

**POLIISIN JA SYYTTÄJÄN YHTEISTYÖN
KEHITTYMINEN HELSINGISSÄ
SEURANTATUTKIMUS**

**Tampereen yliopisto
Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta
Johtamistieteiden laitos
Turvallisuushallinnon linja
Pro gradu –tutkielma
Dennis Pasterstein**

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Johtamistieteiden laitos, Turvallisuushallinnon linja
Tekijä:	PASTERSTEIN, DENNIS
Tutkielman nimi:	Poliisin ja syyttäjän yhteistyön kehittyminen Helsingissä
Pro gradu –tutkielma:	105 sivua, 12 liitesivua
Aika:	Maaliskuu 2009
Avainsanat:	Yhteistyö, poliisi, syyttäjä, rikosprosessi

Tutkimuksen tarkoituksena on tehdä Helsingin syyttäjäviraston ja poliisilaitoksen yhteistyön kehittymisestä seurantatutkimus, jossa selvitetään prosessiajattelun näkökulmasta tutkimusongelmaa; toteutuivatko vuonna 2002 laaditun selvitystyön sekä vuonna 2004 tehtyjen tarkennusten pohjalta yhteistyön tehostamista koskevat suunnitelmat, sovellettiinko keskeisiksi määriteltyjä lainkohtia, tehostuiko yhteistyökumppaneiden välinen yhteistoiminta, millä tavoin yhteistyö tehostui ja mitä ongelmia yhteistyössä ilmeni seuranta-ajanjaksoilla. Pyrin hankkimaan Helsingin poliisilaitoksen, syyttäjäviraston ja käräjäoikeuden tilastoja, jotka kuvaavat poliisin ja syyttäjän yhteistyölle määriteltyjen asiakohtien osalta tilannetta. Tarkoitukseni on selvittää määrällisen tuloksen lisäksi projektin vaikuttavuutta viranomaisten väliseen konkreettiseen yhteistyöhön. Tarkoitukseni on tehdä määritellyistä seurattavista asiakohdista tilastollinen otos seuranta-ajalta (1.3.2008 - 30.11.2008) ja verrata sen lukuja edellisten vuosien vastaavien vertailu-ajanjaksojen (1.3.-30.11.) lukuja.

Poliisin ja syyttäjän yhteistyön tuloksia seurattiin tilastojen avulla sekä tekemällä kyselyjä tutkimushenkilöille. Tutkimuksessa selvisi, että yhteistyössä oli vuonna 2008 noususuuntaus, lähes kaikki tilastot osoittivat tehostumista. Mikä sitten johti voimakkaaseen tulosten paranemiseen? Selitys löytyy käytäntöjen vakiintumisesta, syyttäjien vaihtuvuuden vähenemisestä ja heidän linjaustensa paremmalla tuntemisellä. Yksi tärkeä syy parantuneisiin tuloksiin löytyy Rikosten esikäsittely-yksikön käynnistymisestä. Toiminnan alusta lähtien syyttäjät ovat työskennelleet fyysisesti samoissa tiloissa poliisin kanssa Pasilan poliisitalossa. Tällaisen yhteistoiminnan todettiin sekä poliisien että syyttäjien vastauksissa yksimielisesti vaikuttaneen viranomaisten väliseen yhteistyöhön positiivisesti. Yhteydenottokynnyksen todettiin laskeneen, yhteinen tavoite oli selkeä ja päivittäinen yhteistyö parempaa. Yhteistyön koettiin tiivistyneen ja käytännön työn helpottuneen. Myös yhteistyön laadun koettiin edelleen parantuneen, mikä näkyi keskittämispäätösten, esitutinnan rajoittamispäätösten sekä pikahaasteiden määrän ja kirjallisen menettelyn käytön selkeänä kasvuna. Lisäksi REK:in toiminnan aloittamisen vuoksi poliisi ja syyttäjä ovat henkilötasolla lähentyneet toisiaan ja yhteistyö on muuttunut entistä luontevammaksi.

Sisällysluettelo

LYHENTEET.....	5
1. JOHDANTO.....	6
2. TAUSTA.....	8
2.1 Poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä aikaisemmin tehdyistä tutkimuksista.....	8
2.2 Poliisin ja syyttäjän yhteistyön historia Suomessa.....	9
2.3 Helsingin poliisilaitoksen ja syyttäjänviraston yhteistyön kehittyminen.....	11
3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS SEKÄ TEEMALLISET RAJAUKSET.....	16
3.1 Prosessiajattelu ja yhteistyö.....	16
3.2 Esitutkintaprosessi tutkimuksen kohteena.....	18
3.2.1 Poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyö.....	18
3.2.2 Rikosprosessi.....	19
3.2.3 Esitutkinta ja sen tarkoitus.....	21
3.2.4 Esitutkintaviranomaiset.....	22
3.2.5 Tutkinnanjohtajan käsite.....	22
3.2.6 Syyteharkinta.....	24
3.2.7 Syyttäjäviranomaiset.....	25
3.2.8 Syyttäjän asema ja oikeudet.....	26
3.2.9 Esitutkinnan rajoittaminen ETL 4 § 3 ja 4 momentti.....	32
3.2.10 Poliisi ilmoittamisvelvollisuus ETL 15 §.....	40
3.2.11 Keskittäminen.....	43
3.2.12 Vaikeasti haastettavat / tavoitettavat henkilöt.....	45
3.2.13 Nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely.....	47
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	50
4.1 Tutkimustehtävä.....	50
4.2 Tutkimusmenetelmät.....	54
5. ONKO YHTEISTYÖ KEHITTYNYT?.....	58
5.1 Tutkimustuloksia esitutkinnan rajoittamisesta (ETL 4 § 3 ja 4 momentti).....	58
5.2 Tutkimustuloksia poliisin ilmoitusvelvollisuudesta (ETL 15 §).....	69
5.3 Tutkimustuloksia poliisin ja syyttäjän välisestä yhteistyöstä.....	72
5.4 Tutkimustuloksia keskittämisestä.....	77
5.5 Tutkimustuloksia vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastamisesta ja kirjallisesta menettelystä.....	81
5.6 Tutkimustuloksia nuorten rikosasioiden kokonaisvaltaisesta ja nopeutetusta käsittelystä.....	86
5.7 Tulevaisuuden näkymät ja kehittämissuhteita.....	88
6. YHTEENVETO.....	91
6.1 Johtopäätökset.....	98
6.2 Lopuksi.....	101
LÄHDELUETTELO.....	103
LIITTEET.....	106

Kuvaluettelo

Kuva 1 REK:n juttujen virtaus ja linkaari.....	14
Kuva 2 REK:n ydinprosessi ja tukiprosesseja (Laamanen – Tinnilä 2002, s. 61).....	17
Kuva 3 Korrelaatiokertoimien vaihteluväli.....	57
Kuva 4 ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset ennakoilmoitukset.....	60
Kuva 5 ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset päätökset.....	61
Kuva 6 Rikos vähäinen TLL 104§ tai ETL 43§.....	64
Kuva 7 Syyttäjien tekemät ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset päätökset.....	66
Kuva 8 Piirisyyttäjätöimintaan käytetty työaika kokonaistyöajasta.....	68
Kuva 9 ETL 15 § ennakoilmoitukset.....	70
Kuva 10 Piirisyyttäjille tehdyt ETL 15 § mukaiset ilmoitukset.....	71
Kuva 11 Yhteistyöpalaverit poliisien ja piirisyyttäjien välillä.....	76
Kuva 12 Keskittämistarpeiden selvittämiset ja toteutuneet keskittämiset	80
Kuva 13 Syyttäjän haasteet eli niin sanotut pikahaasteet.....	83
Kuva 14 ETL 15 §:n mukaiset ennakoilmoitukset alle 18 –vuotiaiden osalta.....	87

Taulukkoluetelo

Taulukko 1 ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset ennakoilmoitukset.....	60
Taulukko 2 ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset päätökset.....	62
Taulukko 3 Rikos vähäinen TLL 104§ tai ETL 43§.....	65
Taulukko 4 Syyttäjien tekemät ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset päätökset.....	67
Taulukko 5 Piirisyyttäjätöimintaan käytetty työaika kokonaistyöajasta.....	68
Taulukko 6 ETL 15 § ennakoilmoitukset.....	70
Taulukko 7 Piirisyyttäjille tehdyt ETL 15 § mukaiset ilmoitukset.....	71
Taulukko 8 Yhteistyöpalaverit poliisien ja piirisyyttäjien välillä.....	76
Taulukko 9 Keskittämistarpeiden selvittämiset ja toteutuneet keskittämiset.....	80
Taulukko 10 Syyttäjän haasteet eli niin sanotut pikahaasteet.....	83
Taulukko 11 Peruuntuneet rikosistunnot.....	84
Taulukko 13 ETL 15 §:n mukaiset ennakoilmoitukset alle 18 –vuotiaiden osalta.....	87
Taulukko 14 Kooste tutkimuksen korrelaatiokertoimista.....	93
Taulukko 15 Poliisin tilastoista tehty tiivistelmätaulukko.....	94
Taulukko 16 Syyttäjänviraston tilastoista tehty tiivistelmätaulukko.....	96

LYHENTEET

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EPA	asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista 17.6.1988/575
ETL	esitutkintalaki
HE	hallituksen esitys eduskunnalle
HM	hallitusmuoto
KM	komiteamietintö
KorkoL	korkolaki
LaVm	lakivaliokunnan mietintö
LVK	lainvalmistelukomitea
mom.	momentti
OK	oikeudenkäymiskaari
OM	oikeusministeriö
PKL	pakkokeinolaki
REK	rikosten esikäsittely-yksikkö
RL	rikoslaki
ROL	laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa
SJP	syyttämättäjättämispäätös
SM	sisäministeriö
TLL	tieliikennelaki
VahKorvL	vahingonkorvauslaki
VKSV	valtakunnan syyttäjänvirasto
YSjäL	laki yleisistä syyttäjistä

1. JOHDANTO

Poliisin ja syyttäjän yhteistyö on rikosprosessin kokonaisuuden kannalta yksi sen tärkeimmistä elementeistä. Jos rikosprosessia ajatellaan ketjuna, jossa ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki, poliisin ja syyttäjän yhteistyöllä on todella tärkeä asema koko prosessin onnistumiseen nähden. Ketjun lenkit; esitutkinta, syyteharkinta, oikeudenkäynti ja tuomion täytäntöönpano limittyvät niin, että tehokasta yhteistyötä on vaadittava aina oikeudenkäyntiin asti. Epäonnistumiset ja laiminlyönnit ketjun alkupäässä vaarantavat yhden rikosprosessin keskeisimmistä tavoitteista - keskitetyn ja välittömän pääkäsitteilyn. Valtiohallinnon tuottavuusohjelman kohdistuu myös poliisiin ja syyttäjälaitokseen henkilöstön vähentämisen muodossa, joka antaa näille molemmille organisaatioille tuottavuuden kasvuvaatimuksia. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikki mahdollinen tuloksia parantava yhteistyö on otettava käyttöön.

Esitutkinta palvelee sekä syyttäjän syyteharkintaa että keskitettyä oikeudenkäyntiä. Mitä paremmin esitutkinnassa on otettu huomioon syyttäjän toivomukset, sitä tiiviimmin ja selkeämmän paketin syyttäjä saa eteensä syyteharkintaansa varten. Syyttäjällä tulee koulutuksensa perusteella olla paremmat edellytykset arvioida näyttöä oikeuskäytännön ja lainsäädännön nojalla, kun taas poliisi kykenee paremmin suunnittelemaan esitutkinnan käytännön toteutuksen. Toisaalta koulutuksen erilaisuus ja vähäinen tuntemus toistensa töiden sisällöstä ja vaatimuksista aiheuttaa välillä asenne- ja tulkintaongelmia. Yhteiskunnan muutoksen ja kehityksen myötä myös rikokset ovat muuttuneet luonteeltaan entistä monimutkaisemmiksi ja laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Tämän vuoksi niiden tutkinta muodostuu usein pitkäaikaiseksi ja jopa hankalaksi prosessiksi. Syyttäjän mukanaoloa monimutkaisten ja laajojen rikosjuttujen esitutkinnassa voidaan pitää jopa välttämättömänä, jotta syyttäjä selviytyisi kunnolla sekä syyteharkinnasta että mahdollisesta oikeudenkäynnistä. Toisaalta yhteistyön merkitys myös pienten ja vähäisten rikosten osalta on tärkeää. Mikäli poliisi ei ilmoita vähäisistä rikoksista syyttäjälle, ei syyttäjillä ole todellisia mahdollisuuksia käyttää toimivaltaansa esitutkinnan rajoittamiseksi ja näin ollen molempien organisaatioiden työtaakan keventämiseksi. Poliisin ja syyttäjän yhteistyötä on säännelty muutamien lainsäännöksin, mutta monet toiminnot ovat ohjeiden ja määräysten, sekä paikallisen sopimisen varassa. Tämä voi pahimmillaan aiheuttaa asianosaisten epätasa-arvoista kohtelua valtakunnallisella tasolla,

sillä poliisin ja syyttäjän aktiivisuus hyvän yhteistyön saavuttamiseksi vaihtelee paikkakunnittain.

Poliisin ja syyttäjän yhteistyötä on yritetty parantaa Helsingissä useita kertoja. Viimeisimmät yritykset ovat vuonna 2003 aloitettu ”Piirisyyttäjäprojekti”, jossa jokaiseen Helsingin poliisipiiriin nimettiin oma vastuusyyttäjä, ja vuonna 2008 toimintansa aloittanut Rikosten esikäsittely-yksikkö, jossa toiminnan alusta lähtien syyttäjät ovat työskennelleet fyysisesti samoissa tiloissa poliisin kanssa Pasilan poliisitalossa. Runsaasti voimavaroja on viimeksi kuluneen vuoden aikana käytetty Helsingin poliisilaitoksessa massarikostukinnan uudelleen organisointiin, johon poliisin ja syyttäjän yhteistyö myös voimakkaasti liittyy. Seurantatutkimuksessani on tarkoitus selvittää prosessiajattelun näkökulmasta, mitä yhteistyössä tapahtui vuonna 2008, toteutuivatko vuonna 2002 laaditun selvitystyön sekä vuonna 2004 tehtyjen tarkennusten pohjalta yhteistyön tehostamista koskevat suunnitelmat, sovellettiinko keskeisiksi määriteltyjä lainkohtia, tehostuiko yhteistyökumppaneiden välinen yhteistoiminta, millä tavoin yhteistyö tehostui ja mitä ongelmia yhteistyössä ilmeni seuranta-ajanjaksolla. Kallion ja Pastersteinin vuonna 2006 tekemässä Piirisyyttäjäprojektin seurantatutkimuksessa selvisi, että kolme vuotta käynnissä olleen piirisyyttäjäprojektin tulokset olivat vuonna 2005 laskusuunnassa tuloksellisen vuoden 2004 jälkeen. Vuoden 2005 laskusuuntaus saattoi johtua väsymisestä, sillä projektit vaativat jatkuvaa ylläpitoa motivoidakseen toimijoita yhä parempiin suorituksiin. Uskon, että tässä tutkimuksessani seurattavat asiakohdat ovat kehittyneet voimakkaasti positiiviseen suuntaan vuoden 2005 jälkeen, mutta tutkimukseni vasta osoittaa, miten asiat todella etenivät. Helsingin ”mallia” seurataan nyt mielenkiinnolla, sillä jos uudistettu yhteistyömalli todetaan onnistuneeksi, se saattaa laajeta koko valtakunnalliseksi toimintatavaksi.

2. TAUSTA

2.1 Poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä aikaisemmin tehdyistä tutkimuksista

Poliisin ja syyttäjän välisestä yhteistyöstä on vuosien varrella tehty joitakin tutkielmia ja tutkimuksia. Aihetta on käsitelty tai ainakin sivuttu lähes kaikissa rikosprosessia käsittelevissä niin sanotuissa pääteoksissa (Esitutkinta ja pakkokeinot ym.). Tämän lisäksi aiheesta on kirjoitettu lukuisia artikkeleja eri oikeustieteellisiin lehtiin.

Heikki Kallion ja Dennis Pastersteinin vuonna 2006 valmistunut ”Piirisyyttäjäprojektin seurantatutkimus” arvioi Helsingissä vuonna 2003 käynnistyneen piirisyyttäjäprojektin onnistumista vuonna 2005. Tämän tutkielman tuloksiin vertaan omassa tutkimuksessani saatuja tuloksia. Eero Koljosen vuonna 2005 valmistunut hallintotieteen lisensiaattityö ”Yhteistyö poliisin ja syyttäjän voimavarana” selvitettiin poliisin ja syyttäjän yhteistyön peruskysymyksiä sekä käsitteellistettiin oleellisimpia asioita. (Koljonen, 2005) Anne Puontin vuonna 2004 valmistunut väitöskirja ”Esitutkintayhteistyöstä ja sen kehittämisen mahdollisuuksista” käsitteli asiaa talousrikostutkinnan kannalta, joista useat johtopäätökset sopivat esitutkintaan. Jussi Hakaniemen ja Marko Savolaisen vuonna 2004 valmistunut tutkielma ”Piirisyyttäjäprojekti” arvioi piirisyyttäjäprojektin onnistumista Helsingissä projektin perustamisen ensimmäiseltä yhdeksältä kuukaudelta vuodelta 2003.

Eero Koljosen vuonna 2002 valmistunut pro gradu –tutkimus ”Poliisin ja syyttäjän yhteistyö” käsittelee aihetta hallintotieteellisestä näkökulmasta. Tutkimusongelmana on poliisin ja syyttäjän yhteistyön toimivuus. (Koljonen, 2002) Jenni Ojanperän vuonna 2002 valmistunut pro gradu –tutkimus ”Poliisin ja syyttäjän yhteistyö” käsittelee asiaa oikeudenkäynnin keskittämisen turvaamisen kannalta osoittamalla yhteistyön tarpeellisuuden rikosprosessin asianosaisille ja poliisille. (Ojanperä, 2002) Kirsi Räisäsen vuonna 2002 valmistunut tutkielma ”Syyttäjän toiminnan periaatteet rikosprosessissa” joka käsittelee syyttäjän toimintaa ohjaavia keskeisiä periaatteita. Heino Kososen vuonna 2001 valmistunut tutkielma ”Syyttäjän ja poliisin yhteistyö talousrikosten esitutkinnassa” tarkoituksena on yhteistyökokemusten kartoittaminen ja Mikko Ollikaisen vuonna 1999 valmistunut pro gradu –tutkimus ”Syyttäjän rooli esitutkinnassa” lähestyy aihetta niistä keskeisimmistä normeista käsin, jotka määrittävät syyttäjän asemaa esitutkinnassa. Petri

Myllärin vuonna 1999 valmistunut tutkielma ”Syyttäjän rooli esitutkinnassa” käsittelee syyttäjän asemaa ja toimivaltuuksia rikosasian esitutkinnassa, kun Petri Jääskeläisen vuonna 1997 valmistunut väitöskirja ”Syyttäjä tuomarina” käsittelee seuraamusluonteisen syyttämättäjättämisen ja rangaistusmääräysmenettelyn ehtoja Suomessa ja Ruotsissa.

Vivi Malmen vuonna 1996 valmistunut tutkielma ”Yleiset syyttäjät ja heidän asemansa esitutkinnassa Ruotsissa ja Suomessa” tarkastelee yleisten syyttäjien organisaatiota sekä yleisten syyttäjien asemaa esitutkinnassa Ruotsissa ja Suomessa ja Pentti Ylinivan vuonna 1994 valmistunut pro gradu -tutkimus ”Tutkinnanjohtajuus - poliisilta syyttäjälle?” käsittelee käytännön kokemuksia esitutkinnan johtamisen järjestämisestä eri maissa. Yliniva on tehnyt erälle pohjoismaisille esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle suunnatun kyselytutkimuksen, jossa hän on pyrkinyt selvittämään käytännön kokemuksia esitutkinnan johtamisen järjestämisestä eri maissa.

2.2 Poliisin ja syyttäjän yhteistyön historia Suomessa

Ennen maakuntalakeja rikokset sovittiin kostolla. Tapahtunut loukkaus, sekä sitä seurannut kosto katsottiin yksityiseksi asiaksi, johon ei yhteiskunnalla ollut puuttumista. Rangaistusjärjestelmän kehittyessä, koston rinnalle kehittyi toinen vaihtoehto - sovintoraha, jonka määrästä osapuolet sopivat keskenään. Ajan kuluessa asianomistajan vaikutusmahdollisuus sovintorahan suuruuteen hävisi. Sovintoraha muuttui ennalta määräytyiksi sakoiksi, joiden suuruus määräytyi rikoksen perusteella. (Ignatius 1900, s. 75-80)

Vuoden 1889 rikoslaki muodosti tärkeän edistysaskeleen syyttäjän ja esitutkintalaitoksen kehityksen kannalta. Tässä laissa virallinen syyttäjä velvoitettiin nostamaan syyte myös kaikissa asianomistajarikoksissa, samalla yksityinen syytevalta poistui oikeudesta. Syytteen nostamisen edellytykseksi säädettiin se, että rikos tulee ensin näyttää toteen tietyllä tasolla. Tätä kautta siirryttiin vähitellen syyttäjän toimittamasta valmistavasta tutkinnasta poliisin suorittamaan rikostutkintaan. (Hietaniemi 1995, s. 3-21)

Esitutkinnan johtaminen, joustava tiedonkulku poliisin ja syyttäjän välillä sekä joutuisa esitutkinta eivät aina ole olleet mitään itsestäänselvyksiä, jos ovat sitä vieläkin. Ennen nykyistä järjestelmää, jossa korostetaan esitutkinnan ja syyteharkinnan erillisyyttä, poliisiorganisaatioon kuulunut nimismies toimi sekä tutkintaviranomaisena että syyttäjänä. Tiedonkulussa ja yhteistyössä ei ilmennyt periaatteessa ongelmia, koska

tällöin toimittiin yhden ja saman organisaation sisällä. Epäily syyttäjän kyvyistä säilyttää puolueettomuutensa syyteharkinnassa hänen osallistuessaan aktiivisesti myös esitutkintaan nosti kuitenkin kritiikkiä tällaista järjestelyä kohtaan. (Virolainen 1998, s. 269) Esitutkintaa sääntelevää lainsäädäntöä ei käytännössä ollut, ja esitutkinta perustuikin lähes täydellisesti hallinnollisiin määräyksiin. Esimiehenä toimiessaan nimismies saattoi antaa määräyksiä alaisilleen yksittäisissä tutkinta-asioissa. Lähempänä nykyistä järjestelmäämme muistuttavaa menettelyä sovellettiin samaan aikaan suurimmissa kaupungeissa, joissa kaupunginviskaali, joka oli poliisiorganisaatiosta erillinen viranomainen, hoiti syyttäjän tehtäviä. (Helminen 1986)

Hallituksen esitys rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi annettiin 15.9.1995. Uudistuksen pääasiallinen tavoite oli saada oikeudenkäynti rikosasioissa noudattamaan kolmea keskeistä periaatetta, jotka ovat käsittelyn suullisuus, välittömyys ja keskitetty pääkäsittely. Tämä tarkoittaa sitä, että pääkäsittely olisi toimitettava siten, että asia olisi ratkaistavissa yhden istunnon jälkeen. Siinä otettaisiin vastaan kaikki todisteet, eikä esitutkintapöytäkirja olisi enää sellaisenaan oikeudenkäyntiaineistoa. Tuomioistuimen jäsenet eivät saisi pääkäsittelyn kuluessa vaihtua. (HE 1995:82, s.1) Uudistus toi selkeästi mukanaan kiristyneen laatuvaatimuksen myös esitutkinnalle. Jotta syyttäjä voisi pääkäsittelyssä keskitetysti esittää asiaan kuuluvan todistusaineiston, on jutun esitutkinta tullut suorittaa siten, että huomioon on otettu myös syyttäjän tehtävän vaatimukset. Pääkäsittelyn välittömyyden ja keskittämisen turvaamiseksi esitutkintalakiin jouduttiin tekemään useita muutoksia ROL:n säätämisen yhteydessä. Yksi näistä muutoksista on se, että syyttäjälle on ilmoitettava rikoksesta muissa kuin yksinkertaisissa asioissa. (HE 1995:82, s. 29)

Hallituksen esityksessä lähdettiin myös siitä ajatuksesta, että syyttäjälle olisi kuulunut oikeus poliisin ja syyttäjän työn järjeistämiseksi keskeyttää esitutkinta tai määrätä, ettei sitä lainkaan toimiteta. Näin suuren vallan luovuttaminen syyttäjälle katsottiin kuitenkin arveluttavaksi ja lopullisessa muodossaan lakiin otettiin säännös, jonka mukaan syyttäjä voi tehdä esitutkinnan lopettamista koskevan päätöksen ainoastaan tutkinnanjohtajan esityksestä. Samassa yhteydessä syyttäjän valtuuksia määrätä esitutkinnan kulusta lisättiin tarkoituksena helpottaa syyttäjän syyteharkintaratkaisun valmistelua. Keskitetty ja suullinen pääkäsittely aiheutti lisää työtaakkaa syyttäjälle ja edellytti syyttäjältä hyvää valmistautumista oikeudenkäyntiin aina esitutkinnasta lähtien.

ROL aiheutti poliisille sen, että poliisin tulee kiinnittää erityistä huomiota todisteiden hankkimiseen ja esiin tuomiseen, jotta ne palvelisivat syyttäjän toimintaa keskitetyssä pääkäsittelyssä. Poliisin tulee aktiivisesti tiedottaa syyttäjää tutkinnan kulusta ja hankitusta näytöstä. Käytännössä kihlakuntaudistus sekä ROL aiheuttivat sen, ettei syyttäjä voi periaatteessa selvittää tehtävistään ilman toimivaa yhteistyötä poliisin kanssa, eikä toisaalta poliisin esitutkinnalla ole oikeastaan päämäärää ilman syyttäjää.

2.3 Helsingin poliisilaitoksen ja syyttäjänviraston yhteistyön kehittyminen

Vuonna 2002 asetettiin Helsingin poliisilaitoksen, syyttäjänviraston ja käräjäoikeuden yhteistyöprojekti selvittämään, miten poliisilaitoksen ja syyttäjänviraston esitutkinnan ja syyteharkinnan yhteistyötä voidaan tiivistää massarikostutkinnassa ja toisaalta vakavien rikosten osalta. Toiseksi haluttiin selvittää, miten nopeutettu oikeudenkäynti nuorten, säilössä olevien ja maasta poistuvien ulkomaalaisten kiireellisissä asioissa voidaan saada toteutetuksi entistä tehokkaammin. Kolmantena tavoitteena oli selvittää, miten vaikeasti haastettaviksi ennakoitavien rikosasian vastaajien haastaminen oikeudenkäyntiin annettavalla syyttäjähasteella voitaisiin tarkoituksenmukaisimmin järjestää. Nämä painopistealueet valittiin siksi, että Helsingin käräjäoikeus, syyttäjänvirasto ja poliisilaitos ovat vuosien varrella yhdessä pohtineet rikosasioiden läpivirtausten tehostamista. Syyskuusta 1997 lähtien asiaan liittyviä selvityksiä on käsitelty lukuisissa työryhmissä, joiden lopputuloksena on havaittu, että edellä mainitut painopistealueet ovat keskeisiä, jotta asiat voidaan käsitellä joutuisasti.

Nuorten ja ulkomaalaisten rikosentekijöiden asioiden nopeutetusta käsittelystä annettiin virastojen yhteinen ohje ja samalla keskityttiin kysymykseen, voidaanko syyttäjähasteen avulla nykyistä paremmin onnistua haasteen tiedoksi antamisessa. Projektin tuloksena luotiin ns. piirisyyttäjäjärjestelmä. Piirisyyttäjäjärjestelmä Helsingissä tarkoittaa sitä, että neljässä eri poliisipiirissä on läsnä nimetty piirisyyttäjä. Tämä järjestelmä johtui siitä, että Helsingin alueen suuruus ja poliisin toiminnan hajautuminen poliisipiireihin on aiheuttanut ongelmia tiiviin yhteistyön kehittymiselle poliisien ja syyttäjien välille. Järjestelmän tarkoituksena oli muun muassa varmistaa vaikeasti tavoitettavien asianosaisten haastaminen pääkäsittelyyn - olivatpa asianomaiset sitten vastaajia, asianomistajia tai todistajia.

Esitutkintayhteistyö Helsingissä poliisipiireissä perustui vahvasti piirisyyttäjäjärjestelmään aikavälillä 1.3.2003–26.2.2008. Piirisyyttäjät toimivat poliisipiireissä itsenäisesti kunkin poliisipiirin tarpeiden mukaisesti. Piirisyyttäjät käsittelivät ETL 4 §:n 3 momentin mukaisia esitutkinnan rajoittamisesityksiä, ottivat vastaan ETL 15 §:n mukaisia ennakoilmoituksia, tekivät poliisin kanssa syyttäjälähteisiä haasteita, selvittivät juttujen keskittämistarpeita ja tekivät niistä ratkaisuja, ohjasivat juttuja sovitteluun sekä ottivat vastaan ilmoituksia nuorista rikoksentekeijöistä.

Esitutkintayhteistyön kehittämismuistion mukaan Helsingin poliisilaitoksen rikososaston (huume-, -talous ja väkivaltarikostutkinta) ja syyttäjänviraston esitutkintayhteistyöhön on todettu toimivan kohtuullisesti. Erityisesti talousrikosjuttujen osalta uusia tehokkaampia yhteistyömuotoja on kehitetty.

Piirisyyttäjäjärjestelmän tärkeimmiksi tavoitteiksi asetettiin 20.4.2004 annetussa selvityksessä seuraavat pyrkimykset:

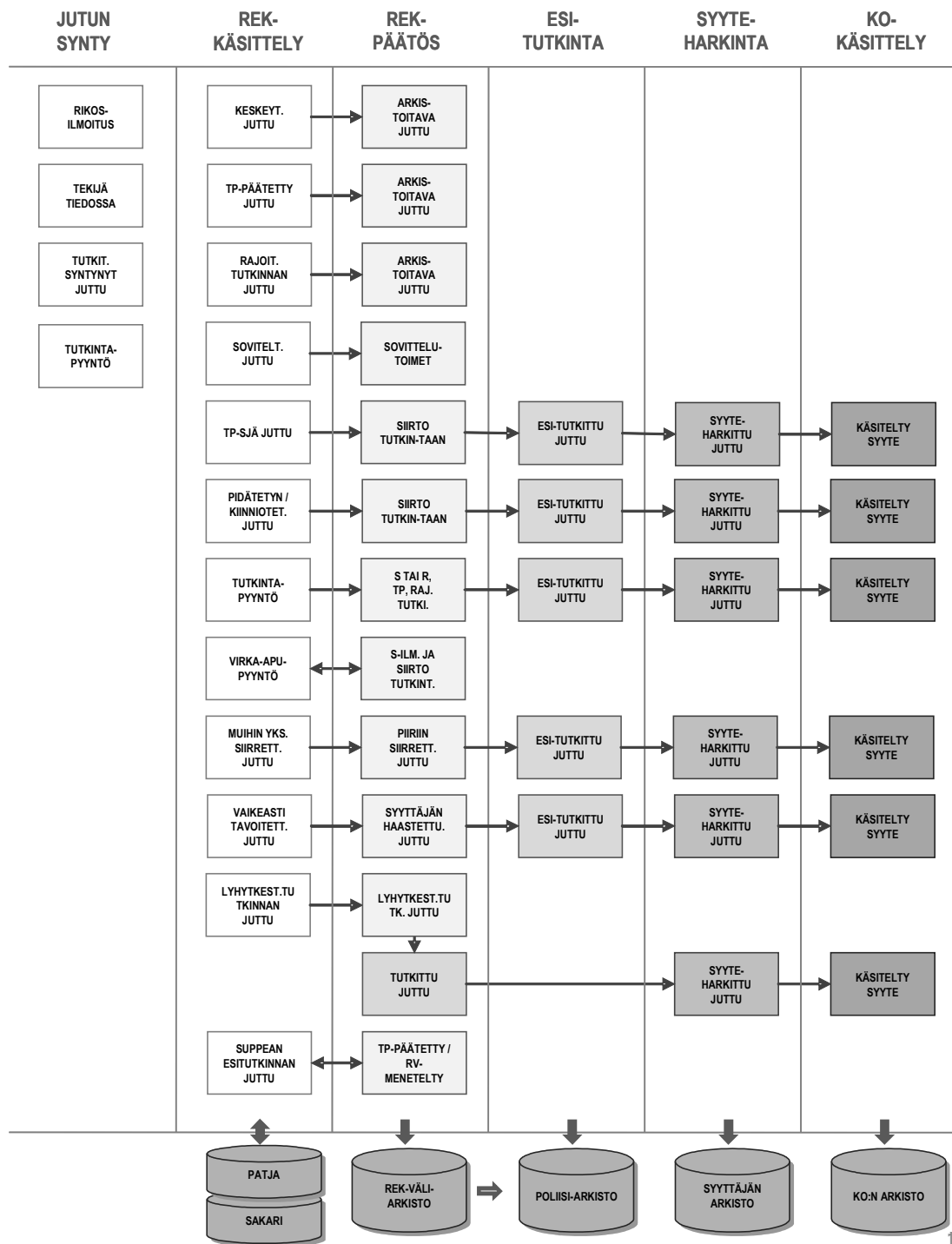
- syyttäjän antamien syyttäjähasteiden lisääminen, jotta tiedoksianto-ongelmista johtuvat pääkäsittelyjen peruuntumiset saataisiin vähenemään.
- saman vastaajan juttujen keskittäminen, jotta Helsingin vuosikymmeniä kestänyt, valtakunnallisesti arvioiden huomattava saman vastaajan juttujen pirstaloituminen saataisiin vähenemään
- nuorten alle 18 -vuotiaiden rikoksentekeijöiden juttujen läpivirtauksen kokonaiskestoajan lyhentäminen lisäämällä syyttäjän antaman haasteen käyttöä ja keskittämällä asiat piirisyyttäjälle sekä
- turhan esitutkinnan rajoittaminen ETL 4 §:n 3 momentin avulla. (Muistio esitutkintayhteistyön kehittämiseksi 2004)

Esitutkintayhteistyön kehittämismuistion mukaan oli myönteistä, että piirisyyttäjäjärjestelmä oli luotu ja organisoitu ja keskusteluyhteydet syyttäjien ja poliisien (tutkintahenkilöstö) kesken olivat rakentavia. Järjestelmän kehitystyö oli kuitenkin jäänyt ehkä liiaksi yksittäisten henkilöiden aktiivisuuden ja toiveikkuuden varaan. Asian kokonaishallinnassa oli kehittämisen varaa. Sekä poliisien että syyttäjien

osalta piirisyyttäjäjärjestelmän toimivuuteen ja tehokkuuteen oltiin luottavaisia. (Muistio esitutkintayhteistyön kehittämiseksi 2005)

Muistion mukaan piirisyyttäjäjärjestelmä oli sillä hetkellä riippuvainen henkilöistä ja toiminnan yleisemmät linjaukset vaativat ehdottomasti terävöittämistä. Tämä johtui siitä, että kehitystyöhön ei ollut pystytty riittävästi panostamaan, jolloin molemmille osapuolille oli syntynyt puutteita yhteistyötaitoihin. Kaikkia järjestelmän tarjoamia hyötyjä ei ollut vielä saatu täysin hyödynnettyä. (Muistio esitutkintayhteistyön kehittämiseksi 2005)

REK - Juttujen virtaus ja elinkaari rikosprosessiketjussa

Kuva 1 REK:n juttujen virtaus ja elinkaari

Helsingin poliisilaitoksen rikososastoon perustettiin rikosten esikäsittely-yksikkö (REK), joka aloitti toimintansa 27.2.2008. Yksikön tehtäväksi määrättiin tutkia,

koordinoida, keskittää, analysoida ja jakaa tutkittavia asioita Helsingin poliisilaitoksen neljän poliisipiirin tutkintayksiköiden hoidettavaksi. REK:n toiminnan alkamisen yhteydessä lakkautettiin aikaisemmassa muodossa toiminut piirisyyttäjäprojekti ja projektille määrätty tehtävät sisällytettiin suurimmalta osin uuteen esikäsittely-yksikköön. REK:ssä työskentelee 3 syyttäjää, jotka ovat virka-aikana paikalla yksikön tiloissa Pasilan poliisitalossa. Samat syyttäjät toimivat edelleen myös poliisipiireissä yhteistyösyyttäjinä eli ”piirisyyttäjinä”. REK:n yhdeksi tavoitteeksi asetettiin keskitetty poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyö sekä toimivan ja käytännönläheisen yhteistyömuodon luominen poliisin ja syyttäjälaitoksen välille. Suurimmat muutokset aikaisemman piirisyyttäjäprojektin ja REK:ssä työskentelevien syyttäjien toiminnassa ovat seuraavat:

- Nuorten rikosasioiden keskitetty ja nopeutettu käsittely jätettiin REK:n syyttäjiltä pois, tehtävät siirrettiin muille Helsingin syyttäjävirston syyttäjille.
- ETL 15 § mukaisia ennakoilmoituksia ei tehdä poliisipiireistä enää REK:n syyttäjille vaan Helsingin syyttäjävirston syyttäjille.
- ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset esitutkinnan rajoitusesitykset pyritään seuloamaan jo REK:ssä. Vain niiden rikosilmoitusten osalta, jotka ovat jo lähetty seulonnan jälkeen poliisipiiriin, esittää poliisipiiri esitutkinnan rajoittamista, jos katsoo aiheelliseksi. Aikaisemmin kaikki esitutkinnan rajoitusesitykset tehtiin poliisipiirien tutkinnanjohtajien toimesta.
- REK:n syyttäjät eivät tilastoi poliisipiireissä käytettyä työaika, yhteistyöpalavereiden määrää, ETL 15 § ennakoilmoituksia, ETL 15 § ennakoilmoituksia alle 18 -vuotiaiden osalta ja piirisyyttäjäaloitteisia rangaistusvaatimuksia, kuten piirisyyttäjäprojektissa.

3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS SEKÄ TEEMALLISET RAJAUKSET

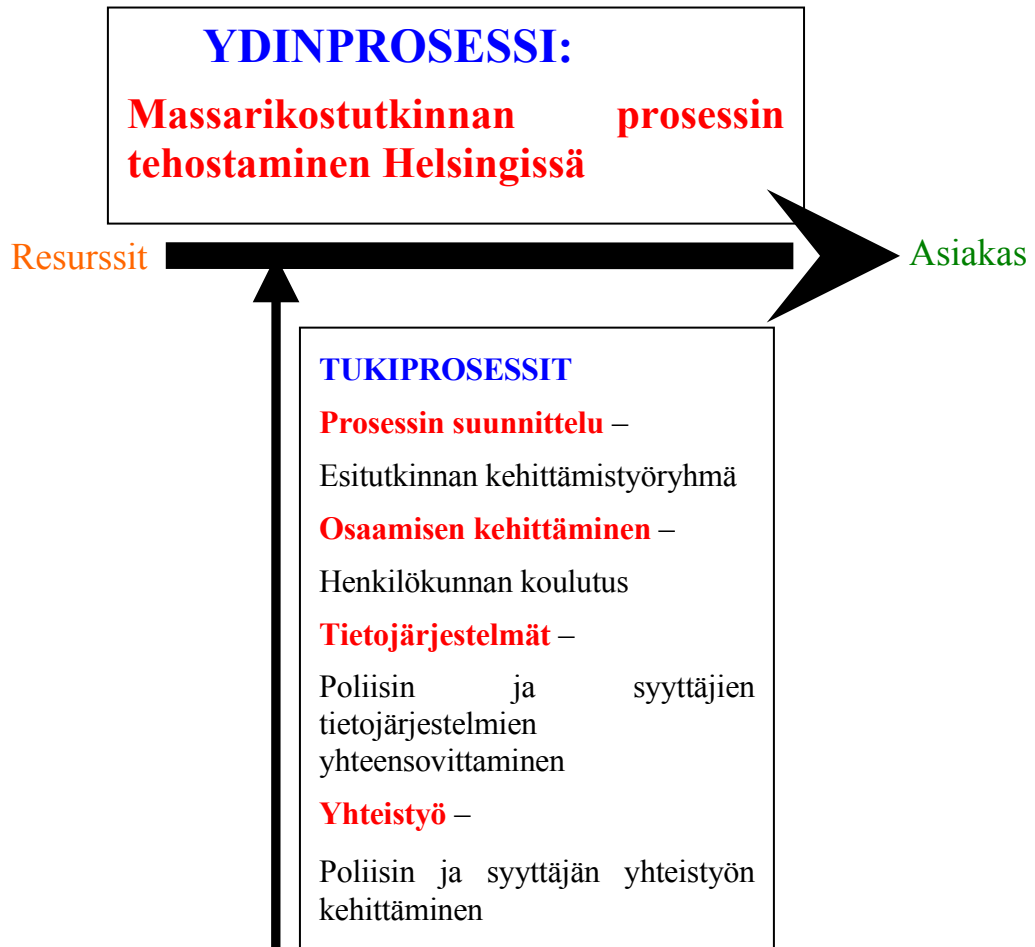
3.1 Prosessiajattelu ja yhteistyö

Prosessi on joukko loogisesti toisiinsa liittyviä toistuvia toimintoja sekä niiden toteuttamiseen tarvittavia resursseja, joiden avulla tuotetaan tavoitteiden mukaiset vaikutukset. (Laamanen – Tinnilä 2002, s. 61)

Prosessiajattelun sisältö perustuu siihen, että toimintaa tarkastellaan asiakkaalle arvoa luovien prosessien kautta eikä olemassa olevista organisaatorakenteista. Prosessiajattelu korostetaan asiakaslähtöisyyttä sekä kokonaisuuden hallintaa ja siinä on keskeistä organisaation kokonaisuuksien parempi hallinta. Prosessimaisen toiminnan eduksi koetaan myös eri toimijoiden välisen työnjaon selkeytyminen. Prosesseja kehittämällä toimintaa sekä tehostetaan että virtaviivaistetaan. Asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen on prosessiajattelussa keskeistä. Linjaorganisaation ongelmana onkin se, että asiakkaan tarpeet eivät välttämättä välity organisaatiossa oikeille henkilöille. Asiakkaan tarpeiden ja asiakasprosessien analysointi poikkihallinnollisesti, perinteisiä sektorirajoja ylittäen johtaa monesti paremmin asiakasnäkökulman toteutumiseen. Eri tehtävistä muodostuvan kokonaisuuden hahmottaminen toimintojen ketjuna ja siinä toimivien yhteistyön tiivistäminen siten, että jokainen ymmärtää osuutensa ja roolinsa osana kokonaisuutta kuuluu prosessiajatteluun. (Hannus 2000, s. 13-15)

Hyvin toimivassa nykyaikaisessa organisaatiossa tarvitaan linjajohtamisen lisäksi usein myös prosessijohtamista, jossa linjajohtaminen huolehtii prosessien valvonnasta, resursseista ja syvällisestä erikoisosaamisesta. Prosessijohtamisen keskeiset tavoitteet ovat:

- hyvä taloudellinen tulos,
- asiakkaiden tyytyväisyys,
- korkea tuottavuus,
- oman henkilöstön tyytyväisyys.

Kuva 2 REK:n ydinprosessi ja tukiprosesseja (Laamanen – Tinnilä 2002, s. 61)

Prosessijohtamisessa on kyse toimintatavasta, jossa organisaation toiminta perustuu prosesseihin ja sitä johdetaan prosessien avulla. Keskeisiä avaintekijöitä prosessien johtamisessa ovat asiakas, strategia, henkilöstö, prosessit ja järjestelmät. Asiakaan rooli korostuu, sillä he määrittävät ydinprosessit, jotka ovat keskeisimmät prosessit organisaatiolle. Ydinprosessit ovat prosesseja, joilla on siis välitön yhteys asiakkaaseen, jolle lisäarvoa tuotetaan. Henkilöstön tehtävä on toteuttaa prosessin edellyttämät toiminnot yhteistyössä ja siinä onnistuakseen on henkilöstön koulutus erityisen tarpeellista erityisesti muutosvaiheissa. Tukiprosessien tehtävänä onkin tukea ydinprosesseja, ja luoda niiden toiminnalle hyvät edellytykset. Tukiprosessit kohdistuvat niin sanottuihin sisäisiin asiakkaisiin ja toimintoihin. Ydinprosesseja voi siis olla useitakin ja jokainen niistä voi sisältää useita osaprosesseja. On tärkeää muistaa, että organisaatiossa on perusteltua ylläpitää ainoastaan asiakkaalle lisäarvoa tuottavia prosesseja ja tämän mahdollistamiseksi prosessit on ymmärrettävä, tunnistettava ja

kuvattava, jotta henkilöstö tietää miten tehtävät teoriassa ja käytännössä hoidetaan (kuva 1 ja 2). (Laamanen – Tinnilä 2002, s. 9, 13-14, 63-65)

Prosessijohtamisen ja -ajattelun kehittämisen avulla voidaan organisaatiokulttuuria kehittää sellaisella tavalla, joka sitoo sen henkilökunnan ja sidosryhmät tarkastelemaan sekä ymmärtämään sen toimintatapaa, analysoimaan sen heikkouksia ja vahvuuksia sekä ideoimaan uusia toimintatapoja tuottaa palveluita.

3.2 Esitutkintaprosessi tutkimuksen kohteena

Tässä osiossa käsittelen tutkimuksen ymmärrettävyyden kannalta keskeisiä käsitteitä. Aihealueen tuntevalle osa käsitteistä voi olla tuttuja, mutta niille, jotka eivät aikaisemmin ole olleet aiheen kanssa tekemisissä on lähes välttämätöntä tutustua seuraavaan teoriaosioon.

3.2.1 Poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyö

Mitä tarkoitetaan yhteistyöllä? Yhteistyön käsitettä on mahdoton määritellä kovin yksiselitteisesti. Esitutkintayhteistyöllä tässä työssä tarkoitetaan poliisin ja syyttäjän toimivaa ja tehokasta yhteistyötä esitutkinnan aikana, jossa on kyse toisaalta voimavarojen kohdentamisesta sekä toisaalta esitutkinnan rikosprosessuaalisesta merkityksestä.

Jotta esitutkintaviranomainen onnistuisi työssään ja toivottu lopputulos saavutettaisiin, tulee syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen olla tiiviissä yhteistyössä jo esitutkinnan aikana. ROL:in voimaantulo on korostanut esitutkintayhteistyön tarvetta muun muassa siten, että oikeudenkäyntimenettelyn suullisuus on aiheuttanut sen, että myös yllätysten mahdollisuus on lisääntynyt, koska istuntokäsittely ei tapahdu enää kirjallisten dokumenttien perusteella. Syyttäjälle on suurta etua siitä, että hän tuntee jutun laajemmin kuin pelkän esitutkintapöytäkirjan kautta, koska tällöin hän pystyy paremmin varautumaan mahdollisiin yllätyksellisiin käännteisiin ja torjumaan niitä sekä toisaalta reagoimaan syyttäjän toimia myöhemmin vaativiin asioihin jo esitutkinnan aikana.

Syytesidonnaisuus vaikuttaa käsittelyihin siten, että tuomioistuimien ei tutki tapahtumaa, vaan ainoastaan niitä seikkoja, joihin syyttäjä on nimenomaisesti vedonnut. Tämän vuoksi myös esitutkinta olisi suunnattava varsinkin sellaisten tunnusmerkistön

mukaisten seikkojen selvittämiseen, jotka syyttäjän mielestä voisivat tulla kyseeseen syytteen perusteina. (VKSV 2001, s. 14-16)

Keskittäminen on aiheuttanut sen, että pääkäsittelyä ei keskittämiskaavatuksen takia voida yleensä lykätä, jutun on oltava valmis yhdellä kertaa käsiteltäväksi. Tämän vuoksi syyttäjän on huolehdittava siitä, että kaikki tarpeelliset tutkintatoimenpiteet on suoritettu. Jotta jutun etenemistä hidastavilta lisätutkintapyyntöiltä vältyttäisiin, syyttäjän tulisi jo esitutkinnan aikana huolehtia sanotuista toimenpiteistä.

Syyttäjän ja poliisin kansallisen yhteistyön merkitys on korostunut samalla kun kansainvälinen yhteistyö rikosasioissa on tiivistynyt. Suomi on ilmoittanut Strasbourgin oikeusapupöytäkirjaan antamassaan selvityksessä, että Suomessa oikeusviranomaiset on muiden ohella poliisi. Selitys on luonteva kansallisen oikeusapulain johdosta, jossa korostetaan esitutkinta- ja oikeusapuyhteistyön suoria yhteyksiä muiden maiden viranomaisten kanssa. Joissakin tapauksissa on kuitenkin välttämätöntä, että ulkomaille suuntautuvasta virka- tai oikeusavusta sovitaan etukäteen syyttäjän kanssa. Muiden maiden viranomaiset voivat jopa edellyttää, että pyyntö tulee syyttäjän tai tuomioistuimen kautta. Virka- tai oikeusapupyyntöjen tuloksilla voi myös olla oleellinen merkitys tulevan syyteharkinnan tai oikeudenkäynnin kannalta. Sen vuoksi on välttämätöntä, että esitutkintaviranomaiset on yhteydessä jutun tulevan syyttäjän kanssa virka- ja oikeusapupyyntöä suunniteltaessa. (VKSV 2001, s. 14-16)

3.2.2 Rikosprosessi

Rikosprosessi määritellään yleensä laissa säädetyksi menettelyksi, jossa tutkitaan ja ratkaistaan kysymys siitä, kuka on saatettava vastuuseen tapahtuneeksi väitetystä rikollisesta teosta. Tämä on rikosprosessin määritelmä sen suppeassa merkityksessä eli tuomioistuimessa tapahtuvasta rikosoikeudenkäynnistä. Laajassa mielessä rikosprosessi käsittää useita ajallisesti peräkkäisiä vaiheita, jotka liittyvät toinen toisiinsa läheisesti. Rikosprosessi voidaan siten jakaa esitutkintaan, syyteharkintaan, oikeudenkäyntiin tuomioistuimessa ja rangaistuksen täytäntöönpanoon. (Virolainen 1998, s. 2)

Rikosprosessissa pyritään ratkaisemaan se, mikä kussakin yksittäistapauksessa on oikein. Se, mikä sitten on oikein, määräytyy aineelliseen lainsäädäntöön sisältyvien normien perusteella. Prosessin avulla toteutetaan aineellista oikeutta. (Virolainen 1995, s. 1-8)

Rikosprosessissa ei toteuteta pelkästään rikosoikeutta vaan myös rikosoikeuden arvoja ja tavoitteita. Rikosprosessilla voi olla myös omia tavoitteita, joita pyritään toteuttamaan. Eräänä keskeisenä tavoitteena on prosessin aineellisoikeudellisesti oikea lopputulos. Toisin sanoen rangaistukseen tai muuhun rikosoikeudelliseen seuraamukseen saadaan tuomita vain sellainen syytetty, jonka syyllisyydestä on esitetty riittävä näyttö. Tämä tarkoittaa sitä, ettei syytöntä saa tuomita. Aineellisesti oikeaan lopputulokseen, totuuden selvittämiseen, ei kuitenkaan voida pyrkiä millaisiin keinoin tai menetelmin tahansa, vaan tämän tavoitteen toteutumista rajoittaa epäillyn oikeusturvan toteuttaminen, joka on eräs keskeinen oikeusvaltion ilmentymä. (Niemi-Kiesiläinen 1997, s. 3-6)

Rikosvastuun toteuttaminen ei kuitenkaan ole rikosprosessijärjestelmän ainoa ja kaiken muun edelle menevä tehtävä. Tärkeimmän rajoituksen rikosvastuun toteuttamisen tavoittamiseen aiheuttaa yksilön oikeusturvasta huolehtiminen. Tuorein kehitys rikosprosessissa korostaa ihmisoikeuksien merkitystä lainkäytössä. Pelkästään tarkoituksenmukaisuus ja aineellisesti oikean lopputuloksen saavuttaminen eivät riitä, vaan menettelyn on kaikilta osiltaan täytettävä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusedellytykset. Yksilön oikeuksia ei saa vaarantaa tai tarpeettomasti loukata missään käsittelyvaiheessa. Rikosprosessioikeuden tulee luoda rajat ja antaa menettelytapasäännöt sille, missä määrin ja millä tavoin yksityisten ihmisten oikeusasemaa voidaan vaarantaa tai loukata rikosten selvittämisen intressissä. Rikosten selvittelyssä ja lainsäädännön kehittämisessä on toisaalta otettava huomioon myös prosessiekonomia. Rikosten selvittämistä ei voida hoitaa mihin hintaan tahansa. Rikosprosessissa oikeusturvavaatimus voidaan sisällyttää kahteen periaatteeseen. Syyttömän suojaamisen periaatteen mukaan lainsäädännön ja lain soveltamisen tulee taata mahdollisimman hyvät takeet sitä vastaan, etteivät syyttömät joudu rikosprosessuaalisten pakkokeinojen kohteeksi, syytetyiksi tai tuomituiksi. Toisen periaatteen mukaan inhimillisen kohtelun tiettyjen minimiehtojen tulee kunnioittaa rikosprosessin kaikissa vaiheissa. Tämä periaate ilmentyy muun muassa prosessissa noudatettavissa suhteellisuus-, hienotunteisuus- ja vähimmän haitan periaatteessa. (Jonkka 1992, s.19-23)

3.2.3 Esitutkinta ja sen tarkoitus

Poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa.

Esitutkintalain 5 §:n mukaan, esitutkinnassa selvitetään

- 1) rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, ketkä ovat asianosaisia ja muut syytteestä päättämistä varten tarvittavat seikat;
- 2) asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan; sekä
- 3) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi.

Aikaisemmin nimismiesjärjestelmässä maaseudulla nimismies saattoi olla sekä esitutkinnasta vastaava viranomainen että myös syyttäjä. Kihlakuntaudistuksen yhteydessä haluttiin tehdä ero esitutkintaa suorittavan viranomaisen ja syyttäjäviranomaisen välillä siten, että kumpikin olisi hallinnollisesti oma viranomainen. Järjestely poikkeaa Euroopan unionin jäsenmaiden yleisestä järjestelystä, jossa enemmistössä unionin maista syyttäjä tai tutkintatuomari toimii myös tutkinnanjohtajana ainakin törkeimpien rikosten tutkinnassa. (VKSV 2001, s.14)

Esitutkintaviranomaisen velvollisuudeksi on säädetty tutkittavana olevan asian selvittäminen siten, että siinä otetaan huomioon sekä langettavat seikat että epäillyn syyttömyyden puolesta puhuvat seikat ja liitetään nämä esitutkinta-aineistoon. Esitutkinnan on oltava puolueetonta ja objektiivista, eikä esitutkintaviranomainen voi asettautua vain toisen pääkäsittelyn osapuolen edustajaksi. Esitutkinnan tarkoitus on suorittaa epäillyn rikosasian tutkinta siten, että syyteharkinta ja mahdollinen oikeudenkäynti voidaan suorittaa riittävän esitutkinta-aineiston perusteella mahdollisimman tehokkaasti.

3.2.4 Esitutkintaviranomaiset

PolL 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Suomessa esitutkinnan suorittavat esitutkintaviranomaiset, joita on poliisin lisäksi tulli- ja rajanvartiolaitoksessa sekä puolustusvoimissa. Viimeksi mainitut eivät ole poliisin tavoin yleisiä esitutkintaviranomaisia, vaan erityisiä esitutkintaviranomaisia, joiden toimivalta on rajoittunut oman hallinnonalansa piirissä tehtyjen rikosten esitutkintaan, jos laissa on erikseen niin säädetty. On kuitenkin mahdollista, että esitutkintaviranomaiset suorittavat yhdessä tai erikseen myös toistensa tehtäväkenttään kuuluvien rikosten tutkintaa. Pääasiallinen esitutkintavastuu on poliisilla, jonka tulee toimittaa esitutkinta, jollei erikseen ole toisin säädetty. Syyttäjä on esitutkinnan johtaja vain poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinnassa. (VKSV 2001, s.14)

3.2.5 Tutkinnanjohtajan käsite

Esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja (ETL 14 §). Tutkinnanjohtaja on virkamies, jonka välittömän johdon ja valvonnan alaisena esitutkinta suoritetaan. Tutkinnanjohtajana toimivan täytyy pääsääntöisesti olla pidättämiseen oikeutettu virkamies, mutta erityisestä syystä tutkinnanjohtajana voi toimia rikosylikonstaapeli ja ylikonstaapeli. Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinnanjohtajana toimii aina virallinen syyttäjä, paitsi jos asia käsitellään rikesakkona tai rangaistusmääräysmenettelyssä. (Helminen & Lehtola & Virolainen 2002, 142)

Tutkinnanjohtaja ei yleensä itse osallistu tutkintaan (HE 14:1985). Toisaalta ei ole myöskään mitään estettä, että jos tutkinnanjohtaja työskentelee täysiaikaisesti rikostutkinnassa, hän myös osallistuisi siihen aktiivisesti ja toimittaa itse esimerkiksi kaikkein vaativimmat kuulustelut (Helminen ym. 2002, s. 141).

Helminen mukaan tutkinnanjohtajalla on tietyt, ensinnäkin lakiin perustuvat tehtävät (Helminen ym. 2002, s. 146). Tutkinnanjohtaja:

- päättää asianosaisten pyytämistä tutkintatoimenpiteistä (ETL 15 § 3 mom)

- saa painavista rikostutkinnallisista syistä kieltää avustajan läsnäolon päämiehensä kuulustelussa (ETL 31 §)
- ratkaisee asianosaisen avustajan kelpoisuuden (ETL 45 § 3 mom)
- tiedottaa esitutkinnasta (EPA 9 §)
- määrää salassapitovelvollisuudesta ETL 48 §:n perusteella
- päättää OK 17:21:ssä tarkoitetun henkilön kuulustelemisesta todistajana (ETL 28 §)
- hankkii tarvittaessa asiantuntijalausuntoja (ETL 46 §)
- tekee ennen syytteen käsittelyn alkua vaatimuksen omaisuuden panemisesta hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon (PKL 3:2 § 2 mom.)
- panee esitutkinnan aikana omaisuutta väliaikaisesti hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon (PKL 3:3 §)
- pyytää tarvittaessa hukkaamiskiellon tai vakuustakavarikon voimassaolon pidentämistä (PKL 3:4 §)
- avaa suljetun kirjeen tai asiakirjan (PKL 4:8 § ja 5:6 §)
- toimittaa paikantarkastuksen (PKL 5:8 §)

Tutkinnanjohtaja määrää tutkinnan suuntaamisesta ja toteuttamisesta. Hän vastaa siitä, mihin toimenpiteisiin ryhdytään ja mihin ei. Hän vastaa myös siitä, miten toimenpiteet toteutetaan ja millaiseen tärkeysjärjestykseen ne asetetaan. Näiden lailla määrättyjen tehtävien lisäksi tietyt tehtävät ovat tutkinnanjohtajan rooliin kuuluvia ja ne on tarkoituksenmukaisinta antaa juuri tutkinnanjohtajan suoritettaviksi.

Näitä tehtäviä ovat Helmisen teoksen mukaan (Helminen ym. 2002, s. 147):

- päättää, onko esitutkinta toimitettava
- päättää, toimitetaanko se täydellisenä vai suppeana
- päättää, esitutkinnan keskeyttämisestä ja mahdollisista rajoitusesityksistä

- päättää loppulausuntomenettelystä
- ratkaisee, onko esitutkinta päätettävä ja asia saatettava syyttäjän harkittavaksi
- pitää yhteyttä syyttäjään
- pitää yhteyttä asianosaisten avustajiin
- pitää yhteyttä tuomioistuimeen

3.2.6 Syyteharkinta

Syyteharkinta voidaan perinteisen ajattelumallin mukaan määritellä ratkaisutoiminnaksi, joka tapahtuu esitutkinta-aineiston perusteella ja johtaa joko syytteen nostamiseen tai päätökseen jättää nostamatta syytettä. Syyteharkinta alkaa siitä, kun esitutkinta on päättynyt, ja loppuu siihen, kun syyttäjä on päättänyt nostaa syytteen tai jättää nostamatta syytettä. (Kalske ym. 1990, s. 42). Uudempi ajattelu on tuonut niin sanotun jatkuvan syyteharkinnan periaatteen, joka tarkoittaa Virolaisen ja Pölösen (Virolainen & Pölönen 2004, s. 33) mukaan luopumista peräkkäisten vaiheiden jatkumo -ajattelusta ja syyteharkinta olisi näin tulossa osittain esitutkinnan ja oikeudenkäynnin päälle (Koljonen 2005, s. 53).

Syyttäjän tehtävänä on arvioida, täyttääkö tutkittava teko jonkin rikoksen tunnusmerkistön, onko näyttö riittävä syytteen nostamiseksi sekä lopuksi, soveltuuko tapaukseen jokin toimenpiteestä luopumisen mahdollistava säännös. Syyttäjällä on itsenäinen syyteharkintavalta käsiteltävänä olevassa asiassa (laki yleisistä syyttäjistä 1 § 2 mom).

VKSV:n julkaisusarjassa julkaistun (VKSV 2001, s. 25) kirjoituksen kannan mukaan syyteharkinnan lähtökohtana ovat todennäköiset syyt. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu syytekynnyksen ylittyvän, kun syyllisyyden vahvistava tuomio näyttää selvästi todennäköisemmältä kuin vapauttava tuomio. Toisaalta osa oikeusoppineista on sitä mieltä, että riittää kun syyllisyys on todennäköisempää kuin syyttömyys. Joissain tapauksissa on katsottu, että syytekynnys voi vaihdella sen mukaan, miten asian selvittämisen intressi ja vastaajan oikeusturvaintressi suhtautuvat toisiinsa. Selvittämisen intressin ollessa suuri syytekynnys voisi olla alempi kuin niissä tapauksissa, joissa uhrin tai yhteiskunnan intressi asian selvittämiseksi ei ole yhtä suuri.

VKSV:n julkaisusarjassa julkaistun (VKSV 2001, s 25) kirjoituksen kannan mukaan syyttäjän ratkaistavaksi tulee myös asioita, joissa saattaisi olla perusteita kokeilla joko laintulkinnan tai näytön riittävyyden rajoja ennakkotapausluonteisesti. Rajojen koetteluun saattaa antaa aihetta muun muassa poikkeavalla tavalla suoritettu rikostutkinta tai hankitut todisteet. Syyttäjän toimenkuvaan kuuluu edellä mainittujen kaltaisten laintulkintaa ohjaavien ennakkopäätösten hankkiminen. Näin saaduilla ennakkopäätöksillä on oikeuskäytäntöä yhtenäistävä ja yhdenvertaisuutta lain edessä edistävä vaikutus. Syyteharkintavaiheessa tähän tavoitteeseen pyrkimistä rajoittavat syytetyn oikeusturva ja perustuslain mukainen rikosoikeudellinen laillisuusperiaate.

3.2.7 Syyttäjäviranomaiset

Suomen perustuslain mukaan syyttäjälaitosta johtaa ylimpänä syyttäjänä valtakunnansyyttäjä, joka käyttää itsenäistä ja riippumatonta syyteharkintavaltaa. Valtakunnansyyttäjällä on useita tehtäviä. Hän muun muassa johtaa ja kehittää syyttäjäntoimintaa sekä valvoo syyttäjiä, nimittää syyttäjät, antaa yleisiä määräyksiä ja ohjeita syyttäjille, voi ottaa itse ratkaistavakseen syyttäjälle kuuluvan asian ja määrätä syyttäjän ajamaan syytettä, jonka nostamisesta hän on päättänyt. Valtakunnansyyttäjä edustaa syyttäjiä korkeimmassa oikeudessa sekä ajaa syytettä valtakunnanoikeudessa, kun eduskunta on päättänyt syytteen nostamisesta tasavallan presidenttiä tai valtioneuvoston jäsentä vastaan. (Helminen ym. 2002, s. 155-157)

Apulaisvaltakunnansyyttäjä ratkaisee samoin valtuuksin kuin valtakunnansyyttäjä hänen käsiteltäväkseen kuuluvat asiat ja toimii valtakunnansyyttäjän sijaisena. Heidän välisestään työnjaosta määrätään Valtakunnansyyttäjänviraston [työjärjestyksessä](#). Apulaisvaltakunnansyyttäjä ratkaisee muun muassa syyttäjien päätöksistä ja menettelystä tehdyt kantelut. (Helminen ym. 2002, s. 155-157)

Jokaisella syyttäjällä on itsenäinen syyteharkintavalta käsiteltävänänsä olevassa asiassa. Lain mukaan valtakunnansyyttäjä voi kuitenkin antaa yleisiä määräyksiä ja ohjeita, joilla pyritään edistämään syyttäjäntoiminnan yhdenmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Yleiset ohjeet saatetaan ennen niiden julkistamista oikeusministeriön tietoon (Asetus Valtakunnansyyttäjänvirastosta 12 §).

Kihlakunnissa syyttäjinä toimivat paikallissyyttäjät, kihlakunnansyyttäjät. Heidän toimialueenaan on yleensä yksi kihlakunta. Lisäksi Ahvenanmaalla toimii

maakunnansyyttäjä. Eräissä syyttäjäsiköissä on syyttäjentehtäviin koulutettavia apulaissyyttäjiä. Apulaissyyttäjät ovat VKSV:n järjestämän koulutusprosessin ohessa apulaissyyttäjinä eräänlaisessa työharjoittelun kaltaisessa tehtävässä ja opiskelevat samalla. Kyseessä on syyttäjäorganisaation rekrytointiprosessiin liittyvä työhön harjaannuttaminen. Nimike yleinen syyttäjä tulee siitä, että edellä mainituilla syyttäjillä on syyteoikeus kaikissa alueellaan tapahtuneissa rikoksissa eräitä harvinaisia poikkeuksia lukuun ottamatta. Sitä vastoin erityissyyttäjät, esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskansleri, voivat nostaa syytteen vain tarkoin rajatuissa erityistilanteissa. Virallinen syyttäjä puolestaan kertoo tämän viranomaisominaisuudesta, syyttäjä ei rikosasiassa aja omaa etuaan, vaan toimii yhteiskunnan puolesta sen etuja valvoen. (Helminen ym. 2002, s. 155-157)

3.2.8 Syyttäjän asema ja oikeudet

Suomessa esitutkintalakia säädettäessä päädyttiin siihen, että esitutkinnan toimittaminen on poliisin tehtävä, vaikka ETL:n ja ROL:n valmisteluissa kaavailtiin syyttäjän asettamista tutkinnanjohtajaksi Ruotsin mallin mukaan. Syyttäjä ei Suomessa voi johtaa poliisin toimittamaa esitutkintaa kuin ainoastaan erikoistapauksessa, silloin kun on kyse poliisin tekemän rikoksen esitutkinnasta. Syyttäjä ei myöskään ole esitutkinnan asianosainen, eikä periaatteessa esitutkintaviranomainen. Syyttäjän varsinainen työ alkaa useimmiten esitutkinnan päätyttyä syyteharkinnan muodossa.

Tutkintataktiikasta päättää tutkinnanjohtaja, mutta syyttäjä voi suurissa tai oikeudellisesti vaikeissa jutuissa merkittävästi edistää tutkintaa, koska syyttäjällä on tuntuma siitä, millainen näyttö rikoksesta on oikeudessa riittävä. Syyttäjällä on lähtökohtaisesti poliisia parempi tietämys aineellisesta rikosoikeudesta ja menettelysäännöksistä. Hyvä lopputulos on saavutettavissa siten, että esitutkinnassa yhdistetään poliisin taktinen ja tekninen ammattitaito syyttäjän juridiseen tietämykseen ja ammattitaitoon. Yhteistyön päämääränä on selvittää jutun tosiseikat mahdollisimman hyvin ja taata eri osapuolten oikeusturvan toteutuminen. (Tolvanen 2004, s. 72)

Syyttäjä voi omasta aloitteesta määrätä esitutkinta toimitettavaksi, mutta hän ei voi määrätä tutkintaa lopetettavaksi. Syyttäjä voi päättää tutkinnan lopettamisesta vain, jos tutkinnanjohtaja sitä tietyin laissa säädettyjen edellytysten täytyessä esittää syyttäjälle (ETL 4 § 3 momentti). Syyttäjä ei voi vastoin tutkinnanjohtajan kantaa saada tutkintaa

lopetetuksi edes niissä asioissa, joissa syyttäjä on määrännyt poliisin toimittamaan esitutkinnan. (Tolvanen 2004, s. 70)

Syyttäjän tehtävänä on nostaa tarvittaessa syyte rikoksen johdosta ja ajaa syytettyä rikosoikeudenkäynnissä (L yleisistä syyttäjistä 1 §). Syyttäjän tehtävänä on huolehtia siitä, että rikoksen tehnyt joutuu vastuuseen teostaan. Samalla syyttäjän on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei kukaan ilman laillisia perusteita joudu syytetyksi eikä tuomituksi. Jos syytteelle ei ole laillisia perusteita, on syyttäjän tehtävä päätös syyttämättä jättämisestä.

Syyttäjän tulee olla objektiivinen ja hänen on aina otettava huomioon myös se selvitys, joka esitetään rikosepäilyjä vastaan sekä hänen on tehtävä työnsä joutuisasti ja taloudellisesti. Syyttäjä on ratkaisuisissaan riippumaton ja itsenäinen, eikä hän yksittäisessä asiassa voi eikä saa ottaa vastaan ohjeita tai määräyksiä keneltäkään. Siten esimerkiksi poliisin kanta rikoksesta epäillyn syyllisyydestä ei sido syyttäjää. (Helminen ym. 2002, s. 155-157)

Lisätutkimukset ja määräykset

ETL 15 § 2 momentin mukaan poliisi on velvollinen syyttäjän pyynnöstä toimittamaan esitutkinnan. Esitutkinta voi käynnistyä siten myös syyttäjälle tehtävällä ilmoituksella. Eräissä tapauksissa esitutkinta voidaan toteuttaa vain syyttäjän pyynnöstä. Jos syyttäjä saa lain mukaan yleisen edun sitä vaatiessa nostaa syytteen asianomistajarikoksesta, vaikkei asianomistaja vaatisikaan rikokseen syyllistyneelle rangaistusta, esitutkinta on syyttäjän pyynnöstä toimitettava (ETL 3 § 3 mom.). Poliisin on noudatettava syyttäjän esitutkintalain 5 §:ssä säädettyjen tavoitteiden turvaamiseksi antamia määräyksiä (ETL 15 § 2 mom.). Kun syyttäjä tekee syyteharkinnan, hänen tulee arvioida kriittisesti, onko poliisin hankkima selvitys riittävä ja onko tutkinta kohdistettu oikein. Ellei näin ole, syyttäjä pyytää lisätutkimuksia. (Jonkka 1991)

ROL:n yhteydessä pykälään otettiin mukaan myös määräys siitä, että poliisilla on velvollisuus noudattaa syyttäjän määräyksiä. Nämä määräykset voivat koskea ETL 5 §:ssä määrättyjä asioita. Se, että syyttäjä seuraa esitutkintaa ja voi antaa määräyksiä on omiaan lisäämään tutkinnan tehokkuutta ja antaa syyttäjälle mahdollisuuden vaikuttaa tutkinnan toimittamiseen. Koska esitutkinnan yhtenä tarkoituksena on keskitetyn

pääkäsittelyn turvaaminen, syyttäjän tulee jo esitutkintavaiheessa voida vaikuttaa tutkinnan suorittamiseen. (HE 82:1995).

Syyttäjä voi usein monimutkaisissa tapauksissa esitutkintaviranomaisia paremmin päätellä teon rangaistavuuden ja näytön riittävyuden sekä lisätutkimusten tarpeen sekä arvioida sitä, minkä seikkojen toteennäyttäminen on tarpeen. Esitutkintaa seuraamalla syyttäjä saa myös paremman kuvan asiassa kertyneestä todistusaineistosta kuin perehtymällä pelkkään esitutkintapöytäkirjaan (HE 82:1995, s. 158). ETL 15 §:ää säädettäessä syyttäjän lisätty valta aiheutti myös vastalauseita. Osa kansanedustajista oli sitä mieltä, että syyttäjälle ei tulisi antaa vanhaa lain käytäntöä laajentavia esitutkinnan johtotehtäviä. Syyttäjän ja poliisin tulisi kansanedustajien mielestä pysyä omissa rooleissaan. Rikoksesta epäillyn kannalta on epäilyttävää, jos syyttäjä ohjaa esitutkintaa. Syyttäjien toiminnan tulisi näyttää puolueettomalta myös ulospäin. Ongelmalliseksi kansanedustajat näkivät myös sen, että syyttäjä on ongelmatilanteissa tavoitettavissa vain virka-aikana, ja syyttäjän määräyksiä annettaisiin siis vain virka-aikana, jos silloinkaan. (LaVm 9:1997, vastalause II, s. 44)

Käytännössä nämä syyttäjän määräykset ovat useimmiten juuri lisätutkintojen pyyntöjä, mutta pykälä ei sinänsä luo minkäänlaista esimiesasemaa poliisiin nähden. Muodollisesti syyttäjän määräykset annetaan tutkinnanjohtajan kautta, mutta käytännössä syyttäjä on tavallisesti yhteydessä suoraan jutun tutkijaan. Lisätutkintapyynnöissä on kysymyksessä edellytysten luomisesta syyteharkinnalle ja tulevalle oikeudenkäynnille. Lisätutkintapyynnot ovat melko tavallisia, syynä voi yksinkertaisesti olla se, että syyttäjä näkee jutun eri tavalla näytön kannalta tai asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen. Tuomioistuimella on oikeus pyytää syyttäjää huolehtimaan esitutkinnan täydentämisestä, jos esitutkinnassa on puute, jonka johdosta pääkäsittelyä ei voitaisi pitää yhtäjaksoisesti (ROL 5:7 §).

Syyttäjän velvollisuus ohjata määräyksillään esitutkintaa voidaan perustella siten, että syyttäjä vastaa suoritetusta esitutkinnasta oikeudenkäynnissä. Tämän syyttäjän velvollisuuden noudattamista ei kuitenkaan ole suoranaisesti sanktioitu millään tavalla. Sen sijaan epäsuoria seurauksia voi koitua, jos syyttäjä on ajanut oikeudessa syytettä, vaikka esitutkinnan suorittamisessa olisikin ollut puutteita.

Läsnäolo- ja kuulustelu-oikeus

Syyttäjän asema esitutkinnassa ei välttämättä ole pelkästään passiivista sivustakatsomista. Jos syyttäjä niin haluaa, ei hän ole syyteharkintaa tehdessään pelkästään poliisin toimittaman aineiston varassa, vaan hän voi osallistua esitutkintaan muutoinkin. Yksi varteenotettava mahdollisuus syyttäjälle osallistua esitutkintaan aktiivisesti on olla mukana kuulustelussa (ETL 32 § 2 mom.). Tämä oikeus on riippumaton esitutkintaviranomaisten luvasta ja syyttäjä voi esittää kuulusteltavalle myös kysymyksiä (ETL 34 §). Syyttäjän kyselyoikeus on itsenäinen ja rajoittamaton, tutkijasta riippumaton. Syyttäjä saa aina esittää kysymyksensä suoraan kuulusteltavalle tarvitsematta siihen asiaomaisten tai näiden avustajien tavoin kuulustelijan lupaa. Oikeudet ovat periaatteelliselta kannalta tärkeitä, mutta pykälät eivät sinänsä ole merkityksellisiä, sillä ne eivät luo syyttäjälle mitään velvollisuuksia. Osallistuminen riippuu täysin syyttäjän omasta aktiivisuudesta. (Helminen ym. 2002, s. 316)

Vallitsevan käytännön mukaan kuulustelujen seuraaminen on normaalista syyttäjänkäytännöstä poikkeava toimenpide, koska syyttäjillä ei ensinnäkään ole resursseja seurata kuulusteluja. Kuulustelut voivat pelkästään yhden henkilön osalta kestää useita tunteja, tai samaa henkilöä voidaan kuulla moneen kertaan, eikä normaalissa tilanteessa kuulustelujen seuraamiseen ole edes tarvetta. Syyttäjän osallistumisella kuulusteluihin on myös vaikutusta siihen, millä tavalla esitutkinnassa pidettävässä kuulustelussa ilmituleva tieto välittyy syyttäjälle. Sillä on selvä ero, saako syyttäjä kuulustelun tiedot välittömästi paikalla ollessaan vai välillisesti kuulustelupöytäkirjan kautta. Jälkimmäisessä tapauksessa kuulusteltavan kertomuksen luotettavuutta ei kyetä enää mitenkään arvioimaan. Tällä seikalla voi olla huomattavakin merkitys syyteharkinnan kannalta. (Jonkka 1991, s. 215-216)

Pakkokeinojen käyttö

Pakkokeinojen käyttö voi tulla kysymykseen kaikissa rikosprosessin vaiheissa. Niihin voidaan turvautua esitutkinnan aikana, asian ollessa syyttäjällä syyteharkinnassa, rikosoikeudenkäynnin kestäessä ja vielä oikeudenkäynnin päätyttyä. Pakkokeinoille on ominaista niiden käytön kaksivaiheisuus. Pakkokeinojen käyttö jakautuu niiden käytöstä

päättämiseen ja päätöksen toimeenpanoon. Käytännössä päätöksen panee toimeen usein muu kuin siitä päättänyt virkamies. (Niemi-Kiesiläinen 1997, s. 33)

PKL 1:6 § 2 momentissa mainitaan pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten luettelo. Luettelossa mainitaan myös virallinen syyttäjä, näin ollen kaikilla virallisilla syyttäjillä sekä yleisillä että erityissyyttäjillä on syyttämistoimivaltansa puitteissa pidättämisoikeus. Samalla hänellä on laaja oikeus muidenkin pakkokeinojen käyttämiseen. Esitutinnan aikana pakkokeinojen käytössä on noudatettu periaatetta, jonka mukaan esitutinnan kuluessa pakkokeinoista päättää tutkinnanjohtaja, ja esitutinnan päätyttyä syyttäjä. (Helminen ym. 2002, s. 530)

Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen

Syyttäjällä on velvollisuus ajaa asianomistajan pyynnöstä tämän yksityisoikeudellista vaatimusta. Yksityisoikeudellinen vaatimus selvitetään esitutkinnassa, jos asianomistaja oikeudenkäynnistä rikosasiassa annetun lain 3:9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan (ETL 5 § 1 mom. 2. kohta).

Asianomistajan pyynnöstä virallisen syyttäjän on vireille panemansa syyteasian yhteydessä ajettava rikokseen perustuvaa asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta rikosasian vastaajaa vastaan, jos se voi tapahtua ilman olennaista haittaa eikä vaatimus ole ilmeisen perusteeton (ROL 3:9 § 1 mom.).

Asianomistajan on esitettävä pyyntö esitutkinnassa tai syyttäjälle. Samalla hänen on ilmoitettava seikat, joihin vaatimus perustuu (ROL 3:9 § 2 mom.).

Asianomistaja voi esittää pyynnön kirjallisesti tai suullisesti. Syyttäjän ei tarvitse esittää valtakirjaa asianomistajan vaatimusta ajaessaan eikä hänellä ole oikeutta ottaa tehtävästä palkkiota. Syyttäjällä on samalla, kun hän hakee muutosta syytteestä annettuun ratkaisuun, velvollisuus hakea muutosta myös asianomistajan korvausvaatimusta koskevaan ratkaisuun, jos se on riippunut syyteasian ratkaisusta. (ROL 3:9 § 3 mom.)

Esitutkinnassa ei voida ryhtyä laajoihin selvityksiin yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämiseksi. Tämä voi muutenkin olla tarpeetonta, jos syyttäjä on kieltäytynyt vaatimuksen ajamisesta. Esitutkintaa ei ole syytä viivyttää asianomistajan vaatimuksen selvittämisen takia. Asianomistaja vastaa vaatimuksensa määrän ja perusteiden esittämisestä. Vaatimus voi sisältää myös viivästyskorkoa ja oikeudenkäyntikuluja koskevan vaatimuksen. Vaatimus voidaan kuulustelun lisäksi kirjata ilmoitukseen tai liittää pöytäkirjan liitteeksi. (Helminen ym. 2002, s. 212-216)

Syyttäjän asema ja oikeudet poliisirikostutkinnassa

Eräiltä osin esitutkinnan johto on nykyään syyttäjän käsissä. Ylimmän syyttäjän tehtävien järjestelyä koskeneen uudistuksen yhteydessä esitutkintalakiin lisättiin säännös, jonka mukaan poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaa johtaa syyttäjä lukuun ottamatta rikesakkoasiana ja rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltäviä asioita (ETL 14 § 2 mom.). Säännös koskee poliisimiehen tekemäksi epäiltyjä rikoksia riippumatta siitä, onko rikos tapahtunut viranhoidossa tai sen ulkopuolella. Huomion arvoista on se, että syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana myös silloin, kun poliisimiestä epäillään rikoksesta, joka on tehty ennen poliisimieheksi tuloa. Sama koskee henkilöä, joka ei enää tutkinnan aikana ole poliisimies. (Helminen ym. 2002, s. 216)

Tutkinnan johto on ollut tarpeen järjestää niin, ettei poliisiviranomainen voi omalla päätöksellään lopettaa poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen tutkintaa. Tarkoituksena on ollut turvata se, että esitutkinta toimitetaan epäillyn aseman siihen vaikuttamatta ja yleisön luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen säilyy. (HE 14:1985).

Syyttäjällä on periaatteessa tutkinnanjohtajana samat oikeudet ja velvollisuudet kuin tutkinnanjohtajana toimivalla poliisimiehellä. Tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä vastaa esitutkintalain 15 §:n mukaisista ilmoituksista, pakkokeinoista, tiedottamisesta, esitutkinnan päättämisestä ja muista tutkinnanjohtajalle kuuluvista tehtävistä. (VKSV 2005:1)

Tutkinnanjohtajaksi määrättyllä syyttäjällä on toimivalta ratkaista, onko asiassa syytä epäillä rikosta ja toimitetaanko esitutkinta. Poliisilla ei ole tällaista toimivaltaa. Mikäli poliisin tietoon tulee seikkoja, jotka viittaavat siihen, että olisi syytä epäillä poliisimiestä rikoksesta, jota ei voida käsitellä rikesakkoasiana tai rangaistusmääräysmenettelyssä, asia on saatettava tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän harkittavaksi. (VKSV 2005:1)

Esitutkinnan toimittaminen edellyttää, että asiassa on tutkinnanjohtajan käsityksen mukaan esitutkintalain 2 §:n tarkoittama syy epäillä rikosta. Tutkintakynnys on periaatteessa sama kuin muissakin rikosepäilyissä. Ennen tutkinnanjohtajan tekemää ratkaisua esitutkinnan aloittamisesta kyse ei ole esitutkinnasta, vaan alustavista toimenpiteistä. Tässä vaiheessa ei voida käyttää pakkokeinolain tarkoittamia pakkokeinoja. (VKSV 2005:1)

3.2.9 Esitutkinnan rajoittaminen ETL 4 § 3 ja 4 momentti

Syyttäjälle on annettu monia mahdollisuuksia vaikuttaa esitutkinnan kulkuun ja seurata sen etenemistä. ETL 4 § säädetään esitutkinnan rajoittamisesta. Sen mukaan:

Esitutkinta saadaan jättää toimittamatta sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuudessaan pidettävä ilmeisen vähäisenä, jos asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia.

Jos viranomaisen sen perusteella, mitä muussa laissa säädetään, jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllisen saattamiseksi syytteeseen, esitutkinta toimitetaan vain erityisestä syystä.

Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se lopetetaan, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1:7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista.

Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä myös määrätä, että esitutkinta lopetetaan, jos tutkinnan jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen, taikka jos jo suoritettujen esitutkintatoimenpiteiden perusteella on varsin todennäköistä, että syyttäjä tulisi jättämään syytteen nostamatta muulla kuin 3 momentissa mainitulla perusteella.

ETL 4a §:n lainsäädännön valmisteluvaiheessa hallituksen esitys HE 82:1995 lähti siitä, että syyttäjä tekisi rajoittamispäätöksen yksin. Säännöksen yleisin soveltamistilanne ajateltiin olevan tilanne, jossa syyttäjä pitää esitutkinnan kuluessa ilmeisenä, että hän tulisi jättämään syytteen nostamatta rikoksen vähäisyyden tai rikosten yhtymisen perusteella. Lakivaliokunta kuitenkin katsoi, että paras lopputulos saavutettaisiin syyttäjän ja tutkinnanjohtajan yhteistyöllä, ja olisi mahdotonta, että syyttäjällä yksinäisviranomaisena olisi ehdoton ja oma-aloitteinen oikeus estää rikostutkinta esimerkiksi tutkinnan kohdistuessa yhteiskunnallisesti merkittävään henkilöön (LaVm 9:1997, s. 25). Niinpä esitutkinnan rajoittaminen edellyttää tutkinnanjohtajan esitystä, jonka läpimeno syyttäjäpuolella ei ole sinänsä mikään yllätys, sillä eihän asia oikeastaan muuten voisi syyttäjän tietoon tulla kuin tutkinnanjohtajan kautta. Tällä järjestelyllä on haluttu pitää syyttäjän ja tutkinnanjohtajan tehtävät erillään toisistaan. Syyttäjä ei siis voi olla asiassa oma-aloitteinen, mutta toisaalta syyttäjä ei ole sidottu tutkinnanjohtajan rajoittamista koskevaan esitykseen, koska poliisin on aina syyttäjän pyynnöstä toimitettava esitutkinta. (Virolainen 1998, s. 283)

Tutkinnanjohtajan esityksen vaatiminen tarkoittaa myös sitä, että tutkinnanjohtajan tulee olla vakaasti sitä mieltä, että hänen rajoitettavaksi esittämänsä tutkinta on silloin

vielä kesken (Jokela 1998, s. 111). Jos esitutkinta on jo suoritettu täydellisesti, kyseessä ei ole enää rajoittaminen, vaan esitutkinta päätetään normaalisti ja asia siirtyy syyttäjän päätettäväksi. Koska esitutkinnan rajoittaminen säästää välittömästi poliisin voimavaroja, olisi järkevää, että tutkinnanjohtajat tekisivät esitutkinnan rajoittamisesityksiä aktiivisesti ja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jopa ennen kuin varsinaiset esitutkintatoimenpiteet aloitetaan, jos mahdollista (Syyttäjäsanomien 3/1997, s. 59). Nykyisin käytännössä rajoitetaan myös jo valmiita esitutkintoja, esimerkiksi silloin kun pöytäkirjasta ei riitä syytteen nostamiseen.

Esitutkinnan keskeyttämisestä on ETL 47 §:n mukaan ilmoitettava asianomistajalle ja asianosaisina kuulustelluille, ellei sitä ole pidettävä tarpeettomana. Vastaavasti tulee menetellä esitutkinnan rajoittamisessa. Siitä, kuka ilmoituksen tekee, ei ole laissa säädetty, mutta käytännössä syyttäjä huolehtii päätöksestä ilmoittamisesta, sillä syyttäjä tekee päätöksen esitutkinnan lopettamisesta.

Huomioitavaa on, että esitutkinnan rajoittamispäätös ei ole syyttäjän ratkaisu olla nostamatta syyte. Syyttäjä voi nostaa syytteen, jos rajoittamispäätöksen jälkeen ilmenee seikkoja, jotka osoittavat rikoksen tapahtuneen tai määrätä tutkintaa jatkettavaksi ainakin, jos rajoittamispäätös on asiassa ilmenneen uuden selvityksen mukaan perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin. Lisäksi ylempi syyttäjä voi samankin aineiston perusteella määrätä esitutkintaa jatkettavaksi (Syyttäjäsanomien 3/1997, s. 60). Toisaalta asianomistajalla on oikeus käyttää toissijaista syyteoikeuttaan, tällöin rajoittamispäätös tulee uudelleen syyttäjän ratkaistavaksi. Asianomistajan tulee liittää syyttäjän antama päätös rangaistusvaatimusta koskevaan haastehakemukseensa (ROL 1:14 § 1 mom. ja 7:2 § 1 mom. 6 kohta). Asianomistajan katsoessa viranomaisen menetelleen lain vastaisesti tehdessään esitutkinnan rajoittamispäätöksen hänellä on oikeus nostaa syyte virkarikoksesta virkamiestä vastaan. Yksityisellä henkilöllä on syyttäjän ratkaisusta riippumatta aina oikeus HM 92 §:n 2 momentin nojalla vaatia virkamiehen tuomitsemista rangaistukseen, jos hän katsoo, että virkatoimella on loukattu hänen oikeuttaan tai aiheutettu hänelle vahinkoa.

Esitutinnan rajoittamisen tavoitteet

Esitutinnan rajoittamisella pyritään taloudellisuuteen, sekä poliisin ja syyttäjän säästämiseen turhalta työltä ja heidän voimavarojensa suuntaamiseen tarkoituksenmukaisella tavalla hankalimpien rikosasioiden selvittämiseen. Näistä syistä esitutkintalakiin on otettu säännös esitutinnan rajoittamisesta.

Esitutinnan rajoittamisen edellytykset

Esitutinnan rajoittaminen on poikkeus pääsääntönä olevasta esitutinnan toimittamisvelvollisuudesta eli esitutkintapakosta. Esitutinnan rajoittaminen ja keskeyttäminen soveltuu sekä virallisen syytteen alaisiin että asianomistajarikoksiin. Rajoittamispäätöksessä voidaan rajoittaa jo aloitetun tutkinnan toimenpiteitä tai määrätä, ettei esitutkintaa lainkaan käynnistetä. Esitutinnan rajoittaminen laajentui 1.10.2006 voimaan tulleen ETL 4 § 4 momentin myötä, jolloin esitutkinnan rajoittamisen perusteita ja niiden normipohjaa kokonaisuutena voidaan tarkastella seuraavasti:

I Seuraamusluonteinen rajoittaminen ETL 4,3

1. Vähäisyys ROL 1:7,1-k
2. Nuoruus ROL 1:7,2-k
3. Kohtuus ROL 1:8,1-k
4. Konkurrenssi ROL 1:8,2-k
5. Erityissäännös (esim. RL 35:7 ja 50:7)

II Prosessuaalinen rajoittaminen ETL 4,4, 1. virkkeen loppu

1. ei rikos
2. ei näyttöä ROL 1:6
3. ei syyteoikeutta ROL 1:2,2
4. syyteoikeus vanhentunut RL 8:1

III Kustannusperusteinen rajoittaminen ETL 4,4, 1. virkkeen alku

Esitutkinnan rajoittamisessa ei oteta kantaa rikoksesta epäillyn henkilön syyllisyyteen tai syyttömyyteen. Näyttö- tai oikeuskysymyksen epäselvyys ei myöskään estä esitutkinnan

rajoittamista (Helminen ym. 2002, s. 226-227). Rajoittamispäätöksen kohteena olevalla teolla on oltava epäilty tai epäiltyjen piirin on ainakin oltava tiedossa ja sen on oltava rajattu, esimerkiksi liikennevahingon kaksi osapuolta. Rajoittamispäätöstä ei voida käyttää "pimeiden" juttujen siivoamiseen, vaikka tällaisen teon vähäisyys ilman syylliseksi epäiltyäkin olisi ilmeinen.

Esitutinnan rajoittamista ei voida tehdä, jos yleinen tai yksityinen etu vaatii esitutinnan toimittamista. Yksityinen etu liittyy useimmiten asianomistajan korvausvaatimukseen. Yleinen etu ja rangaistuksen yleisestäävyys edellyttää pääsääntöisesti esitutinnan toimittamista (Syyttäjäsanomien 3/1997, s. 54). Tärkeästä yleisestä edusta voisi esimerkkinä mainita tapauksen, jossa Alibin päätoimittaja pahoinpideltiin vankilassa vangille tehdyn haastattelun yhteydessä. Syyttäjä teki ensin esitutinnan rajoittamispäätöksen konkurrensiperusteella, mutta VKSV otti asiaan päinvastaisen kannan.

Vaikka syyttämättäjättämissäännöksessä tarkoitettu yleinen etu ei edellyttäisi syyttämistä, saattaa esitutinnan toimittamatta jättäminen olla ETL 4 § 3 momentissa tarkoitettuna yleisen tai yksityisen edun vastaista. Rikosasia saattaa olla luonteeltaan sellainen, että järjestelmää kohtaan tunnetun luottamuksen ylläpitäminen edellyttää rikosepäilyjen selvittämistä tai teon moitittavuuden osoittaminen muuten on tarpeen. Tällöin esitutinnan rajoittaminen voi olla yleisen edun vastaista, vaikka syyttämättä jättäminen ei sitä olisi. Myös rikokseen liittyvä muu seuraamus, kuten menettämisseuraamus voi vaatia esitutinnan suorittamisen (Syyttäjäsanomien 3/1997, s. 56). Hallituksen esityksen mukaan yleinen etu voi vaatia esitutinnan suorittamista ja syytteen nostamista esimerkiksi silloin, kuin on tärkeää saada ratkaistuksi, miten jotain tiettyä tekoa on rikosoikeudellisesti arvosteltava (HE 1995:82, s. 156).

Esitutinnan rajoittaminen ei palvele rikosprosessin tehtävää oikeusriitojen lopettajana ja yhteiskuntarauhan ylläpitäjänä, sillä rikoksen selvittäminen jää kesken. Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen taas edellyttää selvitettyä rikosta ja sellaisenaan osoittaa moitittavuutta. Rikoksesta epäillyn ollessa esimerkiksi julkisessa asemassa, järjestelmän luotettavuus ei välttämättä kestä rajoittamispäätöstä. Tiedetyt rikoslajit, kuten nuorten huumausainerikokset edellyttävät moitittavuuden osoittamista ja siten esitutinnan toimittamista. ROL 1:9 § 2 momentin mukaista huomautusta ei voida

antaa esitutkintaa rajoitettaessa. Nuorten tekemien rikosten kohdalla esitutkinnan rajoittamista tulisikin tarkoin harkita. (Syyttäjäsanommat 3/1997, s. 55)

Tärkeä yksityinen etu, joka voi estää esitutkinnan rajoittamisen, voi olla esimerkiksi asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus. Yksityisen edun tärkeyttä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa vahingon suuruuteen ja osapuolten taloudelliseen asemaan, sekä asianomistajan mahdollisuuksiin saada vahinkonsa korvatuksi. Merkitystä voi olla myös sillä, onko vahingon kärsinyt luonnollinen henkilö vai oikeushenkilö. Syyttäjän tehdessä rikosasiassa syyttämättäjättämispäätöksen, on asianomistajalla käytettävissään loppuun saatettu esitutkinta, jonka nojalla hän voi itsekin halutessaan toteuttaa vaatimuksensa. Jos asianomistajan intressi on tärkeä, esitutkintaa ei saa rajoittaa. Joka tapauksessa on harkittava tutkinnan suorittamista siihen saakka, että asianomistaja saa tarvittavan selvityksen vaatimustensa tueksi. Esimerkkinä tällaisesta tapauksesta on tilanne, jossa asianomistajan oikeus saada rikoksella aiheutetut vahingot korvatuiksi edellyttää rikoksen tutkimista. Joissain tilanteissa myös epäilty itse voi vaatia tutkinnan loppuun suorittamista esimerkiksi aiheettomien, julkisuudessa olleiden, epäilyjen poistamiseksi. Tällaiseen toivomukseen tulisi pääsääntöisesti suostua. Vastaava säännös on ROL 1:12 §, jonka mukaan syytettyä ei voi peruuttaa, jos rikosasian vastaaja sitä vastustaa. (Syyttäjäsanommat 3/1997, s. 56).

Esitutkinnan rajoittamisen yhteys syyksilukevan syyttämättäjättämisen edellytyksiin

Esitutkinnan rajoittamispäätös voi perustua siis seuraamusluonteisen syyttämättäjättämisen edellytyksiin. Syyttämättä jättäminen on yhteiskunnan moitetta osoittava seuraamus, kun taas esitutkinnan rajoittamispäätöksen ei voida liittää mitään kannanottoja rikoksesta epäillyn menettelyn paheksuttavuudesta. Virallinen syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta ROL 1:7 § 1 kohdan mukaan vähäisyysperusteella:

Milloin rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja sitä on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä tekijän syyllisyys huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisen.

Mikäli teko poikkeaa tietyn rikoslajin tyyppitapauksesta lievempään suuntaan, voidaan puhua vähäisestä rikoksesta. Teon haitallisuudella tarkoitetaan sen vahingollisuutta ja vaarallisuutta. Haitallisuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota myös siihen vahinkoon, joka teosta olisi ennalta arvioitaessa todennäköisesti syntynyt.

Teon vähäisyyttä arvioitaessa kiinnitetään huomiota myös tekijän tahallisuuteen (Helminen ym. 2002, s.227-228). Kokonaisarviointia suoritettaessa on kiinnitettävä huomiota lisäksi myös asianosaisten osapuolten taloudellisiin oloihin ja siihen, mitkä ovat osapuolten mahdollisuudet saada vahinkonsa korvatuiksi. Huomioon tulee ottaa myös asianosaisten henkilökohtaiset olot, kuten asema ja ikä. Esitutinnan rajoittaminen vähäisyysperusteella tulee tavallisimmin kyseeseen tietyn tyyppisissä liikennejutuissa, pahoinpitelyissä ja kunnianloukkauksissa.

ROL 1:7 § 2 –kohta mukaan nuoruusperusteella virallinen syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta jos:

Rikoksesta, jonka joku on tehnyt alle 18-vuotiaana, milloin siitä ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta ja sen katsotaan johtuneen pikemmin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan.

Rangaistusta arvioidaan vakiintuneen tuomitsemiskäytännön perusteella tapauksissa, joissa epäilty on täyttänyt 15 mutta ei 18 vuotta. Syyttämättäjättämispäätös rikoksentehtäjän nuoruuden perusteella edellyttää yleensä, että esitutkinta on suoritettu ja syyllisyys selvitetty (HE 82:1995). Kokonaisuutena suoritettaessa on huomioitava, ettei nuoren kohdalla aiemmat rikokset muodosta ehdotonta estettä rajoittamiselle siinä tapauksessa, että rikosten välillä on kulunut pitkä aika ja tekojen laatu tai teko-olosuhteet ovat erilaiset. Nuorten kohdalla voi aiemmista teoista huolimatta olla pikemmin kysymys harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta. Nuoren kohdalla voidaan edelleen rajoittaa jopa teko, josta voi seurata 6 kk vankeutta. Mitä lähempänä 15 vuoden ikärajaa tekijä on, sitä painavampi on nuoruuden merkitys rajoittamista harkittaessa.

Nuoruusperustetta sovellettaessa on tekijälle mahdollisuuksien mukaan pidettävä puhuttelu, jossa teon rajoittamisen syytä käydään läpi ja varmistetaan, että nuori ymmärtää rajoittamisesta huolimatta tekoonsa kohdistuvan moitteen ja sen lainvastaisuuden.

ROL 1:8 § 1 –kohta mukaan kohtuusperusteella virallinen syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta:

Jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, virallinen syyttäjä saa lisäksi, mitä 7 §:ssä säädetään jättää syytteen nostamatta, milloin: oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu tekijän toiminta rikoksensa vaikutuksen estämiseksi tai poistamiseksi, hänen henkilökohtaiset

olonsa, rikoksesta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat.

Peruste soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa esitutkinta on suoritettu ja syyllisyys selvitetty ja, joissa rikoksentekijä on korvannut tai muuten hyvittänyt rikoksella aiheuttamansa vahingon. Säännös soveltuu esimerkiksi sovittelumenettelyssä käsiteltyihin asioihin. Teosta on voinut aiheutua myös tekijälle muita seurauksia, kuten kurinpitöraangaistus, työpaikan menetys, vakava loukkaantuminen tai hän on hakeutunut kuntoutukseen. Perustetta voidaan soveltaa myös tilanteissa, joissa epäillyllä on mielenterveydellisiä ongelmia, aiheutetut vahingot eivät ole kohtuuttoman suuria eikä osapuolten mahdollisuudet saada vahinkonsa korvatuiksi edellytä tutkinnan suorittamista, asianomistaja on nimenomaisesti tahtonut, ettei tutkintaa suoritettaisi. Peruste tulee kysymykseen myös silloin, kun haastaminen olisi työlästä tai tulokseltaan epävarmaa, sekä toimenpiteisiin ryhtyminen olisi epätarkoituksenmukaista. Rikoksen tutkinta voi olla myös tarkoituksetonta, jos rikos vanhenee ennen kuin siitä ehditään nostamaan syyte. (Helminen ym. 2002, s. 228). Kokonaisharkinnan perusteella kohtuusperustetta voidaan soveltaa muihinkin kuin lieviin rikoksiin kuitenkin siten, että muistetaan ottaa huomioon sekä yleinen että yksityinen etu.

ROL 1:8 § 2 –kohta mukaan konkurrensiperusteella virallinen syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta jos:

Rikos ei yhteisen rangaistuksen määräämistä tai aikaisemmin tuomitun rangaistuksen huomioon ottamista koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään.

Eri aikoina tuomituista ehdottomista vankeusrangaistuksista ei enää jälkikäteen määrätä yhteistä vankeusrangaistusta, vaan tuomioistuin voi uutta rangaistusta määrätessään ottaa aikaisemmin tuomitun ehdottoman vankeusrangaistuksen kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta lieventävänä seikkana. Edellytyksenä on, että rikos on tehty ennen aikaisempaa tuomiota. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, kun rikoksesta epäillyn todetaan tehneen niin paljon tekoja, joista osa on niin lieviä, että ne eivät vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään. (HE 82:1995, s.156). Hallituksen esityksen mukaan, myös lainvoimaa vailla oleva aikaisempi tuomio voidaan ottaa huomioon (HE 48/1997). Samalla kertaa tuomittavista rikoksista määrätään entisen käytännön mukaisesti yhteinen rangaistus. Esitutkinnassa henkilön aikaisemmat tuomiot voidaan selvittää joko rikosrekisteristä tai syyttäjällä ja poliisilla olevista tuomiotiedoista sekä henkilöltä itseltään.

Konkurrenssiperustetta voidaan soveltaa sekä sellaisiin tekoihin, joista on odotettavissa sakkoa että sellaisiin, joista on odotettavissa vankeutta. Konkurrenssiperusteen soveltaminen on mahdollista niin sanotuissa samanaikaisuustilanteissa ja jälkikonkurrenssitilanteissa. Samanaikaisuustilanteissa samalla henkilöllä on samanaikaisesti esitutkinnassa lukuisia tutkittavana olevia juttuja, joista syytteen nostaminen on todennäköistä. Näiden lisäksi hänellä saattaa olla käräjäoikeudessa jo vireillä syyteasioita, joista on odotettavissa rangaistus. Jälkikonkurrenssitilanteissa epäilty on tuomittu epäillyn tekopäivän jälkeen ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Edellytyksenä konkurrenssiperusteen soveltamiselle molemmissa tilanteissa on, että uudella rikoksella ei ole olennaista vaikutusta kokonaisrangaistukseen. Teon on täten oltava konkurrenssiperusteen muodostavia tekoja vähäisempi. Laajoissa rikossarjoissa voidaan samanarvoisiakin tekoja jättää tutkimatta. Konkurrenssiperusteen osalta on suoritettava myös kokonaisharkinta, jossa on otettava huomioon sekä yleinen että yksityinen etu. Jos rajoittamisen todettaisiin olevan yleisen tai yksityisen edun vastaista, ei rajoittamista tulisi tehdä.

Syyte voidaan jättää nostamatta muillakin kuin edellä mainituilla perusteilla. Esimerkiksi rikoksen vähäisyyden perusteella syyte voidaan jättää nostamatta liikenne rikoksissa (TLL 104 §). Samoin voidaan menetellä lievän vahingonteon ja vahingonteon kohdalla, kun vahinko on korvattu (RL 35:6 §).

Kustannusperusteinen ja prosessuaalinen rajoittaminen

ETL 4 §:n 4 momenttiin lisätty esitutkinnan rajoittamismahdollisuus tuli voimaan siis 1.10.2006. Sillä ulotettiin rajoittamismahdollisuus aivan uusiin, selkeästi kustannusperusteisiin tilanteisiin, joilla ei ole nimenomaista normatiivista yhteyttä syyttämättä jättämisen perusteisiin. Lisäksi prosessuaalisiin perusteisiin rajoittaminen tuli mahdolliseksi.

ETL 4 §:n 4 momentin 1. virkkeen loppuosassa tarkoitettu esitutkinnan rajoittamismahdollisuus kytkeytyy niin sanottuun prosessuaalisen syyttämättä jättämisen edellytyksiin, joita ovat: Ei rikos, ei näyttöä, ei syyteoikeutta ja syyteoikeus vanhentunut. Tästä rakenteesta seuraa se, että muutokset prosessuaalisen syyttämättä jättämisen soveltamisalassa heijastuvat automaattisesti esitutkinnan rajoittamisen edellytyksiin.

Syyttäjä voi esitutkintayhteistyön keinoin pyrkiä aktiivisesti vaikuttamaan juttukannan seulontaan jo tutkintavaiheessa siten, että prosessuaalisin perustein rajoitettavaksi soveltuvat tapaukset tunnistetaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (VKSV 2007, s. 5)

Kustannusperusteista rajoittamista harkittaessa on huomioitava, että säännöksessä tarkoitetun suhteen arviointi edellyttää riittävän yksilöityä käsitystä tutkinnan jatkamisesta aiheutuvien kustannusten suuruudesta, joista syyttäjä saa parhaimmat tiedon tutkinnanjohtajalta. Säännöksestä ei kuitenkaan suoraan seuraa, että vähäisimmät rikokset voitaisiin ilman muuta jättää tutkimatta. Tämän estää säännöksen edellyttämä vertailu, jonka lopputulos pitää olla selvä epäsuhde kustannusten ja tutkittavan asian laadussa. Suhteuttavia seikkoja (kustannukset, asian laatu, seuraamus) ei voi mitata samoilla mittareille, tästä johtuen säännöksessä tarkoitetun selvän epäsuhteen arviointi on aina punnintaa tai kokonaisarviointia, jota ohjaamaan ei voi esittää mitään suhdelukuja. Sama koskee sen arviointia, onko epäsuhde laadultaan "selvä". (VKSV 2007, s. 7)

3.2.10 Poliisi ilmoittamisvelvollisuus ETL 15 §

ETL 15 § säädetään poliisin tutkittavaksi tulleen rikoksen ilmoitusvelvollisuudesta syyttäjälle. Pykälän mukaan:

Poliisin on ilmoitettava sille tutkittavaksi tulleesta rikosasiasta syyttäjälle, kun jotakuta voidaan epäillä syylliseksi rikokseen. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos asia on yksinkertainen (ETL 15 §:n 1 mom.)

Esitutkintaviranomaisen on sen lisäksi, mitä esitutkintalain 15 §:n 1 momentissa säädetään, ilmoitettava syyttäjälle sellaisista rikosasioista, joista tämä on erikseen pyytänyt ilmoittamaan. (EPA 7 §).

Tämä säännös uudistettiin ROL:n säätämisen yhteydessä. Aikaisemmin samankaltainen ilmoitusvelvollisuus koski vain törkeimpiä rikoksia tai esimerkiksi sellaisia, jotka aiheuttivat suurta vahinkoa. Alun perin säännöksen tarkoituksena oli antaa syyttäjälle mahdollisuus perehtyä vakaviin ja oikeudellisesti vaikeimpiin rikosasioihin hyvissä ajoin. Käytännössä ilmoitusmenettely ei kuitenkaan toiminut tarpeeksi hyvin, ja ilmoitukset saattoivat jäädä tekemättä. Lisäksi suurin osa rikoksista oli tämän ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolella, ja syyttäjä saikin yleensä ensi kerran tiedon rikoksesta vasta, kun esitutkintapöytäkirjat toimitettiin hänelle syyteharkintaa varten. ROL:n mukanaan tuomalla uudistuksella haluttiin antaa syyttäjälle entistä parempi

mahdollisuus seurata esitutkintaa ja vaikuttaa sen suuntaamiseen. (Virolainen 1998, s. 279-280)

Ilmoitusmenettelyllä voidaan turvata erilaisia rikosprosessiin liittyviä tavoitteita, kuten pääkäsittelyn keskittämisen turvaaminen, esitutinnan joutuisuuden ja tehokkuuden edistäminen sekä syyteharkinnan edellytysten parantaminen. Ilmoitusmenettely sinänsä ei siis ole mikään itseisarvo, vaan sen tehtävänä on palvella rikosprosessin tavoitteita. Ilmoitusmenettely palvelee esitutinnan joutuisuuden vaatimusta, sillä syyttäjä, joka ei seuraa esitutkintaa ja ottaa kantaa esitutkinta-aineistoon vasta esitutinnan päätyttyä, joutuu usein tekemään lisätutkintapyynnön ja asian käsittely voi tällöin viivästyä, eikä tarvittavaa todistusaineistoa ole enää välttämättä edes saatavilla. Esitutkinnasta tulee myös tehokkaampi, sillä syyttäjä osaa lainsäädännön ja oikeuskäytännön tuntemuksensa perusteella arvioida näyttö- ja oikeuskysymyksiä sekä sitä, minkä seikkojen toteen näyttäminen on tarpeen. Ilmoitusmenettelyllä ja tätä kautta syyttäjän osallistumisella esitutkintaan parannetaan myös syyteharkinnan edellytyksiä, sillä syyttäjä saa todistusaineistosta paremman kuvan kuin perehtymällä pelkästään esitutkintapöytäkirjoihin. (Syyttäjäsanomien 3/1997, s. 50)

Ilmoitusmenettely hoidetaan siten että tutkinnanjohtaja tai tutkija tekee ilmoituksen atk -pohjaiseen Sakari -järjestelmään ja hänelle ilmoitetaan myöhemmin, mille syyttäjälle juttu on määrätty. Ilmoitukset pyritään tekemään mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, mutta usein ilmoitus tehdään viimeistään silloin kun vangitsemisvaatimusta harkitaan.

Ilmoituksia ei tarvitse tehdä, jos asia on yksinkertainen. Lähtökohta on, että yksinkertaisia asioita ovat rikosoikeudellisesti yksinkertaiset asiat. Asian yksinkertaisuutta pohdittaessa tulee kuitenkin arvioida asiaa sekä rikosoikeudelliselta että prosessuaaliselta kannalta. Yksinkertaisia rikoksia voisivat olla esimerkiksi varkaus, vahingonteko, rattijuopumus, pahoinpitely ja liikenteen vaarantaminen (HE 82:1995).

Yksinkertaiseenkin asiaan tai sen käsittelyyn voi liittyä erityispiirteitä, jotka eivät ole rikoksen tyyppitapaukselle ominaisia. Syyttäjälle ilmoittaminen voi tulla kyseeseen esimerkiksi seuraavissa asioissa (Helminen ym. 2002, s. 158, SM-ohje 2008 ja Syyttäjäsanomien 3/1997):

- tutkittavan rikoksen vähimmäisrangaistus on neljä kuukautta vankeutta tai enemmän,

- tutkittavaan rikokseen tulee todennäköisesti liittymään epäillyn vangitseminen tai matkustuskielto, tai
- tutkittavaan rikokseen liittyy virantoimituksesta pidättäminen tai lastensuojelullisia toimenpiteitä,
- tutkittava rikoskokonaisuus sisältää lukuisia eri asianomistajiin kohdistuneita tekoja tai useita eri tekijöitä (esim. omaisuus- tai petosrikossarjat) ja niiden yhdessä käsittely syyteharkinnassa ja tuomioistuimessa edistää asian selvittämistä,
- tutkittava rikos on osa järjestäytynttä rikollisuutta,
- tutkittava rikos on tyypiltään uusi, harvinainen tai siihen liittyy harkinnanvaraisia oikeudellisia kysymyksiä,
- tutkittava rikos saattaa herättää yhteiskunnallista mielenkiintoa,
- tutkittavaan rikokseen liittyy kansainvälinen oikeusapupyynnö, eurooppalainen pidätysmääräys tms. kansainvälinen liittymä,
- tutkittavan rikoksen oikeuspaikka on epäselvä tai harkinnanvarainen tai syyteoikeuteen liittyy erityisiä kysymyksiä,
- esitutkintaviranomainen pitää ilmoitusta muusta syystä tarpeellisena,
- kyseessä on sellainen asia, joista syyttäjänvirasto on erikseen pyytänyt ilmoittamaan,
- tutkittavaan rikokseen liittyy syyttäjähasteen antaminen tai muita erityisiä syyttäjän toimenpiteitä, tai
- tutkittavan rikoksen esitutkintaan sisältyy pääkäsittelyä korvaavia toimenpiteitä.

Huomattava osa poliisin tutkimista rikoksista on niin selkeitä ja yksinkertaisia, ettei ilmoitusvelvollisuutta ole. Ilmoitusvelvollisuus palvelee kuitenkin myös esitutkinnan rajoittamista, joka useimmiten tulee kyseeseen juuri selvissä rikoksissa. Syyttäjän tulisikin saada tieto nimenomaan vähäisistä rikoksista. (Virolainen 1998, s. 280)

ETL 10 § 2 momentin mukaan syyttäjä tai tutkinnanjohtaja tekee tuomioistuimelle esityksen oikeudenkäyntiavustajan tai tukihenkilön määräämisestä asianomistajalle ROL

2 luvun säännösten nojalla. ROL 2 luku koskee seksuaalirikosten ja perheväkivallan uhreille tarkoitettua avustajaa. Poliisin ilmoitusvelvollisuus palvelee osaltaan myös tätä säännöstä. Jos syyttäjä huomaa, että edellytykset avustajan tai tukihenkilön määräämiselle ovat olemassa, hän voi tehdä esityksen ja auttaa näin asianomistajaa. Esitys tulee luonnollisesti tehdä myös silloin, kun asianomistaja on esitutkinnassa pyytänyt avustajan määräämistä. (HE 82:1995, s. 157)

Ilmoitusvelvollisuuden taustalla olevat periaatteet ovat mielestäni hyviä ja tavoiteltavia. Ilmoitusvelvollisuus jää kuitenkin mielestäni liian irralliseksi. Herää kysymys: Mitä hyötyä on ilmoituksesta, jos syyttäjä ei reagoi siihen mitenkään perehtymällä tutkintaan. Laajennettu ilmoitusvelvollisuus ei mitenkään poistanut ongelmaa. Varmasti, todella monimutkaisissa jutuissa, syyttäjät varmaankin jo oman etunsa vuoksi alkavat ilmoituksen jälkeen perehtyä juttuun. Mielestäni ilmoituksesta ei ole mitään hyötyä, jos syyttäjä ei ole kiinnostunut, eikä ryhdy mihinkään toimenpiteisiin ilmoitetun asian johdosta.

3.2.11 Keskittäminen

Mitä tarkoitetaan keskittämisellä? Keskittämisellä eli jatkuvuusperiaatteella tarkoitetaan oikeudenkäynnin yhteydessä sitä, että asian käsittely tapahtuu ilman viivytystä yhdessä yhtäjaksoisessa menettelyssä ilman lykkäyksiä, joko samana päivänä, tai silloin kun asia on laaja, perättäisinä päivinä. Pääkäsittely voidaan lykätä ainoastaan tietyn ROL 6:10 §:ssä mainitun syyn perusteella. Keskitys aiheuttaa syyttäjän toiminnalle erityisiä vaatimuksia, sillä hänen on huolehdittava että esitutkinta on saatettu loppuun ennen asia tuomioistuinkäsittelyä. ROL:n mukaan (ROL 6:9 §) keskittäminen rikosprosessissa ja oikeudenkäynnissä tarkoittaa asian käsittelemistä yhtäjaksoisesti, joko samana päivänä, tai silloin kun asia on laaja, perättäisinä päivinä.

”Pääkäsittely on suullinen, välitön ja keskitetty. Suullisuus tarkoittaa sitä, että ainoastaan sellainen oikeudenkäyntiaineisto, joka on pääkäsittelyssä esitetty suullisesti, voidaan ottaa huomioon asiaa ratkaistaessa. Välittömyys tarkoittaa sitä, että ainoastaan sellainen tuomioistuimen jäsen, joka on ollut mukana koko pääkäsittelyn ajan, saa osallistua asian ratkaisemiseen. Jos jäsenet vaihtuvat, asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely. Keskitys tarkoittaa sitä, että pääkäsittelyn tulee olla yhtäjaksoinen. Silloin

kun pääkäsittely lykätään, asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely, jos pääkäsittely on ollut lykättynä yli laissa säädetyn ajan.

Rikosasioiden oikeudenkäynnissä on ainakin yhtä tärkeätä kuin riita-asioiden oikeudenkäynnissä turvata tuomioistuimelle mahdollisimman hyvät keinot asian perusteelliseen käsittelemiseen. Menettelyn järjestäminen suulliseksi, välittömäksi ja keskitetyksi on myös rikosasioissa tärkeää varman, nopean ja halvan oikeudenkäynnin toteuttamiseksi. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan lakiin otettavaksi säännökset pääkäsittelystä rikosasioissa. Pääkäsittely tulisi yleensä toimittaa niin, että asia olisi ratkaistavissa yhden istunnon jälkeen. Tuomioistuimen jäsenet eivät saisi pääkäsittelyn kuluessa vaihtua. Yhtäjaksoisesti ilman lykkäyksiä toimitettu suullinen pääkäsittely luo nykyistä selvästi paremmat edellytykset vaikeidenkin asioiden ratkaisemiselle. Jotta tuomioistuin voisi huolehtia siitä, että edellytykset asian keskitetylle pääkäsittelylle ovat olemassa, esityksessä ehdotetaan, että syyttäjä pääsääntöisesti nostaa syytteen toimittamalla kirjallisen haastehakemuksen käräjäoikeuden kansliaan. Tuomioistuin voisi pyytää rikosasian vastaajaa jo ennen pääkäsittelyä ilmoittamaan kantansa syytteeseen ja ne todisteet, joihin hän nojautuu. Asiassa toimitetun esitutkinnan vuoksi suullinen valmistelu olisi tarpeellinen vain poikkeuksellisesti lähinnä pääkäsittelyn suunnittelemiseksi.” (HE 82:1995)

Rikosjutuissa valmisteleva käsittely tapahtuu käytännössä esitutkinnassa. Jotta syyttäjä voisi toteuttaa kattavasti keskittämisperiaatetta, tulisi poliisin tehdä ETL 15 §:n mukaiset ilmoitukset syyttäjälle keskitettyä oikeudenkäyntiä vaativissa tapauksissa. Keskittämisperiaate poliisin näkökulmasta tarkoittaa sitä, että esitutkinnassa selvitetäisiin saman tekijän kaikki rikosteot keskitetysti yhdessä paikassa. Keskitettäessä laajempiin tekokokonaisuuksiin syyttäjä voisi paitsi käyttää hyödykseen syyteharkinnassaan parempaa kuvaa kokonaisuudesta, myös huomioida esitutkinnan rajoitusmahdollisuuden muulla kuin vähäisyysperusteella. (Hakaniemi – Savolainen 2004, s. 30)

Keskittäminen on omiaan nopeuttamaan asian käsittelyä ja vähentämään asianosaisille prosessista aiheutuvia kustannuksia. Keskittämisperiaatteen noudattaminen on tarpeen myös sen vuoksi, että suullisuus- ja välittömyysperiaatteiden johdonmukainen noudattaminen edellyttää samalla oikeudenkäynnin keskittämistä. Koska tuomion perustaksi saadaan asettaa vain se, mitä oikeudenkäynnissä on suullisesti esitetty, tuomioistuimen jäsenten on kyettävä muistamaan käsittelyssä esiin tulleet asiat.

Muistaminen vaikeutuu ja siten myös riski vääristä tuomioista lisääntyy, ellei oikeudenkäyntiä keskitetä. Keskittämisperiaate turvaa osaltaan aineellisen totuuden tavoitetta ja prosessiekonomian vaatimusta. (Jokela 1998, s. 23)

REK:n aloittamisen yhteydessä keskittämistä muutettiin Helsingissä siten, että REK:n toimesta rikoksesta epäilyn henkilön kaikki jutut tutkitaan määräpäivään mennessä niissä piireissä, joihin ne on kirjattu ja tämän jälkeen ne kerätään yhdelle syyttäjälle.

3.2.12 Vaikeasti haastettavat / tavoitettavat henkilöt

EIS 6 artiklan ja perustuslain 21 § mukaisesti rikoksesta epäillyn on saatava viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista. Tästä johtuen haastehakemukselta, jolla saatetaan paitsi rikosprosessi myös oikeudenkäynti vireille, edellytetään yksityiskohtaisuutta, jotta vastaaja kykenee sen perusteella vastaamaan syytteeseen ja valmistautumaan oikeudenkäyntiin. Rikosprosessi käynnistyy tavallisimmin haastehakemuksen jättämisellä käräjäoikeudenkansliaan, tai poikkeustapauksissa, joissa syyttäjä suorittaa haastamisen, sillä hetkellä, kun haaste on annettu tiedoksi vastaajalle. Haaste on henkilölle, useimmiten vastaajalle, tarkoitettu kutsu saapua tuomioistuimeen. Haasteen juridisiin vaikutuksiin kuuluu, että haasteen vastaanottaja on velvollinen vastaamaan kanteeseen taikka saapumaan tuomioistuimeen haasteessa mainitulla uhalla. (Jokela, 2002, 305).

Siviiliriitajuttujen tavoin rikosoikeudenkäynnissä on lähtökohtana oltava, ettei pääkäsittelyssä enää saa tulla yllätyksiä uusien vaatimusten tai uusien olennaisten seikkojen muodossa. Vain pakottavat syyt voivat oikeuttaa poikkeamiseen haastehakemuksessa esitetyistä syytetiedoista. Haastehakemuksesta on käytävä ilmi mahdolliset toissijaiset tai vaihtoehtoiset syytteet ja niiden teonkuvaukset. Haastehakemuksen tulisi lähtökohtaisesti olla tyhjentävä luettelo myös syyttäjän muista vaatimuksista, kuten esimerkiksi todisteluun liittyvät vaatimukset. Haastehakemuksessa syyttäjän tulisi ottaa kantaa rangaistuslain valintaan ja rangaistuksen mittaamiseen. Haastehakemuksesta on käytävä ilmi, mitä näyttöä syyttäjä aikoo esittää syytteensä tueksi. (VKSV 2001, s. 35-36 ja ROL 5:3 §)

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5:1 §:n 1 momentin nojalla syyttäjä saa nostaa syytteen antamalla haasteen itse asioissa, joissa syyttäjä esittää nopeutettua

käsittelyä muun muassa nuorten tekemissä rikoksissa ja ulkomaalaisten tekemissä yksinkertaisissa rikosasioissa. ROL 5:1 § 2 momentin mukaan rikosasia tulee vireille, kun haastehakemus saapuu kansliaan tai, jos syyttäjä antaa haasteen, kun haaste annetaan tiedoksi. Haasteen ja haastehakemuksen tiedoksianto voidaan suorittaa monin tavoin. Perinteinen haastemiehen toimittama tiedoksianto on käytössä tapauksissa, joissa tiedoksiantoa ei ole saatu toimitetuksi tai voidaan pitää todennäköisenä, että sitä ei saada toimitetuksi postitse, tai jos siihen on muu erityinen syy. (Jokela, 2000, 209-210)

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1.10.2006 voimaan tulleen lain 5 a luvussa on säädetty kirjallisesta menettelystä vaihtoehtona rikosasian suulliselle pääkäsittelylle. Kirjallisessa menettelyssä tuomio annetaan pelkän kirjallisen materiaalin perusteella tietyin edellytyksin ja vastaajan suostumuksella käräjäoikeuden kansliassa. Suullista pääkäsittelyä tuomioistuimessa ei toimiteta, eikä ketään rikosasian osallista kutsuta oikeuteen. Kirjallisen menettelyn käytön taustalla on pyrkimys muodostaa rikosasiain oikeudenkäynneistä nykyistä joustavampia, joutuisampia ja tarkoituksenmukaisempia asianosaisten oikeusturvasta kuitenkin tinkimättä.

Rajaan tutkimuksessani asian käsittelyn ulkopuolelle siviiliprosessin, kuten edellisessä piirisyyttäjäprojekti -tutkielmassa. Tässä tutkimuksessa tarkoitan määritelmällä "vaikeasti haastettava ja tavoitettava" henkilöitä, joiden voidaan perustellusti eri syiden johdosta olettaa olevan hankalia haastaa tai työläitä tavoittaa rikosoikeudenkäyntiin. Muutamia esimerkkejä arviointiperusteista:

- henkilöillä ei ole vakinaista osoitetta Suomessa,
- ulkomaalainen henkilö,
- henkilö karttaa prosessia väärän osoitteen avulla,
- henkilö ei ole noudattanut aiempia kutsuja saapua tuomioistuimeen, tai
- henkilö on jouduttu etsintäkuuluttamaan asioiden hoitamiseksi.

Jotta henkilöön voitaisiin soveltaa niin kutsuttua "pikahaastamismenettelyä", tulee henkilön olla joillain edellä mainituilla perusteilla vaikeasti haastettava ja sen lisäksi rikoksen tulee olla sellainen, että siitä voidaan tuomita sakkoa tai enintään kolme kuukautta vankeutta ilman vastaajan läsnäoloa. Mikäli epäilty, tai vastaajaksi haastettava suostuu, voidaan pikahaasteasiana käsitellä myös rikokset, joista voitaisiin tuomita sakkoa

tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Ajatuksena on, että asia voidaan tuolloin ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta ilman, että pääkäsittely joudutaan peruuttamaan. Prosessin läpivirtauksen konkreettisenä esteenä on se, ettei asianosaisia saada haastettua oikeudenkäyntiin, jolloin pääkäsittelyt peruuntuvat. Helsingin kihlakunnan suuren juttumäärän vuoksi ongelman seurannaisvaikutukset korostuvat. (Hakaniemi – Savolainen 2004, s. 32)

Tässä tutkimuksessa ”pikahaasteella” tarkoitan välittömästi poliisin suorittaman epäillynkuulustelun jälkeen annettavia rikoshaasteita joko suulliseen käsittelyyn tai kirjalliseen menettelyyn. Käytännössä tämä hoituu siten, että suoritettuaan epäillyn kuulustelun poliisi ottaa yhteyttä REK:n syyttäjään joka tutustuttuaan asiakirjoihin tekee välittömästi syytekirjelmän ja antaa haasteen tiedoksi annettavaksi. Lisäksi öiseen aikaan Helsingissä on käytössä haastepohjia syyttäjän nimikirjoituksella varustettuna yleisimmistä rikoksista, esimerkiksi rattijuopumuksesta, jonka poliisin kenttäpartio voi antaa tiedoksi epäillylle välittömästi kuulustelun jälkeen. Edellä mainituilla tavoilla saavutetaan mahdollisimman hyvin niin sanottu ”yhden kosketuksen periaate”, jossa pyritään hoitamaan kaikki asiakasta koskevat poliisin ja syyttäjän asiat yhdellä kerralla.

3.2.13 Nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely

Viranomaisten on mahdollista vaikuttaa nuoriin kehittämällä toimintaprosessejaan. Yhtenä hyvänä tällaisena esimerkkinä on ollut oikeusministeriön noin viisi vuotta sitten käynnistämä kokeilu, jossa tarkoituksena oli nopeuttaa nuorten tekemien rikosten tutkintaa sekä syyttämisen-, tuomioistuin- ja täytäntöönpanoprosessia.

Nuorten tekemien rikosten käsittelyprosessin nopeuttaminen on perusteltavissa taloudellisuuden ja tehokkuuden vaatimuksilla, mutta vauhdittaminen sinänsä ei saisi olla nuoren näkökulmasta päätavoite. Nuorten tekemien rikosten nopeutetun käsittelyn ja tukitoimien yhdistäminen on mielekästä käsittää osaksi viranomaisten yhteistoiminnallista kulttuuria ja nuorta tukevaa toimintapolitiikkaa. Tällöin rikokseen syyllistyneen nuoren käsittelyprosessissa huomio tulee kiinnittää nuoren rikosoikeudellisen aseman parantamiseen kokonaisvaltaisesti. Seuraamusjärjestelmää tulisi kehittää siten, että jokaisen nuoren kohdalla olisi löydettävissä juuri hänen kannaltaan optimaaliset uusintarikollisuutta katkaisevat ja ennaltaehkäisevät toimenpiteet. Toimivuuden mahdolliset kohentumiset näkyvät nopeasti seuraamusjärjestelmän rikosoikeudellisten

toimenpiteiden kyvyssä tukea nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan. (Vesterbacka 2001, s. 71-73)

Rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän kannalta on tärkeää, että rikosprosessi etenee rikostutkinnasta rangaistuksen täytäntöönpanoon joutuisasti. Erityisesti nuorten rikoskierteen katkaisemiseksi seuraamus rikoksesta on määrättävä mahdollisimman nopeasti. Lakivaliokunta on aikaisemminkin korostanut viranomaisten välisen yhteistyön tehostamista ja nuorten tekemien rikosten nopeaa käsittelyä. (LaVM 8:2001)

Laki rikosasioiden oikeudenkäynnistä (ROL) säätelee nuorten rikosasioiden käsittelyn nopeutta. Nuorten asiassa nostettu syyte tulee olla kahdessa viikossa esillä tuomioistuimessa (ROL 5:13 §). Helsingin kihlakunnan käräjäoikeudessa, syyttäjänvirastossa ja poliisilaitoksessa ohjeistettiin 15.3.2000 ”nopeutettu rikosprosessi”. Tämä johtui siitä, että ulkomaalaisten epäiltyjen rikosjutut olivat alkaneet kasautua syyttäjänvirastoon ja käräjäoikeuteen, koska epäillyt olivat yleensä jo ehtineet poistua maasta, eikä prosessia oltu saatu ennen tätä vireille. Ongelmaan ratkaisuksi järjestettiin mahdollisuus nopeutettuun prosessiin pidätysaikana, joita ovat yksinkertaiset ja selvät rikosasiat, kuten selvät varkaudet ja rattijuopumukset. (Hakaniemi – Savolainen 2004, s. 34)

ROL 8:11 §:n 1. mom ja ROL 8:12 § mukaan syyttäjillä on kaksi käsittelytapavaihtoehtoa:

- syyttäjä antaa haasteen ja juttu käsitellään pidätysajan puitteissa tai
- syyttäjä antaa haasteen ja juttu käsitellään myöhemmin syytetyn poissa ollessa lain mukaisin edellytyksin

Päätös nuorten tekemien rikosten nopeutettua käsittelyä koskevasta kokeilusta annettiin vuonna 1999. Tämän päätöksen perusteella Helsingin käräjäoikeus aloitti nopeutetun käsittelyn soveltamisen koskien nuorten ja ulkomaalaisten tekemiä yksinkertaisia rikosasioita alkuvuodesta 2000. Oikeusministeriön tavoitteen mukaisesti nuorten tekemien rikosten nopeutetusta käsittelystä on tarkoitus tehdä päivittäinen ja pysyvä työtap ja työkalu poliiseille, syyttäjille ja tuomareille koko maassa. Kokeilun positiivisia seikkoja oli, että sen myötä syntyi erilaisia toimintamalleja viranomaisyhteistyön hoitamiseksi (<http://www.om.fi/17335.htm>). Huomattavaa oli, että nuorten rikosasioiden käsittelyajat lyhenivät huomattavasti kaikilla paikkakunnilla.

Poliisin käsittelyajat lyhenivät noin 40 prosentilla, syyttäjän ja tuomioistuinten käsittelyajat puolittuivat ollen enää noin kolme viikkoa. Edellä mainitut tulokset saavutettiin ilman lain muutoksia, ainoastaan työtapoja kehittämällä. Jälkikäteen on havaittu, että nuorten nopeutettu käsittely kuten muutkin uudistukset ajetaan parhaiten sisään poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinten toimintaan asettamalla se osaksi heidän tulostavoitteitaan. (Marttunen 2002, s. 45)

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on tehdä Helsingin syyttäjävirston ja poliisilaitoksen yhteistyön kehittymisestä seurantatutkimus, jossa selvitetään seuraavia tutkimusongelmia prosessiajattelun näkökulmasta: Toteutuivatko vuonna 2002 laaditun selvitystyön sekä vuonna 2004 tehtyjen tarkennusten pohjalta:

- 1) yhteistyön tehostamista koskevat suunnitelmat,
- 2) sovellettiinko keskeisiksi määriteltyjä lainkohtia,
- 3) tehostuiko yhteistyökumppaneiden välinen yhteistoiminta ja millä tavoin,
- 4) mitä ongelmia ja onnistumisia yhteistyössä ilmeni seuranta-ajanjaksolla?

Pyrin hankkimaan Helsingin poliisilaitoksen, syyttäjävirston ja käräjäoikeuden tilastoja, jotka kuvaavat poliisin ja syyttäjän yhteistyölle määriteltyjen asioiden osalta tilannetta. Tarkoitukseni on selvittää määrällisen tuloksen lisäksi projektin vaikuttavuutta viranomaisten väliseen konkreettiseen yhteistyöhön. Tarkoitukseni on tehdä määritellyistä seurattavista asiakohdista tilastollinen otos seuranta-ajalta (1.3.2008 - 30.11.2008) ja verrata sen lukuja edellisten vuosien vastaavien vertailuajanjaksojen (1.3.-30.11.) lukuja.

Loppuvuodesta 2002 laaditun selvitystyön pohjalta käynnistettiin 1.3.2003 poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyöprojekti yhdenmukaistamaan toimintamalleja seuraavissa keskeisissä asiakysymyksissä:

- 1) ETL 4a §:n käytön tehostaminen oikeusturvaa heikentämättä,
- 2) ETL 15 § mukaisten ilmoitusten lisääminen,
- 3) Nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely,
- 4) Keskitämisperiaatteen kattava toteuttaminen,
- 5) Vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastamisen tehostaminen, sekä
- 6) Syyttäjälaitteisen rangaistusvaatimuksen käytön lisääminen.

Ensimmäisen vuoden tulosten ja palautteen perusteella Piirisyyttäjäprojektin tavoitteita tarkennettiin 20.4.2004 annetussa selvityksessä siten, että kaksi alun perin mukana ollutta asiakysymystä jätettiin pois. Jäljelle jäi neljä keskeistä kohtaa, jotka ovat edelleen ajankohtaisia:

- syyttäjän antamien syyttäjähasteiden lisääminen, jotta tiedoksianto-ongelmista johtuvat pääkäsittelyjen peruuntumiset saataisiin vähenemään.
- saman vastaajan juttujen keskittäminen, jotta Helsingin vuosikymmeniä kestänyt, valtakunnallisesti arvioiden huomattavan korkean saman vastaajan juttujen pirstaloituminen saataisiin vähenemään
- nuorten alle 18 –vuotiaiden rikosentekijöiden juttujen läpivirtauksen kokonaiskestoajan lyhentäminen lisäämällä syyttäjän antaman haasteen käyttöä ja keskittämällä asiat piirisyyttäjälle sekä
- turhan esitutkinnan rajoittaminen ETL 4 §:n 3 momentin avulla.

Hakaniemen ja Savolaisen tekemän Piirisyyttäjäprojekti -tutkielman johtopäätöksissä todettiin, että piirisyyttäjäprojektilla voitiin sanoa saavutetun tutkielman seuranta-ajanjaksolla (vuonna 2003) tilastollisesti merkittäviä määrällisiä tuloksia etenkin ETL 4 a §:n mukaisten päätösten lukumäärissä, vaikkakaan päätösten määrällinen nousu ei ollut järin suuri. Saavutetut tulokset eivät välttämättä vastanneet projektin johdon odotuksia. Tilastollisesti merkittäviä tuloksia ETL 15 §:n mukaisissa ilmoituksissa saavutettiin vain kahdelta kuukaudelta. Eräänä syynä ilmoitusten määrän vähäiseen nousuun oli oletettavasti tutkinnanjohtajien ja piirisyyttäjäjen väliset epäviralliset kontaktit, joiden johdosta muodollinen SAKARI -järjestelmän kautta tehtävä ilmoitus koettiin osin tarpeettomaksi. Tutkielmassa todettiin, että mikäli epävirallisesti tehtyjä ilmoituksia ei kirjata poliisin tietojärjestelmään, ne eivät tilastoidu. Tämä saattaa vaikeuttaa yhteistyön tulosten systemaattista seuranta entisestään.

Kallion ja Pastersteinin vuonna 2006 tekemässä Piirisyyttäjäprojektin seuranta-tutkimuksessa selvisi, että kolme vuotta käynnissä ollut piirisyyttäjäprojektin tulokset olivat vuonna 2005 laskusuunnassa tuloksellisen vuoden 2004 jälkeen. Lähes kaikki tilastot osoittivat tulosten laskua, tosin vain vuoden 2003 tasolle, joka oli projektin aloitusvuosi. Tämä taso ei ole huono, sillä vuonna 2003 saatiin hyviä tuloksia vuoteen

2002 verrattuna. Vuoden 2005 laskusuuntaus saattaa johtua väsymisestä, sillä projektit vaativat jatkuvaa ylläpitoa motivoidakseen toimijoita yhä parempiin suorituksiin.

Tämän tutkimuksen tuloksista voidaan selvittää onko poliisin ja syyttäjän yhteistyö ollut onnistunutta ja hyödyllistä rajaamani tutkimusalueen osalta. Tutkimuksessani on tarkoitus käyttää sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista metodeja vastausten saamiseksi tutkimusongelmassa asetettuihin kysymyksiin. Määrällinen, kvantitatiivinen aineisto koostuu pääosin numeerisessa muodossa olevista valmiista tilastoista. Laadullinen, kvalitatiivinen aineisto koostuu kyselyjen muodossa saadusta kirjallisesta aineistosta.

Ongelman ratkaisun pohjana on Hakaniemen ja Savolaisen Poliisiammattikorkeakoulussa vuonna 2004 valmistunut tutkielma "Piirisyyttäjäprojekti". Heidän tutkielmansa empiirisestä osasta teen seurantatutkimuksen.

Tutkimukseni tarkasteluajankohta on yhdeksän kuukauden mittainen. Tilastollisen materiaalin seuranta-aika poikkeaa kuitenkin virastojen välillä, mikä johtuu siitä, että syyttäjälaitoksen tilastotiedot ovat saatavissa vain kalenterivuositain, kun taas poliisin tiedot ovat kunkin vuoden maaliskuun alusta vuoden loppuun eroteltavissa kuukausittain. Tilastollinen materiaali ei kuitenkaan kuvaa koko totuutta projektin etenemisestä ja saavutetuista tuloksista. Pelkästään tilastollisen aineiston pohjalta en pysty vastaamaan tutkimusongelmaan riittävän kattavasti. Tämän vuoksi kyselyjen avulla on tarkoitus selvittää asiaa syvällisemmin.

Päädyin laadulliseen aineistoon ja metodiin tutkimukseni suunnitteluvaiheessa, sillä tutkimukseni on seurantatutkimus. Hakaniemen ja Savolaisen sekä Kallion ja Pastersteinin tekemistä tutkimuksissa, joihin seurantatutkimukseni pohjautuu, todettiin, että pelkkä tilastollinen materiaali tulisi olemaan selvästi puutteellista eikä niistä saanut riittävää kuvaa tutkimuksen kohteena olevasta viranomaisyhteistyöstä. Halusin saada selville tilastojen lisäksi ne seikat, jotka olivat vaikuttaneet tulosten syntyyn. Tämä tarkoittaa käytännössä kyselyjen tekemistä. Tutkimukseni on tärkeä, jotta saadaan selville onko Helsingin poliisilaitoksen massarikostutkinnan prosessien uudelleen organisointi ollut onnistunut rajaamani tutkimusalueiden osalta ja millä osa-alueilla on ilmennyt ongelmia sekä vastaavasti millä onnistumisia ja positiivista kehitystä.

Koska prosessiajattelu on organisaation toimintatapa, jota johdetaan ja joka toimii prosessien kautta, otin sen tarkastelunäkökulmaksi. Prosessiorganisaatioon siirtyminen

merkitsee vanhojen osastorajojen purkamista ja toiminnan organisoitumista prosessien mukaisesti, kuten REK:ssä on tehty. REK:n toiminta ja talous on suunniteltu prosesseille, niiden eri vaiheille ja resursseille siten, että tavoitteena on läpimenoaikojen huomattava paraneminen eliminoimalla tuottamaton aika ja työ sekä toisaalta parantamalla laatua, priorisoimalla tehtäviä sekä alentamalla kuluja. Prosessia ”ohjataan” tilastollisella tiedolla ja toiminnallisen laadun mittareita ovat sujuvuus, tehokkuus ja läpimenoajat. (Hannus 2000, s. 31-33)

Kvalitatiivisen tutkimuksen ominaispiirteisiin kuuluu tutkijan ja tutkimuksen välinen refleksiivisyys, lähestymistapojen ja metodien moninaisuus sekä se, että metodit ja teoriat valitaan kuhunkin tutkimukseen sopiviksi. Tärkeää kvalitatiivisessa tutkimuksessa onkin se, että löydökset pohjautuvat empiiriseen aineistoon ja että metodit ovat sekä oikein valittuja että käytettyjä. (Tesch 1990, s. 4-7)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida pohtimalla sen reliabiliteettia ja validiteettia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetti ja validiteetti ovat saaneet erilaisia tulkintoja; usein termit yhdistetäänkin kuuluviksi kvantitatiiviseen tutkimukseen, josta ne alun perin ovat peräisin. Reliabiliteetti ymmärretään kvalitatiivisen tutkimuksen yhteydessä vaatimuksena analyysin toistettavuuteen. Tutkimuksen tulosta voidaan pitää reliaabelina, jos esimerkiksi kaksi tutkijaa päätyy samanlaiseen tulokseen. Validiteetti saa reliabiliteettia enemmän huomiota laadullisessa tutkimuksessa. Validius siis ilmaisee tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoitettukin mitata. Laadullisessa tutkimuksessa validius merkitsee yhteensopivuutta kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen välillä. Kyselylomakkeen kysymyksien validiteetilla tarkoitetaan sitä, että vastaajat ymmärtävät kysymyksen kuten tutkija on tarkoittanutkin ja vastaavat sen mukaisesti. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta yleisesti parantaa se, että tutkimusprosessi ja siihen liittyvät seikat kuvataan mahdollisimman tarkasti. (Hirsjärvi ym. 1997, s. 214)

Syyttäjälaitteisen rangaistusvaatimuksen käytön lisäämisen jätin tutkimuksen tulosten analysoinnista pois, sillä asiakysymys ei ollut enää vuoden 2004 tavoitteiden tarkastamisen jälkeen mukana sekä siksi, että Kallion ja Pastersteinin tutkimuksessa ilmeni, etteivät tutkimushenkilöt olleet heidän tarkasteluajanjaksolla ehdottaneet syyttäjälaitteista rangaistusvaatimusta oikeudenkäynnin sijaan. Tutkimushenkilöt eivät olleet kokeneet yhteistyön tehostuneen edellisistä vuosista, koska asiaa ei oltu koettu

ajankohtaiseksi. Nyt tehdyssä tutkimuksestani saadut vastaukset olivat täysin saman suuntaisia eikä tilastoissa ollut vuosittain kuin muutamia kymmeniä merkintöjä. Syyttäjälaitteiden rangaistuvaatimusten käyttö on toisin sanoen niin vähäistä eikä sillä ole poliisi –syyttäjä yhteistyön kokonaisuuteen juuri merkitystä.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Kyselyjä varten tein kyselylomakkeen, jonka mukaisesti vastaajia pyydettiin kertomaan vapaasti näkemyksistään käsiteltävistä asiakohdista. Kyselylomake lähetettiin sähköpostilla tutkimushenkilöille, joihin he omatoimisesti vastasivat kirjallisesti valitsemanaan ajankohtana. Tutkimushenkilöillä oli mahdollisuus palauttaa kyselylomake sähköpostin välityksellä tai anonyymisti postitse. Annoin tutkimushenkilöille nämä kaksi vaihtoehtoista tapaa palauttaa vastauksensa, koska kyselyihin, kuten kaikkeen muuhunkin tutkimusentekoon, liittyen on syytä ottaa huomioon eettiset seikat - erityisesti luottamuksellisuus ja anonymiteetti.

Kyselyjä ei tehty yksilöhaastatteluina kahden kesken, koska Hakaniemen ja Savolaisen tutkimuksen teon yhteydessä ilmeni, ettei tämä ollut paras mahdollinen metodi tiedonhankintaan. Henkilökohtaiset haastattelut mielletään usein parhaaksi tavaksi hankkia kvalitatiivista tietoa, mutta monet haastattelun etuna mainitut seikat saattavat tuottaa myös ongelmia. Ensinnäkin haastattelemineen on aikaa vievää, ne on suunniteltava huolellisesti sekä ne vaativat haastattelijalta kouluttautumista. Haastatteluissa saattaa ilmetä myös niin haastattelijasta kuin haastateltavastakin johtuvia virhelähteitä. Haastatteluiden yleinen ongelma on muun muassa vastaajien taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Haastatteluaineistot ovat myös hyvin konteksti- ja tilannesidonnaisia. Esimerkiksi haastattelujen kulttuurisidonnaisuus vaatii haastattelijalta kykyä tulkita vastauksia kulttuuristen merkitysten ja merkitysmaailmojen valossa. (Hirsjärvi ym. 1997, s. 193-194) Valitsin metodikseni kyselylomakkeen välttääkseni Hirsjärven edellä mainitsemia ongelmat.

Tutkimushenkilöt valittiin samalla tavalla kuin aikaisemmissa tutkimuksissa eli siten, että projektin kannalta asemansa puolesta keskeiset toimijat olivat edustettuina kummastakin virastosta. Tutkimushenkilöiksi valittiin REK:ssä työskentelevät kolme syyttäjää, tutkintayksikön johtajia sekä tutkinnanjohtajia poliisipiireistä ja REK:stä. Tällä

pyrin saamaan sekä viraston esimiesten näkökulman että varsinaisten toimijoiden kannat tutkimuksen asiakysymyksiin. Kyselylomakkeita palautettiin yhteensä 14 kappaletta.

Kyselyt tehtiin tammikuussa 2009, johon päädyin siksi, että halusin mahdollisimman reaaliaikaista tietoa vuodesta 2008. On kuitenkin huomioitava, että tutkimushenkilöt eivät aina pysty kovin tarkasti ajallisesti analysoimaan menneitä kuukausia ja vuotta vaan kyseessä on enemmänkin tuntuma siitä, mitä viime aikoina on tapahtunut.

Analysoin vastauksia kirjaamalla yksittäisistä vastauksista johdettuja yleistyksiä ja niihin liittyviä ilmaisuja tai esimerkkilauseita. Tutkimustulosten analysoinnissa on nostettu esiin tutkimushenkilöiden suoria lainauksia, joista saa kuvan tutkimushenkilöiden todellisesta mielipiteestä. Näin tutkimusongelmaani saadaan suoria yksittäisiä vastauksia ja kannanottoja. Käytetyistä lainauksista on poistettu ainoastaan tutkimushenkilöiden tunnistamiseen liittyvät yksityiskohdat, jotta kannanottoja esittäneet henkilöt pysyisivät anonyymeinä. Tutkimuksen uskottavuuden kannalta on tärkeää, että tutkimushenkilöiden mielipiteet on voitu esittää sellaisenaan ja näin saatu selville ongelmakohtia, jotka liittyvät piirisyyttäjäprojektiin. On huomioitava, että kaikki tutkimushenkilöt eivät vastanneet jokaiseen kysymykseen, jonka voi havaita siitä, että vastanneiden kokonaismäärä vaihtelee hieman kysymyksittäin.

Tutkimukseni tavoitteena on korkea validiteetti, johon olen pyrkinyt mittaamalla eri asiakohtien päätöksiä vertailu- ja seuranta-ajanjakson välillä ja reliabiliteetti, johon olen pyrkinyt mittaamalla samaa asiaa useammalla mittarilla (poliisin ja syyttäjän tilastot). Vertailevalla tutkimuksella tarkoitan tutkimusstrategiaa, jossa hahmottelen vastausten ja tilastojen välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja. Vertailuajanjakso on poliisin tilastoista vuodesta 2002 lähtien pois lukien vuosi 2006, josta ei ollut saatavilla luotettavaa tilastotietoa. Syyttäjänviraston tilastoja on vuodesta 2003 lähtien. Poikkeuksena on vuoden 2007 Pasilan poliisipiirin tilastojen osalta, joista ei ollut saatavilla kuin ensimmäisen kuuden kuukauden tulokset. Tämän johdosta vuoden 2007 jokaisesta yhteenlasketuista suoritteista puuttuu oman arvioni mukaan noin 10 prosenttia. Syyttäjänvirastolta saadun selvityksen mukaan piirisyyttäjä- ja REK:n tilastot ovat omaa sisäistä manuaalista kirjanpitoa, johon ei täysin voi luottaa. Näistä puutteista huolimatta pidän tilastoja luotettavina ja niistä saatavat tulokset antavat riittävän kuvan toiminnan kehitymisestä. Tilastoinnissa ei ole tapahtunut sisällöllistä muutosta vuoden 2005 jälkeen. Tutkimussuunnitelman mukainen

tarkoitus oli tehdä määritellyistä seurattavista asiakohdista tilastollinen otos seuranta-ajalta (1.3.2008 - 30.11.2008) ja verrata näin saatuja lukuja edellisten vuosien vastaavalta ajalta saatuihin vertailu-ajanjakson lukuihin.

Suoritin tilastollisen vertailun poliisin poliisiasioiden tietojärjestelmästä (Patja) ja kihlakunnansyyttäjien tilastoista. Minulla oli etukäteen tiedossa, ettei virastojen välinen vertailu tilastollisesti ole mahdollista erilaisen tilastointikäytäntöjen ja tilastointitarkkuuden vuoksi. En suorittanut itse tilastollisen aineiston hakua ja koontaa, joka lisää tutkimukseni reliabiliteettia. Tilastotiedot keräsi ja toimitti minulle Helsingin poliisilaitoksen atk-vastaava sekä syyttäjänviraston virkailija. Tällä menettelyllä olen eliminoinut mahdolliset omat virheet, jotka olisivat saattaneet sattua, jos olisin itse kerännyt tiedot tietokannoista joiden käyttöön en ole erikoistunut.

Pyrkimykseni oli hankkia sellaista tilastoaineistoa Helsingin poliisilta ja syyttäjänvirastolta, jotka kuvaisivat tilannetta seurattavien asiakohtien osalta mahdollisimman hyvin, ja osoittaisivat määrällisen tuloksen lisäksi mahdollista projektin vaikuttavuutta viranomaisten väliseen yhteistyöhön.

Poimin poliisin tilastoista seurattaviin asiakohtiin (ETL 4 § 3 ja 4 momentit, ETL 15 §) liittyvät päätöstiedot ja ennakkoilmoitustiedot. Tämän lisäksi sisällytin vertailun vuoksi päätöstietoja koskevat tilastot asioista, joissa rikosjuttu oli päätetty vähäisyyden vuoksi (TLL 104 § / ETL 43 §). Tarkoitukseni oli tutkia, aiheuttiko mahdollinen ETL 4 § 3 ja 4 momenttien tehostunut soveltaminen siirtymää päätöstietojen välillä kategoriasta toiseen siten, että aiemmin vähäisyysperusteella päätettyjä juttuja olisi siirretty merkittäviä määriä esitutkinnan rajoittamissäännösten piiriin.

REK:n käynnistymisestä johtuen syyttäjänviraston tilastollinen seuranta on ETL 15 §:n, yhteistyöpalavereiden sekä työajan käytön osalta muuttunut vuodesta 2008 alkaen. Tilastoihin on kirjattu kaikki suoritteet REK:öön kun aikaisempina vuosina ne kirjattiin poliisipiireissä tehtyjen toimenpiteiden mukaisesti. Tämä vuoksi eri poliisipiirien tuloksia ei voi vuoden 2008 osalta keskenään vertailla, mutta tilastot antavat kaikista poliisin suoritteista kokonaistuloksen, joka on tutkimukseni tavoite.

Olen laskenut tutkimukseni keskeisten tilastojen korrelaation, jolla tarkoitetaan kahden muuttujan välisen riippuvuuden astetta. Jos korrelaatio on voimakasta, voidaan toisen muuttujan arvoista päätellä toisen muuttujan arvot melko täsmällisesti. Jos

korrelaatio on heikko, ei muuttujien välillä ole yhteisvaihtelua. Korrelaatiokerroin voi saada arvoja, jotka ovat -1:n ja 1:n välillä.

Kuva 3 Korrelaatiokertoimien vaihteluväli

Mitä kauempana korrelaatiokerroin on nolasta, sitä voimakkaammasta lineaarisesta yhteydestä on kyse. Yksiselitteistä sääntöä korrelaatiokertoimen arvon tulkitsemiseksi ei ole. Karkealla tasolla voidaan kertoimen itseisarvolle kuitenkin käyttää seuraavia arvioita:

- korrelaatiokerroin $< 0,3$ muuttujien välillä ei ole juurikaan lineaarista yhteyttä
- $0,3 < \text{korrelaatiokerroin} < 0,7$ muuttujien välillä on jonkin verran lineaarista yhteyttä
- korrelaatiokerroin $> 0,7$ muuttujien välillä on selvä lineaarinen yhteys

On kuitenkin huomioitava, että korrelaatiokertoimen käyttöön liittyy useita yleisiä tilastoanalyysin sudenkuoppia ja tämän vuoksi viittaukset tässä tutkimuksessa tilastojen väliseen korrelaatioon ovat suuntaa-antavia. (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto)

5. ONKO YHTEISTYÖ KEHITTYNYT?

5.1 Tutkimustuloksia esitutinnan rajoittamisesta (ETL 4 § 3 ja 4 momentti)

Poliisien näkemyksiä

Kaikki vastanneet poliisit (10 henkilöä) kertoivat soveltaneensa ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaista rajoittamisesitystä vuonna 2008. Vastanneista kaksi ilmoitti soveltaneensa lainkohtaa vähemmän, yksi suunnilleen saman verran ja seitsemän enemmän kuin edellisinä vuosina.

Vastanneista viisi ilmoitti syyttäjien käyntien poliisipiireissä vaikuttaneen tehtyjen esitysten määrään lisäävästi, kahden vastanneen mielestä tällä ei ollut merkitystä esitysten määrään. Muutamasta vastauksesta ilmeni selvästi, että aikaisempi käytäntö, jossa piirisyyttäjä kävi vakituisesti kerran viikossa poliisipiirissä, oli parempi kuin nykyinen, jossa REK:n syyttäjä käy erikseen sovittaessa keskimäärin noin kuukauden välein. Toisaalta poliisipiirien välillä oli eroja, sillä toisissa poliisipiireissä syyttäjä kävi edelleen viikoittain palavereissa. REK:ssä työskentelevien tutkinnanjohtajien mielestä nykyinen käytäntö on toimiva, ja se on lisännyt rajoitusesitysten määrää.

”Tärkeä osa esitutinnan rajoittamisesitysten tekemistä on se, että tunnetaan henkilökohtaisesti syyttäjä ja tämän linja erilaisissa esitutinnan rajoittamista koskevissa asioissa. Näin ollen syyttäjien läsnäolo poliisiasemilla on vaikuttanut ylipäänsä esitutinnan rajoittamisien määrään lisäävästi.” V1

”Esikäsittely-yksikön syyttäjä kävi keskimäärin kerran viikossa piirissämme istumassa ns. ”rajoituskäräjiä”. Kun syyttäjä on tavattavissa omalla työpaikalla, on rajoitusesitysten tekeminen luonnollisesti helpompaa kuin jos esitykset pitäisi tehdä esim. faxilla. Nyt keskustelemme asioista ja esitykset saavat oikeanlaista sisältöä ja epäselviin asioihin voidaan palata seuraavalla kerralla.” V7

”Kuten edellä mainitsin, ennen REK:n alkua piirisyyttäjä vieraili kerran viikossa piirissämme ja rajoittaminen oli tehokasta. Nyt syyttäjällä ei ole enää kuin satunnaisesti aikaa käydä piireissä. Tosin rajoitettavien juttujen määrä on vähentynyt, joskin niitä vielä yhä on.” V10

Mielipiteet yhteistyön tehostumisesta syyttäjän ja poliisin välillä jakaantuivat siten, että seitsemän vastaajaa koki yhteistyön tehostuneen kun taas kolme koki, ettei tehostumista ollut tapahtunut tai se oli vähentynyt. Kallion ja Pastersteinin tekemässä tutkimuksessa ilmeni, että tehostumista oli tapahtunut yhteistyön tiivistymisenä, toimintatapojen vakiintumisena, säännöllisinä tapaamisina ja ongelmiksi nousivat

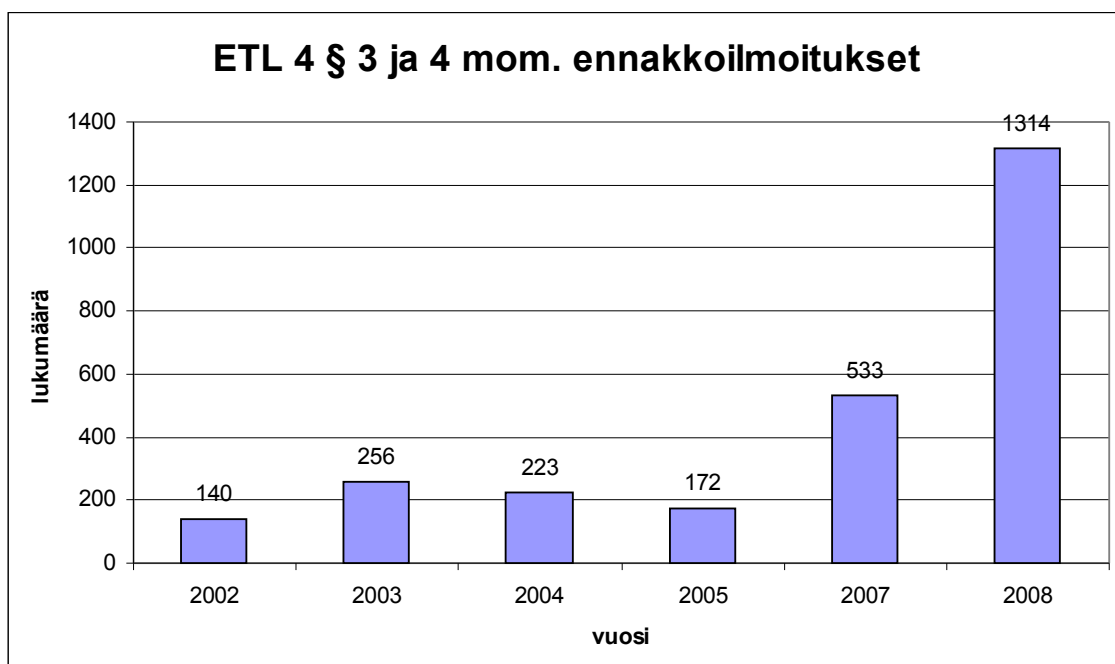
syyttäjien vaihtuminen ja sijaisjärjestelyt sekä ajanpuute. Edellä mainitut syyt johtivat joissain tapauksissa syyttäjien osalta siihen, että päätösten saaminen kesti poliisien mielestä liian kauan ja että syyttäjän tavoittaminen oli välillä vaikeaa. Nyt tehdyssä tutkimuksessani vastaajat eivät esittäneet samanlaisia ongelmia kuin aikaisemmin, lukuun ottamatta ajanpuutetta (kahdessa vastauksessa). Yhteistyön tehostumisen syyksi koettiin syyttäjien fyysinen sijoittelu poliisilaitokselle ja tästä johtuen poliisin rajoittamisesityksien tekokynnys oli matalampi.

”Yhteistyö lisääntyi REK:n aloittamisen jälkeen. Tässä kohdassa kyse oli enemmänkin henkilöihin liittyvistä käytäntöjen paranemisesta kuin järjestelmän muutoksen mukanaan tuomasta rakenteellisesta tehostumisesta.” V1

”Tehostui. Asiaan pyydettiin kiinnittämään huomiota ja piirien edellytettiin lisäävän rajoitusesityksiä syyttäjien työtaakan helpottamiseksi. Rajoitukseen menee nyt paljon sellaisia juttuja, joista syyttäjä tulisi tekemään sjp:n. Poliisinkin työtaakka väheni jonkin verran kun juttu voitiin rajoittaa esitutinnan ollessa vielä kesken.” V7

Yleisimmäksi rajoitusperusteeksi kaikki vastaajat ilmoittivat ETL 4 § 3 momentin vähäisyysperusteen, joka on etenkin poliisipiirien tutkintayksiköiden jutuissa usein käyttökelpoinen.

”Vähäisyys. Nämä ovat pääasiassa asianomistajarikoksia, joissa asianomistaja vaatii rangaistusta. Useissa tapauksissa oikeudenloukkaus on hyvin vähäinen kuten myös rikoksella aiheutettu vahinko.” V10

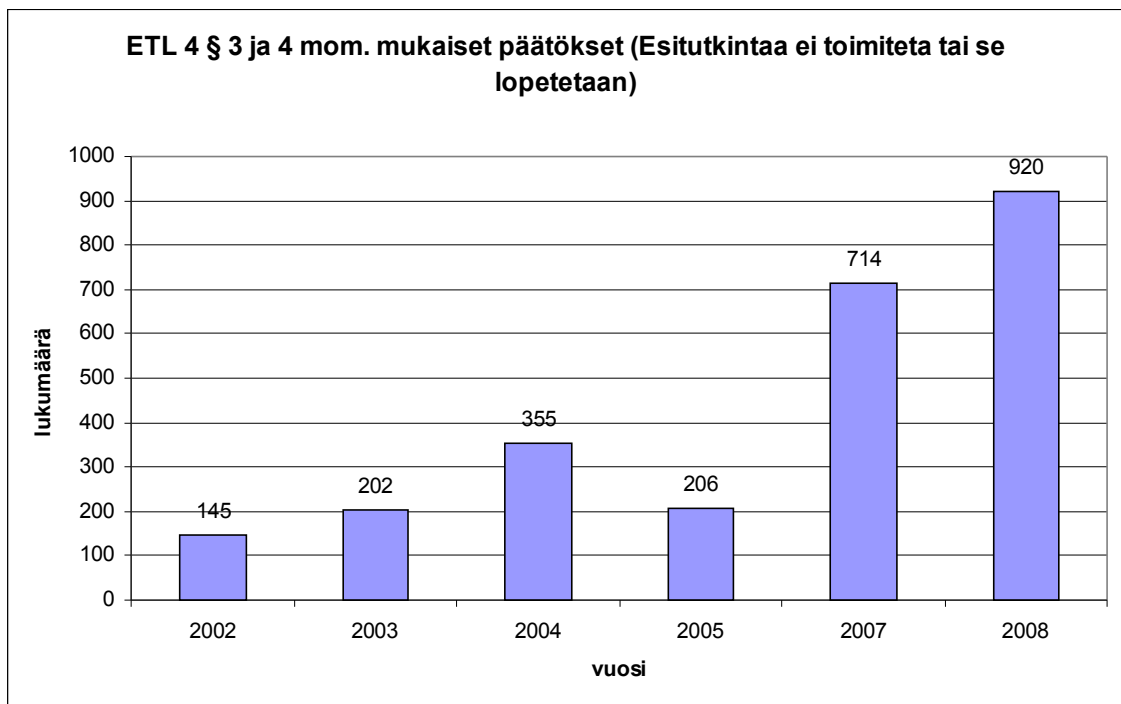

Kuva 4 ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset ennakoilmoitukset

Taulukko 1 ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset ennakoilmoitukset

	2002	2003	2004	2005	2007	2008
Maaliskuu	11	87	22	5	33	212
Huhtikuu	24	18	20	18	34	188
Toukokuu	12	18	24	23	56	163
Kesäkuu	9	19	28	25	86	115
Heinäkuu	11	11	22	3	21	122
Elokuu	8	15	29	15	82	88
Syyskuu	19	32	19	24	78	180
Lokakuu	28	33	26	22	68	140
Marraskuu	18	23	33	37	75	106
YHT	140	256	223	172	533	1314
Muutos edelliseen vuoteen		82,9 %	-12,9 %	-22,9 %	209,9 %	146,5 %
Muutos vuoteen 2002		82,9 %	59,3 %	22,9 %	280,7 %	838,6 %
Muutos vuoteen 2003			-12,9 %	-32,8 %	108,2 %	413,3 %
Muutos vuoteen 2004				-22,9 %	139,0 %	489,2 %
Muutos vuoteen 2005					209,9 %	664,0 %
Muutos vuoteen 2007						146,5 %

Taulukosta 1 ja kuvasta 4 voi nähdä, että piirisyyttäjaprojektin käynnistysvuonna 2003 on tapahtunut lisäystä esitysten määrässä. Vuonna 2004 esitysten määrä on kääntynyt lievään laskuun vuoteen 2003 verrattuna, vuonna 2005 laskusuunta on edelleen kiihtynyt. Vuosina 2007 ja 2008 esityksiä on huomattavasti paljon enemmän kuin aikaisempina vuosina. Vuonna 2008 tehtiin 1314 ennakoilmoitusta, joka on 664 prosenttia enemmän kuin vuonna 2005 ja 146,5 prosenttia enemmän kuin vuonna 2007. Koska prosenttiluvut ovat näinkin suuria, on syytä esittää kasvu myös käänteisesti, jolloin selviää, että vuonna 2005 ennakoilmoituksia tehtiin noin 13 prosenttia vuoden 2008 lukumäärään verrattuna. Ensimmäisten seurantavuosien tulokset ovat lukumääräisesti niin pieniä, että ne ovat helposti selitettävissä yksittäisten henkilöiden aktiivisen työskentelyn tuloksena, mutta vuoden 2008 tulokset ovat jo niin merkittäviä, että niiden saavuttamiseksi ei yksittäisten henkilöiden työpanos riitä vaan siihen tarvitaan jo hyvin toimiva organisaatio. Tilastossa voi huomioda vuoden 2003 ja 2008 osalta ”suoritepiikit” maaliskuissa, jotka ilmeisesti johtuvat piirisyyttäjaprojektin käynnistämisestä vuonna 2003 ja REK:n käynnistymisestä vuonna 2008.

Kuva 5 ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset päätökset

Taulukko 2 ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset päätökset

	2002	2003	2004	2005	2007	2008
Maaliskuu	16	35	31	18	104	116
Huhtikuu	22	25	39	10	51	167
Toukokuu	10	10	81	27	18	109
Kesäkuu	14	54	32	21	117	53
Heinäkuu	14	18	37	29	105	61
Elokuu	5	12	31	29	48	106
Syyskuu	10	18	21	19	135	95
Lokakuu	12	22	53	29	76	104
Marraskuu	42	8	30	24	60	109
YHT	145	202	355	206	714	920
Muutos edelliseen vuoteen		39,3 %	75,7 %	-42,0 %	246,6 %	28,9 %
Muutos vuoteen 2002		39,3 %	144,8 %	42,1 %	392,4 %	534,5 %
Muutos vuoteen 2003			75,7 %	2,0 %	253,5 %	355,4 %
Muutos vuoteen 2004				-42,0 %	101,1 %	159,2 %
Muutos vuoteen 2005					246,6 %	346,6 %
Muutos vuoteen 2007						28,9 %

Taulukosta 2 ja kuvasta 5 voidaan havaita, että päätösten määrä on suurempi kuin tehtyjen ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaisten ennakkoilmoitusten määrä (taulukko 1). Tämä johtuu siitä, että samassa ennakkoilmoituksessa voi olla useita rikoksesta epäiltyjä ja rikosnimikkeitä. Vuoden 2003 ja 2008 osalta tämä ei kuitenkaan päde, sillä päätösten määrä on alhaisempi kuin tehtyjen ennakkoilmoitusten määrä. Tilastollinen poikkeama voidaan osittain selittää poliisin kirjauskäytännöllä, jossa osa jutuista päätetään henkilöpäätöksinä ja osa tapauspäätöksinä, jotka voivat sisältää useita henkilöpäätöksiä ja tilastoihin tulee merkintä vain yhdestä päätöksestä. Mahdollista on myös, että vuosina 2003 ja 2008 ennakkoilmoitukset eivät ole johtaneet läheskään kaikilta osin syyttäjän tekemiin rajoittamispäätöksiin.

Vuoden 2008 päätösten määrä on kasvanut 346,6 prosenttia vuoteen 2005 verrattaessa. Suurin kasvu on tapahtunut kuitenkin jo vuosina 2006 – 2007, mutta näyttäisi siltä, että REK:n käynnistymisellä on ollut myös positiivinen vaikutus päätösten määrään, sillä päätösten lukumäärä on noussut vuodesta 2007 edelleen 28,9 prosenttia.

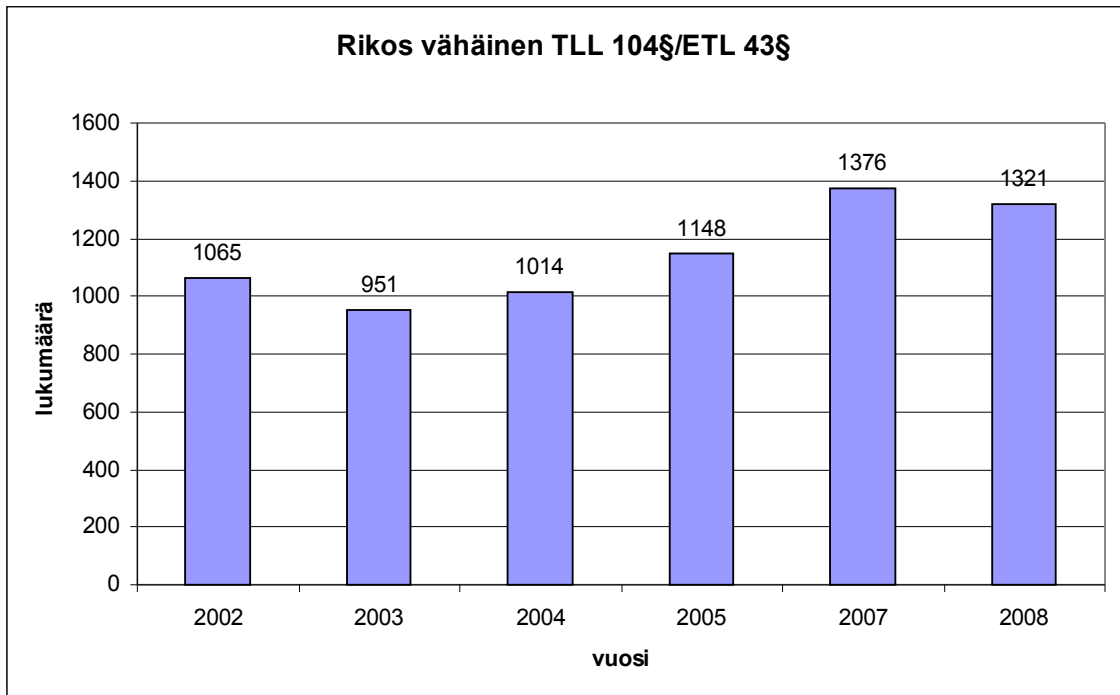
Kuvasta 3 näkee selkeästi, että kehitys viime vuosina on kokonaisuutena ollut erittäin positiivinen ja tavoitteiden mukainen.

Kustannusperusteinen ja prosessuaalinen rajoittaminen ETL 4 § 4 momentin mukaan oli otettu aktiiviseen käyttöön. Vuonna 2007 tehtiin 86 päätöstä, joka on 12 prosenttia vuoden kokonaismäärästä ja vuonna 2008 tehtiin 204 päätöstä, joka on 22,2 prosenttia vuoden kokonaismäärästä. Vuoden 2008 tilastointia oli kehitetty niin, että kustannusperusteisesta ja prosessuaalisesta rajoittamisesta saatiin erilliset tulokset, näiden mukaan kustannusperusteisia päätöksiä tehtiin 78 ja prosessuaalisia 126.

Verrattaessa kyselyjen vastauksia tilastoihin voidaan havaita, että käsitykset ja tosiasiat ovat samansuuntaisia. Suurin osa haastatelluista toteaa, että ennakoilmoituksia (Taulukko 1) on vuonna 2008 tehty saman verran tai enemmän kuin aikaisempina vuosina ja tilastoista voidaan tehdä sama havainto. Kallion ja Pastersteinin työssä todetaan, että käsitykset ja tosiasiat eivät olleet aivan samansuuntaisia. Suurin osa vastanneista totesi, että ennakoilmoituksia olisi vuonna 2005 tehty saman verran tai enemmän kuin aikaisempina vuosina, mutta tilastoista voitiin havaita vuoden 2003 jälkeinen laskusuunta. Toisaalta päätöksiä ei tehty lukumäärällisesti paljon vähemmän ainoastaan prosentuaalisesti, joten muutamien kymmenien vuosittaista muutosta vastaajat eivät välttämättä pystyneet havaitsemaan.

Taulukossa 2 on selvästi nähtävissä piirisyyttäjäprojektin ”alkuhuuma”, joka on vuonna 2005 laantunut, mutta lähtenyt tämän jälkeen voimakkaaseen kasvuun, joka on jatkunut aina vuoden 2008 loppuun asti. Kallion ja Pastersteinin tutkimuksessa vastaajat nostivat esiin piirisyyttäjäprojektin vaihtuvuuden ja sijaisjärjestelyt, jotka ovat ilmeisesti aiheuttaneet viivettä päätösten saamisessa ja sitä kautta turhautumista. Tässä tutkimuksessani saamistani vastauksissa tällaista ongelmaa ei havaittu. Mikä sitten johti näin voimakkaaseen tulosten paranemiseen? Selitys löytyy käytäntöjen vakiintumisesta, syyttäjäprojektin vaihtuvuuden vähenemisestä ja heidän linjaustensa paremmalla tuntemisella. Vuoden 2006 loppupuolella voimaantulleen ETL 4 § 4 momentin mukaiset päätösten määrä kokonaismäärästä on myös merkittävä ja omalta osaltaan selittää tulosten paranemista. Toisaalta pelkkä lain voimaantuleminen ei tuskin olisi tuottanut näin paljon suoritteita, ilman toimivaa poliisin ja syyttäjän yhteistyötä. Ei voi myöskään pois sulkea, yhtenä selityksenä parantuneille tuloksille, Kallion ja Pastersteinin tekemää poliisin ja syyttäjän yhteistyötä koskenutta tutkimusta, joka valmistui keväällä 2006.

Tutkimuksessa todetuista huonohkoista tuloksista virinnyt keskustelu on saattanut omalta osaltaan vaikuttaa siihen, että tutkimuksen julkaisemisen jälkeen tulokset ovat lähteneet kasvuun.

Kuva 6 Rikos vähäinen TLL 104§ tai ETL 43§

Taulukko 3 Rikos vähäinen TLL 104§ tai ETL 43§

	2002	2003	2004	2005	2007	2008
Maaliskuu	110	126	117	123	136	141
Huhtikuu	109	120	99	117	125	144
Toukokuu	121	97	136	117	144	133
Kesäkuu	99	84	118	130	156	121
Heinäkuu	95	80	78	103	132	110
Elokuu	141	93	104	115	165	166
Syyskuu	159	125	124	137	168	148
Lokakuu	123	123	115	146	171	164
Marraskuu	108	103	123	160	179	194
Päätökset	1065	951	1014	1148	1376	1321
Muutos edelliseen vuoteen		-10,7 %	6,6 %	13,2 %	19,9 %	-4,0 %
Muutos vuoteen 2002		-10,7 %	-4,8 %	7,8 %	29,2 %	24,0 %
Muutos vuoteen 2003			6,6 %	20,7 %	44,7 %	38,9 %
Muutos vuoteen 2004				13,2 %	35,7 %	30,3 %
Muutos vuoteen 2005					19,9 %	15,1 %
Muutos vuoteen 2007						-4,0 %

Taulukosta 3 voidaan todeta, että muutokset eri vuosien välillä ovat kohtalaisen pieniä, vuodesta 2003 vuoteen 2008 on kokonaiskasvua tullut 38,9 prosenttia. Vuonna 2008 kasvu on kääntynyt 4 prosentin laskuksi. Poliisin kirjauskäytäntö on muuttunut liikenneonnettomuustehtävien osalta. Aikaisemmin poliisi lähtökohtaisesti suoritti liikenneonnettomuustehtävät poliisin tehtävärekisteriin, josta ei jäänyt merkintöjä Patja-rekisteriin, mutta nykyään poliisin paikalla käyntiä vaativista liikenneonnettomuuksista tehdään aina rikosilmoitus, joista usein on päätöksenä TLL 104 §:n tai ETL 43 §:n mukainen huomautus. Internetissä tehtävät rikosilmoitukset ovat myös lisänneet rikosilmoitusten määrää, joista suurin osa on vähäisiä rikoksia, jotka poliisi päättää omalla päätöksellään. Poliisi – syyttäjä yhteistyön ansiosta tutkinnanjohtajat tietävät syyttäjien linjanvedon ja tämän vuoksi tutkinnanjohtajat pystyvät tekemään päätöksen itsenäisesti, ilman, että sitä pitää lähettää syyttäjälle ratkaistavaksi.

Taulukosta 3 voi todeta, ettei siirtymää päätöstietojen välillä kategoriasta toiseen ole tapahtunut siten, että aiemmin vähäisyysperusteella päätettyjä juttuja olisi siirretty merkittäviä määriä esitutkinnan rajoittamissäännösten piiriin. Edellä esitetyn tilaston otin

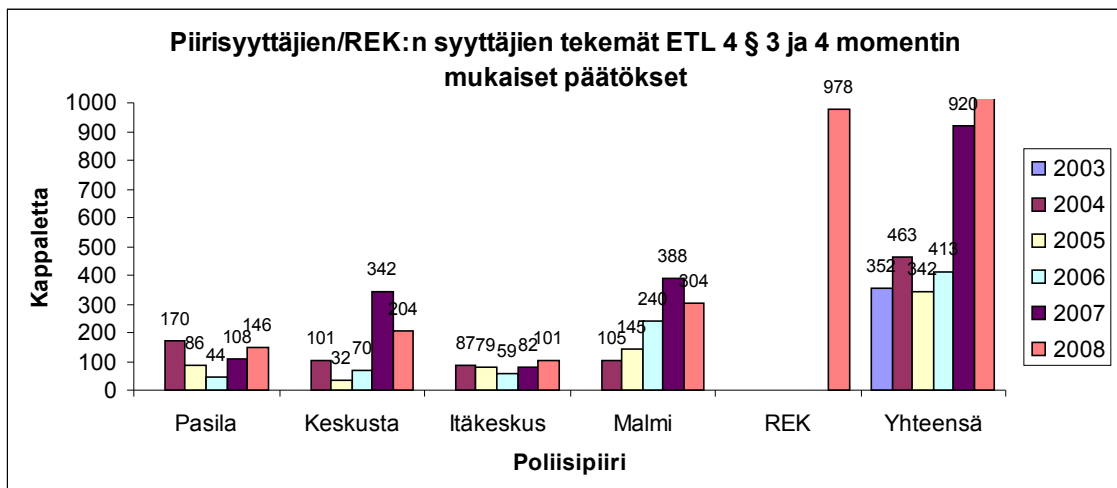
mukaan tutkimuksen aineistoon, vaikka se ei kuulu piirisyyttäjäprojektin kohdealueeseen, osoittamaan, että muissakin esitutkintaan liittyvissä tapauspäätöksissä on tapahtunut yhteistyöprojektista johtuvia positiivisia muutoksia.

Syyttäjien näkemyksiä

Syyttäjistä (yhteensä 3 henkilöä) kaikki ilmoittivat soveltaneensa vuonna 2008 enemmän kuin aikaisempina vuosina ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaista rajoittamista. Vastauksista ilmeni, että poliisipiireissä käynti lisäsi rajoitusesitysten määrää sekä paransi yhteistyötä. Tapaamisten ansiosta rajoituspäätöksien linjaukset selvisivät tutkinnanjohtajille ja tutkinnanjohtajien rajoitusesityksiin pystyttiin reagoimaan välittömästi.

”Kyllä. Sijoittelu mahdollistaa jatkuvan kanssakäymisen poliisin kanssa ja linjanvedon rajoitettavien juttutyypin suhteen. Tämä nopeuttaa päätösten tekemistä. Lisäksi rajoittamisten keskittäminen tietyille syyttäjille nopeuttaa rajoituspäätösten tekemistä.” V11

”Tehostui ja nimenomaan REK:in toiminnan aloittamisen myötä. REK:in syyttäjille asetettiin haastava tavoite (2000 rajoittamispäätöstä per vuosi) ja tätä tavoitetta ryhdyttiin erittäin määrätietoisesti tavoittelemaan sekä REK:issä että poliisipiireissä, joiden kanssa REK:in syyttäjät ovat säännöllisesti tehneet yhteistyötä. Piirisyyttäjätoimintaa ei ole lakkautettu, vaan se on sulautettu uudessa muodossa REK:in toimintaan.” V12

Kuva 7 Syyttäjien tekemät ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset päätökset

Taulukko 4 Syyttäjien tekemät ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset päätökset

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	REK	Yhteensä
2003						352
2004	170	101	87	105		463
2005	86	32	79	145		342
2006	44	70	59	240		413
2007	108	342	82	388		920
2008	146	204	101	304	978	1733
Muutos vuoteen 2003						392,3 %
Muutos vuoteen 2004	-14,1 %	102,0 %	16,1 %	189,5 %		274,3 %
Muutos vuoteen 2005	69,8 %	537,5 %	27,8 %	109,7 %		406,7 %
Muutos vuoteen 2006	231,8 %	191,4 %	71,2 %	26,7 %		319,6 %
Muutos vuoteen 2007	35,2 %	-40,4 %	23,2 %	-21,6 %		88,4 %

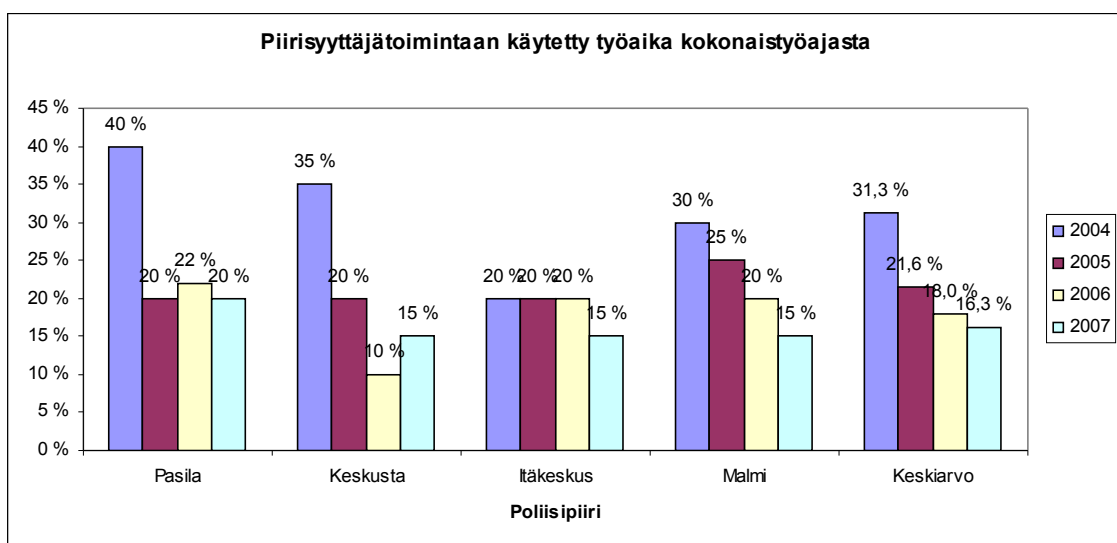
Taulukosta 4 ja kuvasta 7 voi havaita, että vuonna 2008 on tehty 1733 esitutinnan rajoittamispäätöstä, joka on 406,7 prosenttia enemmän kuin vuonna 2005 ja 88,4 prosenttia enemmän kuin vuonna 2007. Samoin kuin poliisien tilastoista voidaan syyttäjien tilastosta havaita samansuuntaista positiivista kehittymistä, mutta vasta vuodesta 2007 alkaen. Poliisien tilastoista puuttui vuosi 2006, mutta syyttäjien tilastosta voidaan havaita, että vuosi 2006 ei ollut vielä varsinaista voimakkaan kasvun aikaa. Syyttäjien tilastot ovat ETL 4 § 3 ja 4 momentin osalta parempia kuin poliisin siltä osin, että jokainen esitutinnan rajauspäätös kirjataan erillisenä päätöksenä toisin kuin poliisin tilastossa, jossa yksi päätös saattaa sisältää monta henkilöä. Vaikka Pasilan osalta vuoden 2007 loppuvuoden päätökset puuttuvat antaa taulukko selkeän kuvan siitä, että päätösten kokonaismäärä on ollut jyrkässä kasvussa. Syyttäjien 2000 päätöksen haastava tavoite vuodelle 2008 ei kuitenkaan aivan saavutettu.

Tilastoista voi vetää johtopäätöksen, että poliisi – syyttäjä yhteistyö on vaikuttanut positiivisesti tuloksiin vuoden 2005 jälkeen ja teho on jäänyt pysyväksi sekä poliisin että syyttäjän osalta. Tätä tukee korrelaatiokerroin ETL 4 § 3 ja 4 momentin rajoittamispäätösten (Taulukko 4) ja piirisyyttäjien käyttämän työajan välillä vertailuvuosilta 2004, 2005 ja 2007 (Taulukko 5). Korrelaatiokertoimen -0,68 mukaan kyseisten muuttujien välillä on jonkin verran negatiivista lineaarista yhteyttä, toisin sanoen, kun poliisi lisäsi rajoitusesitysten ennakoilmoituksia, niin piirisyyttäjien piirisyyttäjäprojektiin käyttämä työaika väheni. Tämä viittaisi siihen, että piirisyyttäjien

piirisyyttäjäprojektiin käyttämä työaika on käytetty tehokkaammin projektin viimeisenä vuonna kuin aikaisempina vuosina.

Kallion ja Pastersteinin tutkimuksessa havaittiin, että suurin osa syyttäjistä oli sitä mieltä, että rajoittamispäätöksiä tehtiin vuonna 2005 enemmän kuin aikaisempina vuosina. Tämä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa tilastojen mukaan. Poikkeama johtui ilmeisesti inhimillisestä erehdyksestä tai halusta antaa positiivinen kuva tutkimuksen tekijöille. Tässä tutkimuksessa syyttäjillä oli myös positiivinen käsitys tutkimusajankohdan vuoden 2008 rajoittamispäätösten määrän kasvusta, tilastot tukevat näitä käsityksiä voimakkaasti.

Virallisten yhteistyöpalavereiden (Taulukko 8) ja poliisin tekemien rajoittamisesitysten (Taulukko 4) korrelaatio on vuosien 2004, 2005 ja 2007 osalta 0,99. Tulos tukee erittäin voimakkaasti käsitystä siitä, että yhteistyöpalavereilla on huomattavaa merkitystä rajoittamispäätösten määrään. Tätä käsitystä tukee myös sekä syyttäjien että poliisien vastaukset.

Kuva 8 Piirisyyttäjätoimintaan käytetty työaika kokonaistyöajasta

Taulukko 5 Piirisyyttäjätoimintaan käytetty työaika kokonaistyöajasta

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	Keskiarvo
2004	40 %	35 %	20 %	30 %	31,3 %
2005	20 %	20 %	20 %	25 %	21,6 %
2006	22 %	10 %	20 %	20 %	18,0 %
2007	20 %	15 %	15 %	15 %	16,3 %

Taulukosta 5 ja kuvasta 8 ilmenee piirisyyttäjätoimintaan käytetyn työajan kokonaistyöajasta laskeneen lähes jokaisessa poliisipiirissä melko tasaisesti vuodesta 2004 alkaen. Piirisyyttäjien työajan seuranta lopetettiin vuodesta 2008, jolloin myös varsinainen piirisyyttäjäprojekti päättyi.

5.2 Tutkimustuloksia poliisin ilmoitusvelvollisuudesta (ETL 15 §)

Poliisien näkemyksiä

Viisi poliisia kertoi tehneensä ETL 15 § mukaisia ennakoilmoituksia vähemmän vuonna 2008 kuin edellisinä vuosina. Vastaajista kaksi ilmoitti soveltaneensa lainkohtaa enemmän ja loput kolme suunnilleen saman verran kuin aikaisempina vuosina.

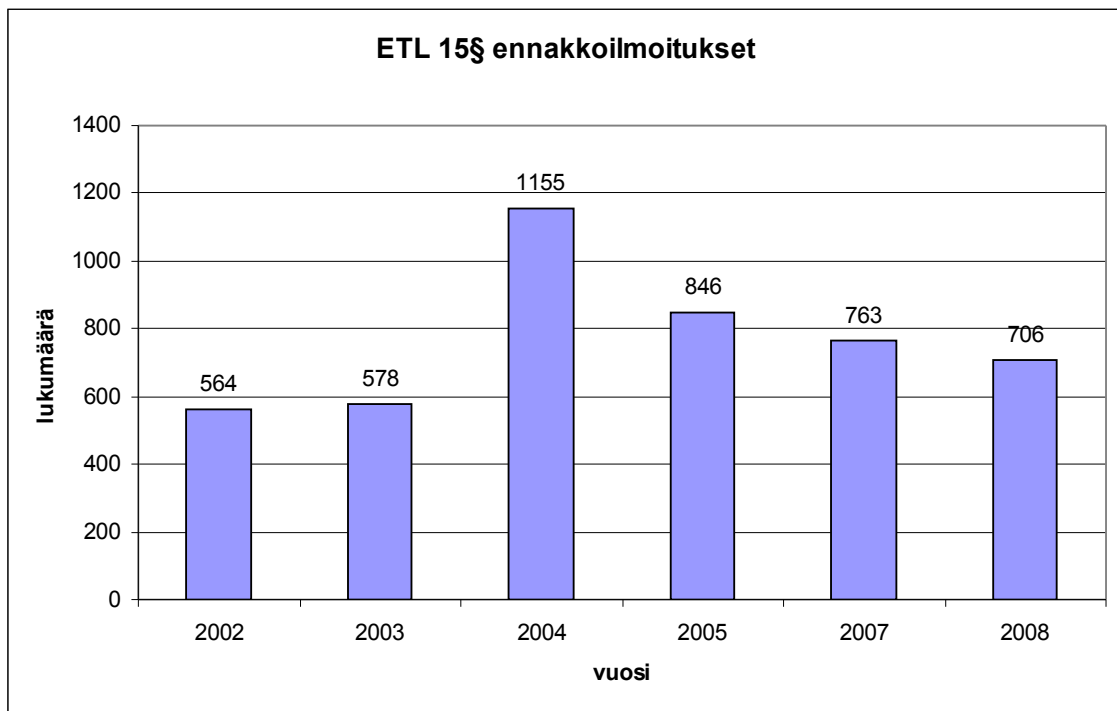
”Kutakuinkin saman verran. Ilmoituksia tehdään poliisipiirien tutkintayksiköissä lähinnä vangitsemisiin ja alaikäisten videokuulusteluihin liittyvissä jutuissa.” V1

Vastausten mukaan valtaosa ilmoituksista tehdään jutuissa, joissa tullaan esittämään vangitsemisvaatimus tai käytetään muuta ”voimakasta” pakkokeinoja. Vastauksista käy ilmi, että massarikostutkinnassa ei juuri muita ilmoituksia ole ollut tapana tehdä. Vastauksista nousi esiin sellaiset tapaukset, joissa poliisi arvio syyttäjän olevan etukäteen kiinnostunut asiasta, tällöin ilmoitus tehtiin. Arviointiperusteena oli jutun kiireellisyys, vakavuus tai suuri työmäärä sekä jutut, jotka edellyttivät syyttäjän konsultointia.

”Arvion juttua kokonaisuutena ja mikä se ei ole yksinkertainen ja selvä teen ETL 15 §:n mukaisen ilmoituksen. Joissain asioissa ”oikaisen” keskustelemalla asiasta suoraan piirin oman syyttäjän kanssa ilman ETL 15 ilmoitusta.” V2

”Rikoksesta epäillyn ikä (alle 18v), onko esitutkinta erityisen vaativaa, jolloin syyttäjän on hyvä tietää hyvissä ajoin esitutkinnan aloittamisesta, millaisia pakkokeinoja käytetään (vangitseminen), jos esitutkinta vaatii oikeusavun pyytämistä vieraalta valtiolta.” V10

Esitin tutkimuksessani kysymyksen ilmoitusmenettelyyn liittyvästä muutoksesta, jossa poliisi luokittelee 1.5.2008 SM antamaan ohjeen mukaan jokaisen ilmoitettavan asian A- tai B-luokkaan sen mukaan, edellyttääkö asia syyttäjän reagointia. Erittäin positiivista oli havaita vastauksista, että kaikki vastaajat tunsivat uuden ohjeen ja sen sisällön.

Kuva 9 ETL 15 § ennakoilmoitukset

Taulukko 6 ETL 15 § ennakoilmoitukset

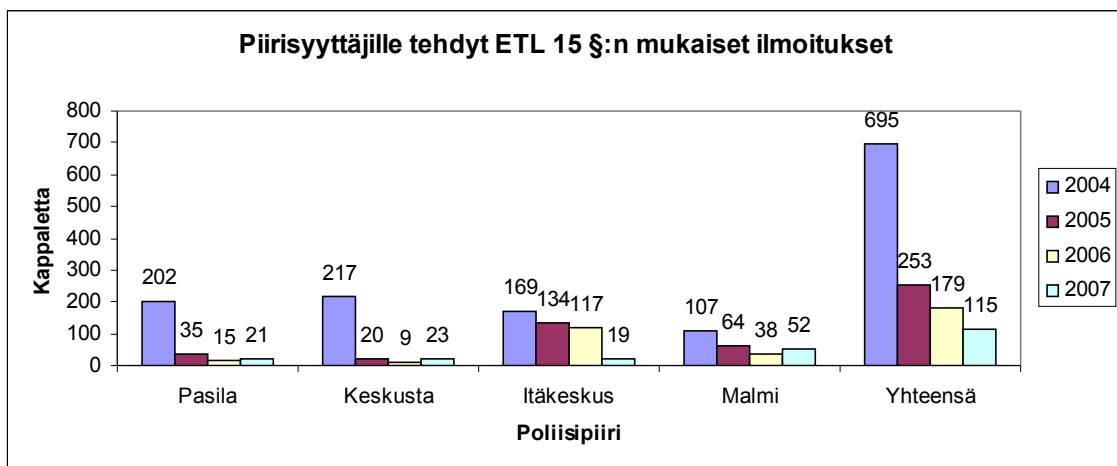
	2002	2003	2004	2005	2007	2008
Maaliskuu	62	66	83	95	82	39
Huhtikuu	76	56	87	95	54	95
Toukokuu	64	57	94	110	78	108
Kesäkuu	46	74	67	73	77	84
Heinäkuu	57	42	92	73	68	66
Elokuu	45	73	171	102	115	72
Syyskuu	64	72	343	90	98	83
Lokakuu	84	70	76	98	115	71
Marraskuu	66	68	142	110	76	88
YHT	564	578	1155	846	763	706
Muutos vuoteen 2002		2,5 %	104,8 %	50,0 %	35,3 %	25,2 %
Muutos vuoteen 2003			99,8 %	46,4 %	32,0 %	22,1 %
Muutos vuoteen 2004				-26,8 %	-33,9 %	-38,9 %
Muutos vuoteen 2005					-9,8 %	-16,5 %
Muutos vuoteen 2007						-7,5 %

Taulukon 6 ja kuvan 9 mukaan ETL 15 §:n mukaisia ennakoilmoitusten määrä on laskeva vuodesta 2004 alkaen. Vuonna 2007 tehtiin 38,9 prosenttia vähemmän

ennakkoilmoituksia syyttäjille kuin vuonna 2004. Syy tähän saattaa löytyä huhtikuussa 2004 piirisyyttäjäjärjestelmän tavoitteiden tarkennuksessa, jossa ETL 15 § mukaisten ilmoitusten lisääminen jäi alkuperäisestä vuonna 2002 laadituista keskeisissä asiakysymyksissä pois. Toisin sanoen, ETL 15 § ennakkoilmoitusten lukumäärän ei katsottu enää olevan ”tehokkuuden” mittari. Lisäksi on huomioitava, että vuonna 2008 huomattavasti lisääntyneet yhteistyöpalaverit sekä REK:n toiminnan käynnistyminen ovat johtaneet siihen, että ennakkoilmoituksen piiriin kuuluvista jutuista keskustellaan palaverissa ja virallinen tilastoitava ennakkoilmoitus jää kirjaamatta.

Syyttäjien näkemyksiä

Kaikki syyttäjät ilmoittivat, että ETL 15 § ennakkoilmoitukset eivät kulje REK:n syyttäjien kautta, kuten ne aikaisemmin kulkivat Piirisyyttäjille. Tästä johtuen vastaajilla ei ollut näkemystä tästä asiasta.

Kuva 10 Piirisyyttäjille tehdyt ETL 15 § mukaiset ilmoitukset

Taulukko 7 Piirisyyttäjille tehdyt ETL 15 § mukaiset ilmoitukset

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	Yhteensä
2004	202	217	169	107	695
2005	35	20	134	64	253
2006	15	9	117	38	179
2007	21	23	19	52	115

Taulukosta 7 ja kuvasta 10 voi havaita saman suuntauksen kuin poliisien tilastoista, ennakkoilmoitusten määrä on jyrkässä laskussa vuoden 2004 jälkeen. Poliisin tilastoissa

lasku ei näy niin jyrkkänä kuin syyttäjän tilastoissa, sillä poliisin tilastoihin sisältyy myös Rikososaston tekemät ennakoilmoitukset. Syyttäjän tilastoissa on kirjattu vain piirisyyttäjille osoitetut ennakoilmoitukset. Mielenkiintoista on kuitenkin havaita, että vuoden 2004 tarkennetun ohjeistus on sisäistetty niin hyvin, että ennakoilmoitusten määrät ovat romahtaneet.

5.3 Tutkimustuloksia poliisin ja syyttäjän välisestä yhteistyöstä

Poliisien näkemyksiä

Vastaajat käsittivät syyttäjien ja poliisien välisen yhteistyön tietojen vaihtona, konsultointina, yhteistyöpalaverina sekä ohjeistuksina kaikesta siitä, joka suuntaa esitutkintaa niin, että syyttäjä ”onnistuu” pääkäsittelyssä ja poliisi esitutkinnassa. Toisin sanoen syyttäjän ja poliisin välinen yhteistyö on niiden asioiden käsittelyä, joissa tehtävien rajapinnat kohtaavat tavoitteenaan rikosprosessin tehokas ja taloudellinen hyödyntäminen. Yhteistyön tulokset näkyvät parhaiten tutkinnan rajaamisessa ja kohdentamisissa, pikahaasteina sekä ETL 4 §:n mukaisina esitutkinnan rajoittamisina.

”Säännöllistä vuorovaikutusta, kaksisuuntaista viestintää sen varmistamiseksi, että asia päättyy mahdollisimman jouhevasti ja valmiina joko syyttäjän itsensä ratkaistavaksi tai tuomioistuimen käsiteltäväksi.” V4

”Kaikkea syyttäjän kanssa tehtävää yhteistyötä, joka liittyy esitutkinnan toimittamiseen, sen rajoittamiseen, sekä syyteharkintaan saattamiseen.

Syyttäjä voi olla tietyissä rikoksissa esitutkinnassa mukana jo alusta saakka. Tällaisia voivat olla mm. nuorten tekemät rikokset tai erityisen suuren rikoskokonaisuuden muodostavat rikossarjat.

Rajoittamisissa syyttäjä tekee päätöksen esitutkinnan toimittamatta jättämisestä tai lopettamisesta tutkinnanjohtajan esityksestä tapauksissa, joissa syyttäjä tulisi joka tapauksessa jättämään syytteen nostamatta tietyin edellytyksin.

Syyttäjän informoiminen esitutkinnan edistymisestä auttaa syyttäjää tekemään myös syyteharkintaa joissakin tapauksissa. Korostan, että tämä ei saa tarkoittaa sitä, että tutkinnan johtaja pakenee päätöksenteoissa syyttäjän taakse. Asioista voidaan keskustella, mutta omat roolit on hyvä pitää mielessä.” V10

Kallion ja Pastersteinin työssä ilmeni, että yhteistyö poliisin ja käräjäoikeuden välillä oli vähäistä ja koski lähinnä ohjausryhmän säännöllisiä kokoontumisia sekä käytännössä lähestymiskieltoasioina, tiedoksiantoina, haastamisina sekä etsintäkuulutuksina. Nyt vastaajat löysivät samoja yhteistyön muotoja kuin aikaisemmin sekä mainitsivat yhteistyöstä pakkokeino-osaston kanssa, lähinnä pakkokeinoasioitten

ajankohdista sopimisina sekä yksittäisten tuomarien kanssa neuvotteluina, jotka koskivat tavallisesti asianosaisten ja todistajien tavoittamisesta pääkäsittelyyn.

”Käräjäoikeuden kanssa poliisin yhteistyö on rajatumpaa. Henkilöiden oikeuteen viennittään eivät mielestäni ole yhteistyön muoto, mutta esim. lähestymiskieltojen käsittelyyn liittyvissä kysymyksissä on yhteistyötä tehty.” V1

”Yhteistyötä tapahtuu lähinnä noutojen suhteen. Lähestymiskieltoasioissa (aina kun poliisi määrää väliaikaisen lähestymiskiellon). Mahdolliset poliisin henkilötodistelut oikeudessa.” V8

Yhteistyön todettiin vastauksissa yksimielisesti vaikuttaneen viranomaisten väliseen yhteistyöhön positiivisesti. Yhteydenottokynnyksen todettiin laskeneen, yhteinen tavoite oli selkeä ja päivittäinen yhteistyö parempaa. Yhteistyön koettiin tiivistyneen ja käytännön työn helpottuneen, myös yhteistyön laadun koettiin edelleen parantuneen.

”ETL 4 rajoituksien määrä on noussut huomattavasti siitä, mitä se on aiempina vuosina ollut. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että jutut kulkevat pienen joukon käsien läpi, jolloin linja on mahdollisimman yhdenmukainen. Syyttäjien määrä on sopivan pieni, joka käy juttuja läpi, jolloin linja säilyy yhdenmukaisena myös syyttäjän päässä.

Yhdelle syyttäjälle on saatu kasattua yhtä tekijää koskevia pöytäkirjoja siten, että yhteen pääkäsittelyyn saadaan mahdollisimman paljon juttuja. Pikahaastamiset päiväsaikaan ovat lisääntyneet. Kynnys ottaa yhteyttä syyttäjään on madaltunut huomattavasti.” V3

Yhteistyön todettiin toimineen tarkasteluajanjaksolla hyvin, saavutettuihin tuloksiin oltiin tyytyväisiä. ETL 4 §:n mukaiset ratkaisut nopeutuivat ja niitä saatiin tehtyä paljon enemmän kuin aikaisemmin, lisäksi mainittiin rangaistusvaatimuksiin liittyvien valitusten johdosta tehtävän esitutkinnan uusi järkevä tutkintakäytäntö.

”Esitutkinnan rajoittaminen on nähtävä koko rikosprosessia keventäväksi keinoksi. Näin ollen rajoitusten määrän kasvaessa (varsinkin jos rajoitusesitys tehdään esitutkinnan alkuvaiheessa) työpaine hellittää prosessin kaikissa vaiheissa.

REK (syyttäjät) on mahdollistanut avoimna olevien, saman tekijän tekemien juttujen kasaamiseksi yhdelle syyttäjälle samanaikaista syyteharkintaa varten. Usein samalla tekijällä on useita juttuja avoimna eri poliisipiireissä. Jutuille määrätty yhteinen syytteenostamispäivämäärä on järkevä ja helpottaa osaltaan myös käo:n ja syyttäjien työtä.” V10

Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa todettiin, että piirisyyttäjäprojektin vakiintumisella saavutetut positiiviset asiat havaittiin syyttäjien nopeutuneina ratkaisuin, priorisoinnin tehostumisena, pikahaasteiden määrän kasvuna, linjausten selkiytymisenä sekä ylipäättänsä päivittäisen yhteistyön lisääntymisenä ja rikosprosessin kokonaisvaltaisena nopeutumisena. Asennemuutoksen myötä yhteistyökumppanit ovat

tulleet toisilleen tutuiksi ja ajattelutapa on muuttunut siten, että asioita voitiin hoitaa puhelimitse syyttäjien kanssa entistä kokonaisvaltaisemmin. Nämä aikaisemmat tulokset ovat nyt tehdyn tutkimuksen kanssa hyvin linjassa, tosin vastauksista voi päätellä, että yhteistyö on parantunut ja kehittynyt viimeisenä kolmena vuotena.

Yhteistyössä ei tarkasteluajanjaksolla nähty juurikaan negatiivisia asioita. Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa tuli esiin sitoutumisen puuttuminen osalta syyttäjistä ja poliiseista sekä vastuiden todettiin joissain tapauksissa olleen epäselviä. Tämänkaltaisia havaintoja ei nyt tehdyssä tutkimuksessa tullut esille. Ainoastaan kaksi vastaaja esitti negatiivisia havaintoja.

"Pienen ihmisen" aseman ja oikeusturvan heikentyminen. Yhteistyökuvioita on lähestytty liiaksi syyttäjän näkökulmasta." V2

"Piirisyyttäjäjärjestelmän poistuminen. Piirin syyttäjällä ei ole enää aikaa käydä piirissä tekemässä esitutinnan rajoittamisharkintaa. REK ei pysty / kykene tekemään kaikissa tapauksissa rajoitusesitystä, joten ne "valuvat" piireihin esitettäväksi." V10

Syyttäjien näkemyksiä

Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa syyttäjät käsittivät syyttäjien ja poliisien välisen yhteistyön mutkattomaksi, resursseja säästäväksi ja toinen toistaan tukevaksi esitutkintayhteistyöksi, jossa hyödynnetään kummankin osanpuolen tietotaitoa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi eli rikosprosessin turvaamiseksi. Yhteistyön aikana todettiin päätettävän siitä, mitä tutkitaan ja miten tutkitaan, jotta saataisiin aikaan sellainen esitutkinta, jonka perusteella syyttäjä voi tehdä kattavan syyteharkinnan. Nyt tehdyssä tutkimuksessa vastaajilla on hyvin pitkälle samanlaisia näkemyksiä ja lisäksi syyttäjien näkemykset tukevat poliisin näkemyksiä – toisin sanoen, molemmat osapuolet näkevät samat yhteistyön keskeiset asiat ja tavoitteet.

"Tarkoituksena on aikaansaada mahdollisimman laadukkaita esitutkintapöytäkirjoja syyttäjän syyteharkintaa ja mahdollista oikeudenkäyntiä varten. Lisäksi tavoitteena on toiminnan tehostaminen ja ns. turhan työn minimointi eli tarkoitus on päättää jo mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ne ilmoitukset, jotka eivät lopulta johtaisi syytetoimiin. Yhteistyö tarkoittaa konkreettista yhteistyötä, eli yhteistyöpalavereja, tapaamisia ja poliisin ja syyttäjän välillä käytäviä jatkuvia keskusteluja." V12

Yhteistyön kohteina mainittiin voimavarojen säästäminen ja tarkoituksenmukainen kanavoiminen, poliisin ja syyttäjän välisten henkilösuhteiden kehittäminen, vaikeasti tavoitettavien henkilöiden pikahaastaminen sekä turhan tutkinnan minimoiminen.

Pyrkimyksenä on saada rikosprosessiketju sujumaan mahdollisimman joustavasti alusta loppuun, jossa ketjun alkupäässä on jo ennakoitu loppupään tapahtumia. Osa vastaajista koki pystyvänsä ohjaamaan esitutkintaa alusta asti oikeille raiteille ja lisäksi kohdistamaan resurssit tarkoituksenmukaisella tavalla.

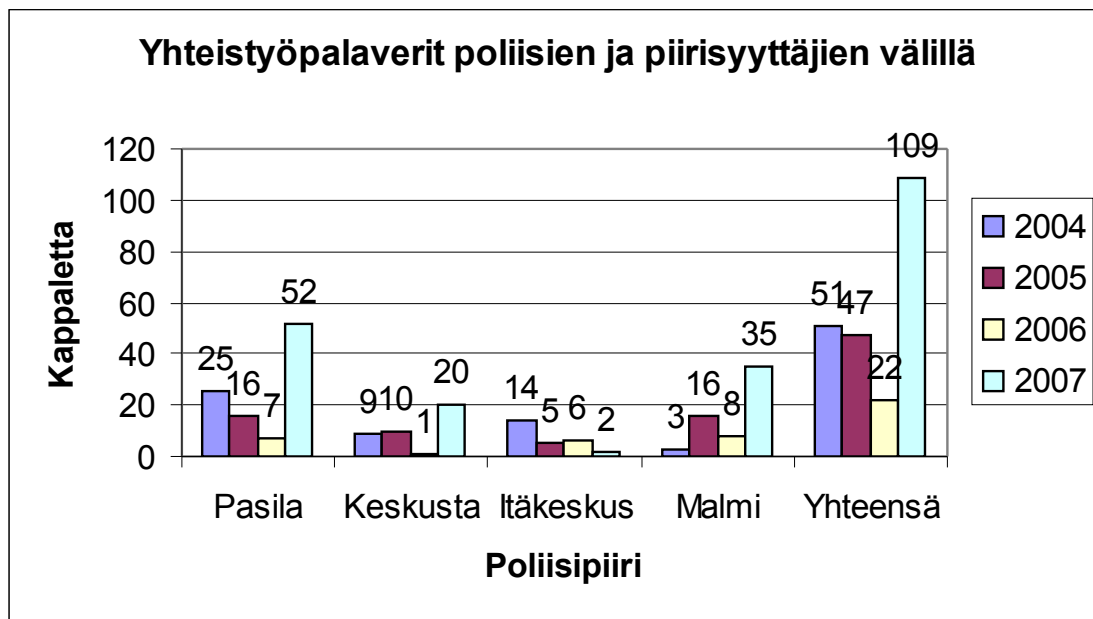
Poliisien ja syyttäjien välinen yhteistyö on kaikkien vastanneiden mielestä koettu positiivisena, joka näkyi pikahaasteiden määrän, keskittämispäätösten, esitutkinnanrajoittamispäätösten ja kirjallisen menettelyn käytön selkeänä kasvuna. Lisäksi REK:in toiminnan aloittamisen vuoksi poliisi ja syyttäjä ovat henkilötasolla lähentyneet toisiaan ja yhteistyö on muuttunut entistä luontevammaksi.

”Esitutkinnan rajoittamisten määrä on kasvanut huomattavasti, ilmeisesti n. 100 %. Tällä saadaan poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten resursseja kohdistettua enemmän vaativampien rikosten käsittelyyn. Lisäksi saman vastaajan juttujen kerääminen samaan pakettiin ennen syyteharkintaan lähettämistä on varsinkin Helsingissä tärkeä parannus. Kokonaisuudet ovat selkeämpiä ja helpommin hallittavissa syyttäjällä ja tuomioistuimella kuin yksittäisten esitutkintapöytäkirjojen käsittely erillisinä. Haastaminen helpottuu ja pakkokeinojen käyttö prosessin onnistumiseksi tulee helpommin käytettäviksi.

Vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastaminen ns. pikahaasteella on lisääntynyt. Näin jutut eivät jää roikkumaan tuomioistuimessa haastamisvaikeuksien vuoksi.” V 11

Negatiivisia asioita vastauksissa oli hyvin vähän. Vastausten perusteella voi olettaa, että molemmissa virastoissa on havaittavissa muutosvastarintaa, joka on aivan normaalia tämänkaltaiset suurten uudistusten käynnistysvaiheessa.

”REK:in toiminta on aiheuttanut myös vastustusta, epäluuloja ja jopa tietynlaista kateuttakin niin poliisilaitoksen kuin Helsingin syyttäjävirstonkin sisällä ja tämä puolestaan on tuonut mukanaan tietynlaista levottomuutta ja jopa vaikeuttanut toimintaa joillain sektoreilla.” V12

Kuva 11 Yhteistyöpalaverit poliisien ja piirisyyttäjien välillä

Taulukko 8 Yhteistyöpalaverit poliisien ja piirisyyttäjien välillä

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	Yhteensä
2004	25	9	14	3	51
2005	16	10	5	16	47
2006	7	1	6	8	22
2007	52	20	2	35	109
Muutos vuoteen 2004	108,0 %	122,2 %	-85,7 %	1066,7 %	113,7 %
Muutos vuoteen 2005	225,0 %	100,0 %	-60,0 %	118,8 %	131,9 %
Muutos vuoteen 2006	642,9 %	1900,0 %	-66,7 %	337,5 %	395,5 %

Taulukosta 8 ja kuvasta 11 ilmenee, että poliisien ja piirisyyttäjien välisten yhteistyöpalavereiden määrässä on tapahtunut lukumääräisesti merkittävä muutos lähes kaikissa poliisipiireissä vuonna 2007. Poliisipiirikohtaisesti muutamien piirien erot ovat hyvinkin suuria eri vuosien välillä. Esimerkiksi Keskustan, Malmin ja Pasilan poliisipiirissä yhteistyöpalavereiden määrä on moninkertaistunut, kun taas Itäkeskuksen poliisipiireissä niiden määrä on vähentynyt huomattavasti. Jos yhteistyöpalavereiden määrän jakaa tasaisesti koko vuodelle, on esimerkiksi Pasilan piirissä ollut yhteistyöpalavereita vuonna 2007 joka viikko. Huomionarvoista on, että niin sanottuja epävirallisia pienimuotoisia yhteistyöpalavereja on varmasti ollut paljonkin, mutta niitä ei ole tilastoitu. Yhteistyöpalavereista ei ole saatavilla tilastoitua materiaalia vuoden 2007 jälkeen, joten jää täysin arvailujen varaan, miten yhteistyöpalavereiden kehitys on

muodostunut vuonna 2008. Haastattelujen tulosten ja tilastojen keskinäinen vertailu ei tässä tapauksessa ole tarkoituksenmukaista, sillä haastateltavat eivät välttämättä pystyneet erottamaan virallisen (tilastoidun) ja epävirallisen yhteistyöpalaverin eroa ja oman arvioni mukaan yhteistyöpalavereiden tilastointitavassa on ollut eroja eri syyttäjien välillä.

Yhteistyöpalavereiden määrän nousu vuonna 2007 (taulukko 8) ei voi johtua siitä, että piirisyyttäjien piirisyyttäjätöimintaan käyttämä työaika olisi lisääntynyt, sillä piirisyyttäjaprojektiin käytetty työaika on vähentynyt vuositasolla kaikissa poliisipiireissä yhteensä (taulukko 5). Korrelaatiokertoimen $-0,28$ mukaan kyseisten muuttujien välillä ei ole lineaarista yhteyttä vuosina 2004 - 2007, toisin sanoen, piirisyyttäjaprojektiin käytetyllä työajan määrällä ei näyttäisi juurikaan olevan vaikutusta yhteistyöpalavereiden määrään. Toisaalta laskettaessa korrelaatiokerroin jokaiselle vuodelle erikseen voidaan havaita, että esimerkiksi vuonna 2006 kerroin on $0,95$ ja vuonna 2007 $0,77$, jotka viittaisivat siihen, että piirisyyttäjaprojektiin käytetyllä työajalla ja yhteistyöpalavereilla olisi selvä lineaarinen yhteys. Näin suuri ero neljän vuoden ja vuosittaisen vertailun välillä saattaa selittyä sillä, että työaika ja palaverit jakaantuvat hyvin voimakkaasti eri poliisipiirien välillä ja näin korrelaatiokerroin antaa neljänvuodenvertailusta ehkä hiukan harhaanjohtavan kuvan. Havaintoni mukaan, yhteistyöpalavereiden määrä seurasi useassa poliisipiirissä piirisyyttäjaprojektiin käytettyä työaikaa. Vuoden 2008 osalta vertailuarvoa en voinut laskea, sillä yhteistyöpalavereiden määrää eikä poliisipiirien esitutkintaan käytettyä työaikaa ole enää tilastoitu (vuoden 2007 loppuun asti ne tilastoitiin piirisyyttäjaprojektiin liittyen).

5.4 Tutkimustuloksia keskittämisestä

Kyselyjen yhteydessä selvitettiin vastaajille, että keskittämisperiaatteella tarkoitettiin tässä kyselyssä saman tekijän kaikkien juttujen keskittämistä yhdelle tutkinnanjohtajalle. REK:n aloittamisen yhteydessä keskittämistä muutettiin siten, että REK:n toimesta rikoksesta epäilyn henkilön kaikki jutut tutkitaan määräpäivään mennessä niissä piireissä, joihin ne on kirjattu ja tämän jälkeen ne kerätään yhdelle syyttäjälle.

Poliisien näkemyksiä

Vastauksista ilmeni, että kaikki poliisit olivat tietoisia uudesta keskittämiskäytännöstä, jossa REK antaa määräyksen tutkija tietyn tekijän jutut määräpäivään mennessä. Muutamasta vastauksesta kävi ilmi, että lisäksi on edelleen olemassa keskittämiskäytäntö, jossa yhdelle tutkinnanjohtajalle keskitetään yhden tekijän jutut, mutta nämä tapaukset liittyvät yleensä onnistuneen sarjoituksen johdosta avautuneeseen ”pimeään” – juttusarjaan. Kahdeksan vastaajista oli sitä mieltä, että keskittäminen oli tehostunut vuonna 2008 ja uusi järjestely on onnistunut. Negatiivisina asioina mainittiin tiukat aikataulut ja keskitettävien juttujen sisältö.

”Toteutui ainakin osittain. Enemmänkin olisi voinut keskittää, mutta se olisi tarkoittanut sitä, että tutkijat seuraisivat aktiivisemmin omien juttujen RE-asemassa olevia. REK keskittää pääsääntöisesti kopissa olevien henkilöiden juttuja eli jos jotakuta ei ole kopitettu, niin keskittämisen tarvetta ei pääsääntöisesti tutkita eikä harkita. Mielestäni ei voi vielä puhua kattavasta toteuttamisesta vaan kyse on vielä tässä vaiheessa pintaraapaisusta eli tehostamisen varaa toki olisi.” V3

”Ainoa keskittämistä ehkä parantanut esimerkki on juuri edellä mainittu pimeään juttusarjan avautuminen ja paketin keskittäminen yhdelle tutkinnanjohtajalle siitä huolimatta, että sarjan rikokset olisivat tapahtuneet eri piirien alueella.

Sarjoittaminen on mielestäni heikentynyt REK:n perustamisen myötä. Poliisipiirien Opri -ryhmät sarjoittivat ja paljastivat pimeitä juttuja huomattavasti tehokkaammin ennen niiden lakkauttamista ja REK:n perustamista. Tällöin myös keskittäminen oli huomattavasti tehokkaampaa. Nykyisin rekin seulasta valuu koko ajan juttuja seulomatta läpi ja ”pimeiksi” jää paljon sellaisia juttuja, jotka paikalliset Oprit aikaisemmin pystyivät selvittämään.

Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa todettiin, että keskittämistä pidettiin tärkeänä, mutta käytännön toteuttaminen koettiin ongelmalliseksi. Yksikkötasolla juttujen keskittämistä pystyttiin toteuttamaan, mutta piirien väliset juttujen siirrot koettiin ongelmalliseksi. Keskittämistä ilmeni eniten vangittujen jutuissa. Keskittämisperiaatteen toteuttamisen esteiden todettiin olevan poliisinorganisaatiossa, eikä niinkään syyttäjäorganisaatiossa. Uuden keskittämistavan ansiosta aikaisemmin esillä olleita ongelmia ei ilmene. Tämä johtuu siitä, että mikään poliisipiiri ei ”rasitu” liikaa keskittämispäätöksestä huolimatta, aikaisemmin näin saattoi tapahtua.

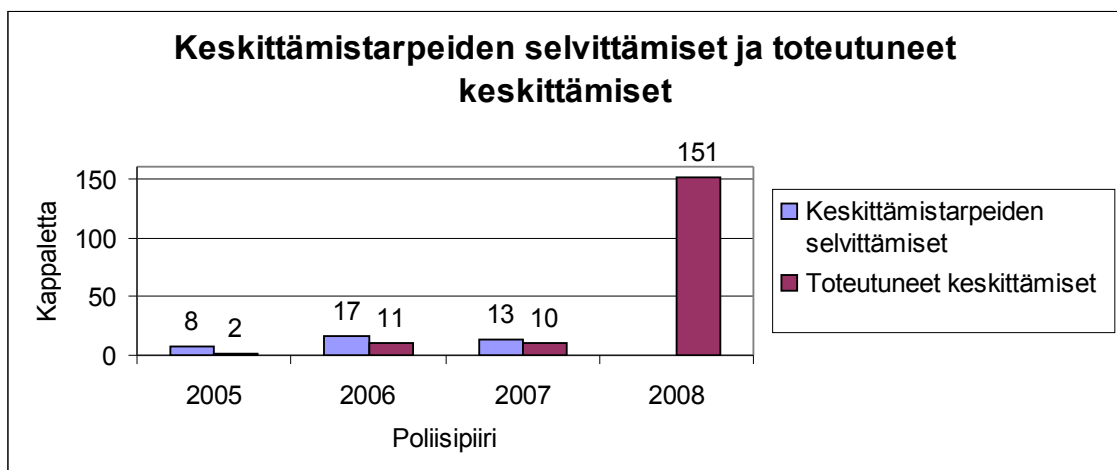
Syyttäjien näkemyksiä

Kaikki vastaajat tunsivat nykyiset keskittämisyjärjestelyt ja totesivat niiden tehostaneen keskittämistä huomattavan paljon, vaikka ”jonkun verran” pöytäkirjoja jää puuttumaan keskittämispaketeista. Järjestelmää pidettiin toimivana, mutta esitettiin myös pohdintaa toimintatavasta, jossa keskitetään juttuja samalle tutkinnanjohtajalle, jonka toteuttaminen edellyttäisi poliisin sisäistä organisoitua. Tällöin puuttuvia pöytäkirjoja ei jäisi tulematta, koska tutkinnanjohtaja lähettäisi kaikki keskittämispaketin jutut yhdellä kertaa syyttäjälle.

”Keskittämispäätökset ovat tehostaneet toimintaa, mutta toiminnassa on edelleen huomattavasti kehittämistä. Läheskään kaikkia ”keskittämistarpeita” ei ehditä tällä hetkellä etsimään/loytämään. Keskittämiseen olisi saatava REK:in lisäksi myös piirit ja muut osastot mukaan. Lisäksi saattaisi olla tehokkaampaa jos paketilla olisi vain yksi tutkinnanjohtaja, jolloin turhien ”häntien ja rönsyjen” siivoaminen pois esimerkiksi konkurenssiperusteisella rajoittamispäätöksellä olisi tehokkaampaa. Nyt rajoittamisesitysten käyttö keskittämispakettien yhteydessä on vastoin tavoitetta jäänyt marginaaliseksi, vaikka kyseisestä mahdollisuudesta ilmoitetaan aina keskittämispäätöksessä.” V12

”Keskittäminen on toiminut hyvin. Ilmeisesti keskimäärin noin 80 % (ei tarkkaa tietoa) keskitetyistä pöytäkirjoista päätyvät samaan pakettiin. Tavoitteet keskittämisten määrässä on tavoitettu. Ennen REK:iä ei keskittämisiä tietääkseni tehty.” V11

Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa havaittiin ongelmaksi, että tutkinnanjohtajalla ei välttämättä ollut resursseja keskittää saman epäillyn pääkaupunkiseudulla olevia juttuja nimiinsä tai edes pyytää muualla tutkittavana olevien juttujen toimittamista yhdelle tietylle syyttäjälle. Sama ongelma esiintyi myös Hakaniemen ja Savolaisen työssä.

Kuva 12 Keskittämistarpeiden selvittämiset ja toteutuneet keskittämiset

Taulukko 9 Keskittämistarpeiden selvittämiset ja toteutuneet keskittämiset

	2005	2006	2007	2008
Keskittämistarpeiden selvittämiset	8	17	13	
Toteutuneet keskittämiset	2	11	10	151
Toteutuneet keskittämiset % selvittämisistä	25 %	65 %	77 %	

Taulukosta 9 ja kuvasta 12 voidaan huomata toteutuneiden keskittämisten määrän erittäin huomattavan nousun vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin. Tilastossa ei ole huomioitu poliisin sisäisiä keskittämisiä vaan ainoastaan tapaukset, joissa yhden tekijän jutut on lähetetty keskitetyksi yhdelle syyttäjälle. Tilastoihin kirjautuu yksi merkintä yhden henkilön kaikista syyttäjälle keskitetyksi kootuista jutuista. Verrattaessa ETL 4 § 3 ja 4 momentin esitutinnan rajoittamisesityksien määrää (taulukko 4) ja toteutuneiden keskittämisten määrä (taulukko 9), havaitaan että niiden välillä on vuosina 2005-2008 voimakas lineaarinen yhteys korrelaatiokertoimen ollessa 0,93. Tästä voi tulla siihen tulokseen, että keskittämisten lisääntyessä esitutinnan rajausesitysten määrä nousee lähes samassa suhteessa. Tätä tukevat myös kyselyistä saadut vastaukset. Käytännössä juttuja keskitettäessä pystytään esimerkiksi konkurrenssi –perusteella rajaamaan sellaiset rikoksiin syyllistyneen henkilön jutut pois, jotka eivät olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään. Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa havaittiin päinvastaisia tuloksia, sillä keskittämistarpeiden selvittäminen ei vaikuttanut rajoittamispäätösten tekemiseen, vaikka näin olisi voinut luulla. Tässä tutkimuksessa havaituista tuloksista voi päätellä, että REK:n toiminta on voimakkaasti edesauttanut keskittämispäätösten määrän lisääntymiseen ja toiminnan tehostumiseen. Onnistunut keskittäminen vaatii koordinoijan, joka selvittää keskittämistarpeen, antaa keskittämismääräykset poliisipiireihin ja valvoo ketjun jokaisen toiminnon siihen asti, että tutkittavat jutut ovat syyttäjällä. Mikäli yksikin ketjun lenkeistä ei toteudu, keskittämisen tavoitteet jäävät toteutumatta.

5.5 Tutkimustuloksia vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastamisesta ja kirjallisesta menettelystä

Poliisien näkemyksiä

Kahdeksan vastaajan mielestä vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastaminen tehostui vuonna 2008, ainoastaan kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, ettei haastaminen juurikaan lisääntynyt tai tehostunut. Tehostuminen johtui vastausten mukaan pikahaasteiden käytön lisääntymisestä, joita saatiin lisättyä ohjeistuksen ja ”patistamisen” avulla. Haastamismenettely koettiin joissakin vastauksissa kohtalaisen raskaaksi ja aikaa vieväksi prosessiksi.

”Kyllä, haastamisia lisättiin henkilön ollessa poliisin hoteissa. Asiaa helpotti arkisin myös se, että joku REK:n syyttäjä oli tavoitettavissa ja toimintamalli selvä. Viikonloppuisin kun asia hoidettiin päivystävän syyttäjän kautta, homma ei toiminut yhtä hyvin.” V2

”Haastamisten määrä on lisääntynyt yhteistyön myötä. Haastaminen siis tehostui. Vuonna 2008 haastettiin syyttäjyhteistyön merkeissä säännönmukaisesti kaikki ulkomailla asuvat henkilöt ja myös merkittävä määrä Suomessa asuvia vaikeasti tavoitettavia henkilöitä. Edellytyksenä tietysti se, että haastaminen jutun kannalta oli mahdollista.” V7

Kaikki vastaajat kokivat kirjalliseen menettelyyn parantaneen epäiltyjen haastamista, mutta osa koki sen turhan aikaa vieväksi. Erityisesti poliisipiirien tutkinnanjohtajien vastauksista selvisi, että sekä pikahaaste että kirjalliseen menettelyyn haastaminen vei enemmän aikaa kuin REK:ssä työskenteleviltä tutkinnanjohtajilta, joilla on samassa rakennuksessa syyttäjä virka-aikana paikalla.

”Pikahaasteissa haasteen lähettäminen syyttäjälle sähköpostitse ja vastauksen saaminen vie tolkkottomasti aikaa. Koko prosessiin yksinkertaisessa asiassa menee useita tunteja. Ei motivoi työntekijöitä.” V10

”Ei yksistään kirjalliseen menettelyyn haastaminen parantunut vaan haastaminen ylipäänsä parani. Nyt arkisin on varmuudella tavoittanut henkilön, joka kirjoittaa haasteen.” V3

Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa selvisi, että yhteistyössä on ilmennyt myös lukuisia ongelmia, joista päällimmäiseksi nousi pikahaastamiseen kuluva aika. Ongelmaksi oli koettu myös syyttäjien tavoitettavuusongelma, koska he tekivät pääsääntöisesti virka-aikaa, eivätkä täten aina olleet paikalla antamassa pikahaastetta. Ongelma konkretisoitui varsinkin viikonloppuisin. Tässä tutkimuksessani havaittiin osittain samoja ongelmia, mutta selvästi lievemässä mittakaavassa, vain pieni osa

vastaajista oli samoilla linjoilla. Muuten yhteistyön osalta vastauksissa ei mainittu ongelmista vaan yhteistyö sujui kokonaisuutena hyvin.

Syyttäjien näkemyksiä

Kaikkien syyttäjien mielestä vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastaminen tehostui. REK on vastannut yksin pikahaasteista, joka on näkynyt toiminnan ja linjan selkeytymisenä. Vastauksista selvisi, että syyttäjät karsivat heti toimintansa aluksi pikahaastamismenetelmät siten, että jäljelle jäi vain yksi selkeä pikahaastamistapa. Tärkeänä asiana pidettiin myös perusteluja, joita syyttäjät antoivat poliisille, mikäli pikahaastetta ei tietyssä tapauksessa voitu antaa. Tämän uskottiin ennalta estävän sitä ajatusta, etteivät syyttäjät olisi halukkaita tekemään pikahaasteita.

”Tehostui. Piireissä on annettu koulutusta pikahaastamisesta, joten pikahaastaminen on tullut tutuksi ja pikahaasteiden määrä on selvästi kasvanut.”
V13

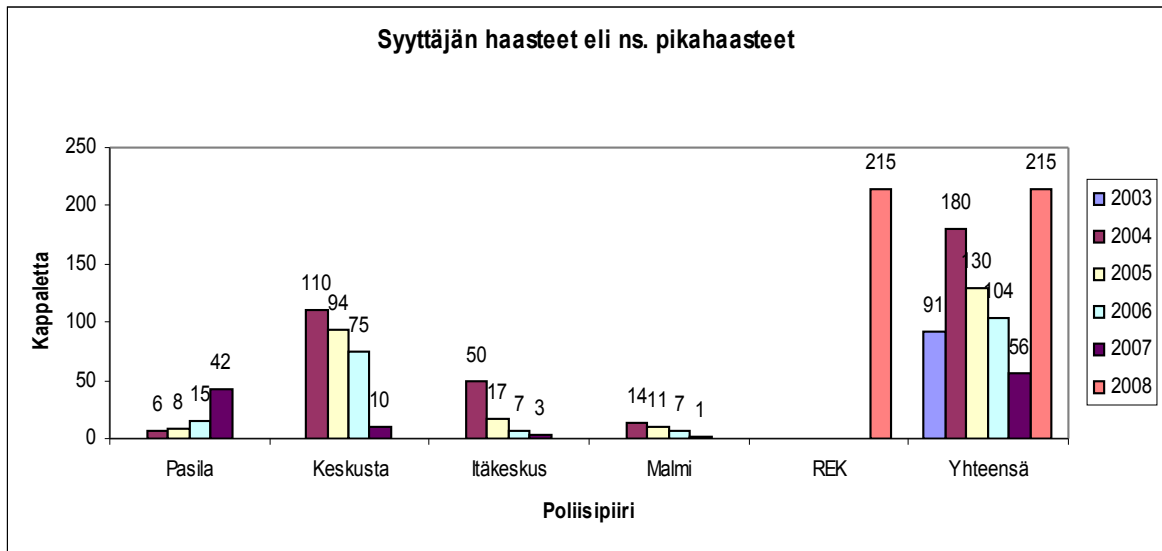
”Poliisit tuntevat jo varsin hyvin pikahaasteen mahdollisuuden ja sitä käytetään. Asiasta on järjestetty keväällä/kesällä runsaasti koulutusta. Jotkut rikokset ajoittuvat kuitenkin virka-ajan ulkopuolelle, jolloin paikalla ei yleensä ole syyttäjää hoitamassa pikahaastetta.” V11

”Pikahaastaminen lienee poliisin ja välillä myös syyttäjän näkökulmasta hidasta ja työlästä, joten jonkinlainen ”porkkana” saattaisi lisätä motivaatiota kaikkien pikahaastetapausten löytämiseen. Lisäksi monet haastettavat ajoittuvat iltaiikään, jolloin syyttäjävirstalla (poislukien viikonloput) ei ole haastamispäivystystä.”
V12

Jo Hakaniemen ja Savolaisen työssä todettiin, että asiasta ei ole annettu riittävästi koulutusta poliisimiehistöille. Tämän lisäksi ongelmaksi koettiin käytännön toimintaan liittyvät tekniset ongelmat. Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa nousi edelleen esiin nämä molemmat seikat. Toisin sanoen, näihin ongelmiin ei oltu löydetty ratkaisuja projektin aikana. Nyt tekemässäni tutkimuksessani koulutusasiaan liittyvät ongelmat olivat poistuneet, mutta vastauksista selviää, että edelleen on jonkin tason teknisiä ongelmia liittyen Sakari –järjestelmään. Myös syyttäjien asenteissa on tapahtunut selvää muutosta. Seuraava lainaus on Kallion ja Pastersteinin tutkielmasta:

”Piirissä, jossa työskentelen on lähes kolme vuotta selvitetty tilannetta, ja huomattu, ettei piirissä ole pikahaasteiksi soveltuvia juttuja juurikaan. Olen täysin vakuuttunut, että tässä ollaan oikeassa. Joitain harvoja poikkeuksia toki löytyy, joissa pikahaasteen olisi voinut tehdä. Syyttäjähaste ei kuitenkaan palvele mielestäni juurikaan tarkoitustaan. Syyttäjähastetapauksiin menee normaalia juttua enemmän aikaa ja sen käyttäminen johtaa myös siihen, että juttu tutkitaan ja

suoritetaan syyteharkinta yleensä kiireellisenä, mikä mahdollistaa turhien virheiden syntymisen. Selviin juttuihin ja erityisesti maasta poistuvien henkilöiden kohdalla pikahaaste soveltuu kuitenkin erinomaisesti. Tavallisessa suomalaisen tekijän jutussa sen käyttäminen on kuitenkin mielestäni lähinnä resurssien tuhlaamista. Myös juttuihin, joissa on useita henkilöjä ja asianomistajilla korvausvaatimuksia, pikahaasteet soveltuvat yleensä huonosti.” H9

Kuva 13 Syyttäjän haasteet eli niin sanotut pikahaasteet

Taulukko 10 Syyttäjän haasteet eli niin sanotut pikahaasteet

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	REK	Yhteensä
2003						91
2004	6	110	50	14		180
2005	8	94	17	11		130
2006	15	75	7	7		104
2007	42	10	3	1		56
2008					215	215

Taulukosta 10 ja kuvasta 13 ilmenee, että pikahaasteiden määrä on kasvanut vuodesta 2007 283,9 prosenttia ja vuodesta 2005 65,4 prosenttia. Huippuvuoden 2004 jälkeen tilastot ovat lähteneet tasaiseen laskuun, mutta vuonna 2008 niihin on tullut selkeä korjaus ylöspäin. Tilastot tukevat hyvin tutkimushenkilöiden käsitystä asiasta. Korrelaatiokertoimen 0,94 mukaan lineaarinen yhteys piirisyyttäjäprojektiin käytetyn työajan (taulukko 5) ja pikahaasteiden välillä on voimakas vuosina 2004 - 2007 (taulukko 10). Tämä tarkoittaa sitä, että kun piirisyyttäjäprojektiin käytetty työaika väheni, laskivat pikahaasteiden määrät lähes samassa suhteessa. REK:n käynnistymisen jälkeen syyttäjien

tavoitettavuus on ollut riittävän hyvä sekä poliisihenkilöstö on koulutettu asian hoitamista varten, näin myös tulokset on saatu nousemaan. Vuodelta 2008 ei ole saatavilla tilastoitua tietoa REK:ssä työskentelevien syyttäjien työajan käytöstä, joten vertailua en siltä osin pystynyt tekemään.

Pikahaasteiden jakautumisesta kirjalliseen menettelyyn ja suulliseen käsittelyyn ei ole tehty syyttäjien toimesta tilastoa, mutta syyttäjiltä saadun arvion mukaan noin 75 prosenttia vuoden 2008 215:sta pikahaasteesta käsiteltiin kirjallisena menettelynä käräjäoikeudessa. Mikäli arvio pitää paikkansa, käytetään nykyään huomattavasti paljon vähemmän ”perinteistä” pikahaastetta suulliseen käsittelyyn kuin aikaisempina vuosina.

Taulukko 11 Peruuntuneet rikosistunnot

Vuosi	2005	2006	2007	Tammi-	Arvio
				syyskuu	
				2008	2008
Rikosistuntoja	12413	12013	8112	5433	7244
Rikosistuntojen peruutusten osuus	37,1 %	35,5 %	25,6 %	21,7 %	21,7 %
Peruuntuneita istuntoja	4608	4264	2078	1177	1569
vastaajaa ei saatu haastetuksi	51,7 %	47,4 %	37,4 %	39,6 %	39,6 %
haastettu vastaaja ei saapunut istuntoon	13,2 %	15,0 %	15,4 %	13,4 %	13,4 %
muut peruuntumissyöt	35,0 %	37,6 %	47,3 %	47,0 %	47,0 %

Taulukosta 11 ilmenee, että peruuntuneet istunnot ovat vähentyneet vuodesta 2006 alkaen huomattavan paljon. Pikahaasteiden määrä vuonna 2008 oli 215, joka on vielä aika vaatimaton määrä, jos niitä vertaa peruuntuneisiin rikosistuntoihin. Lisäksi on huomioitava, että yhdessä rikosistunnossa on keskimäärin 1,3 vastaajaa. Kun 39,6 prosenttia peruutuksista johtui siitä, ettei vastaajaa saatu haastettua tullaan siihen lopputulokseen, että noin 2870 henkilön jäi haastamatta ajoissa rikosistuntoa varten. Tästä määrästä 215 pikahaastetta on 7,5 prosenttia. Täytyy kuitenkin huomioida, että läheskään kaikkia rikosistuntojen peruutuksia ei olisi voinut estää pikahaasteiden avulla, sillä pikahaasteen käyttöön liittyy runsaasti rajoitteita. On myös huomioitava, että kaikki pikahaasteen saaneista eivät ole niin sanottuja vaikeasti haastettavia henkilöitä vaan moni heistä on tavoitettavissa oleva vakituisen osoitteen omaava henkilö, joka haastetaan

kirjalliseen menettelyyn esimerkiksi rattijuopumuksesta. Kuten syyttäjien vastauksissa todetaan, on pikahaasteissa vielä runsaasti tehostamisen varaa. Samaa suuntausta tukee vertaus rikosistuntojen peruutusten osuus kaikista rikosistunnoista (taulukko 11) ja pikahaasteiden määrää (taulukko 10) vuosina 2005 – 2008. Korrelaatiokertoimen $-0,34$ mukaan voidaan todeta niiden välillä olevan erittäin lievä negatiivinen lineaarinen yhteys. Mitä enemmän vastaajia saatiin pikahaastettua, sitä vähemmän rikosistuntoja peruuntui, mutta ei läheskään samassa suhteessa. Hyvin kehittyneistä pikahaastetuloksista huolimatta ”vastaajaa ei saatu haastettua” oli edelleen vuonna 2008 merkittävin yksittäinen rikosistunnon peruuntumisen syy. Muihin peruuntumissyihin sisältyy muun muassa hyväksyttävien syin tapahtuneet poissaolot, kuten sairastapaukset tai muut vastaavat.

Taulukosta 11 selviää myös, että rikosistuntojen määrä on laskenut vuodesta 2005 vuoteen 2008 noin 42 prosenttia. Helsingin käräjäoikeuden hallintojohtaja Matti Palojärven mukaan, rikosistuntojen vähentyminen ei johdu siitä, ettei poliisi olisi lähettänyt esitutkintapöytäkirjoja syyttäjälle. Vuonna 2006 käyttöön otetun kirjallisen menettelyn vaikutus on Palojärven mukaan myös marginaalinen. Suurin syy voimakkaaseen rikosistuntojen laskuun löytyy niin sanottujen pitkäkestoisten rikosistuntojen määrän voimakkaassa kasvussa, joita oli vuonna 2008 yli 160. Tällaisten tapausten suulliseen käsittelyyn on varattu yli viisi arkipäivää ja näihin rikostapauksiin menikin Helsingin käräjäoikeuden 40:stä tuomarityövuodesta 20.

5.6 Tutkimustuloksia nuorten rikosasioiden kokonaisvaltaisesta ja nopeutetusta käsittelystä

Poliisien näkemyksiä

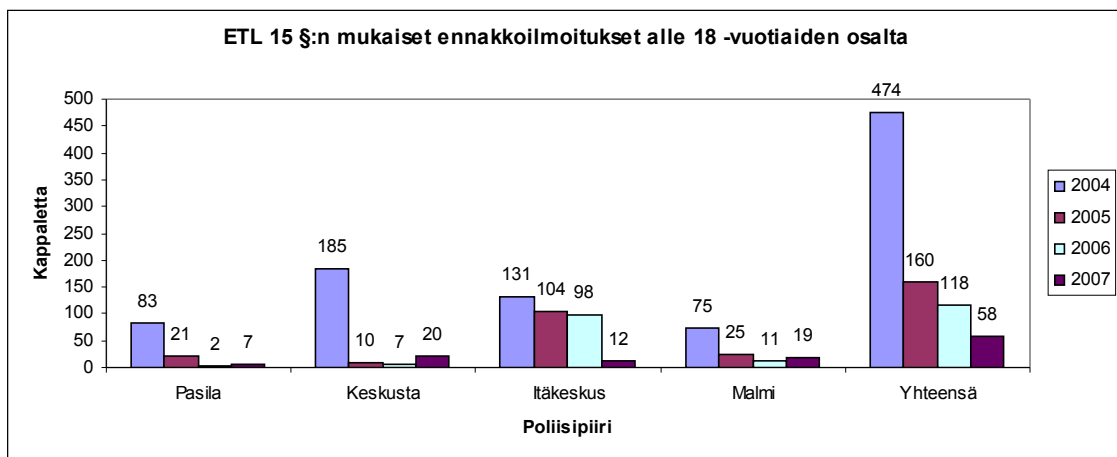
Vastaajien mielestä nuorten rikosasioiden nopeutettua käsittelyä ei toteutettu vuonna 2008 tehokkaammin kuin aikaisempina vuosina, muutamien vastaajien mukaan toiminta tältä osin on hiipunut. Vastauksista ilmeni, että ainakin jossain poliisipiirissä on tutkintaryhmä, joka on keskittynyt hoitamaan nuorten juttuja tehokkaasti ja nopeasti.

Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa todettiin, että valtaosan mielestä nuorten rikosasioiden nopeutettu käsittely oli tehostunut tai ainakin vähintään pysyneen ennallaan. Tehostumista oli haettu koulutuksella ja esimiesseurannalla. Muutaman mielestä menettelyn käytön katsottiin unohtuneen syyttäjäpuolella. Itse yhteistyössä syyttäjän kanssa tutkimushenkilöt eivät olleet havainneet minkäänlaisia ongelmia nopeutetun käsittelyn osalta. Nyt tehdyssä tutkimuksessani on lähes päinvastaisia havaintoja, joiden syyksi nostettiin annettujen ohjeistusten ”unohtaminen”, tutkijoiden vaihtuvuus sekä vähäinen kiinnostus syyttäjien puolelta.

Poliisien vastauksista aisti, että nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely oli jäänyt muun muutoksen ”jalkoihin” ETL 4 § 3 ja 4 momentin sekä ETL 15 § mukaisia ennakoilmoituksia ei vastaajien mielestä ole näiden osalta lisääntyneet vaan päinvastoin vähentyneet. Nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely oli kuitenkin edelleen vuonna 2004 annetun piirisyyttäjäjärjestelmän tavoitteiden tarkennuksessa yksi neljästä erityisen tärkeäksi katsottu asia. Selvityksen mukaan nuorten alle 18 –vuotiaiden rikoksenteekijöiden juttujen läpivirtauksen kokonaiskestoaikaa pitäisi lyhentää lisäämällä syyttäjän antaman haasteen käyttöä ja keskittämällä asiat piirisyyttäjälle. Vaikka REK:n syyttäjille ja tutkinnanjohtajille nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely ei vuonna 2008 annetun tutkinnan tehtäväjaon pysyväisohjeen mukaan kuulu, on se edelleen poliisipiirien yksi tutkinnassa huomioitava painopistealue. Mihin asia on unohtunut? Onko asia jätetty tarkoituksella pois vai onko käynyt niin, että asia on vain pikku hiljaa jäänyt taka-alalle kun sitä ei ole aktiivisesti pidetty ”esillä”.

Syyttäjien näkemyksiä

Kaikki vastaajat ilmoittivat, että nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely ei kuulu heidän toimikuvansa. Toisaalta jäi myös epäselväksi, keiden syyttäjien toimenkuvaa tämä asia sitten kuuluu, jos kuitenkin REK:n syyttäjät toimivat myös edelleen poliisipiireissä ”piirisyyttäjinä”. Hakaniemen ja Savolaisen sekä Kallion ja Pastersteinin töissä todettiin ongelmaksi piirisyyttäjille keskittyvä suuri kiireellisten asioiden määrä, joiden vuoksi ROL:in edellyttämä kiirehtiminen ei aina toteudu. Toiseksi ongelmaksi koettiin, että syyttäjien kiirehtimisestä huolimatta käräjäoikeuden istuntopaikat ei aina pidetä lain edellyttämässä määrääjassa. Tutkimuksessani ei vastaavia ongelmia havaittu, joka johtuu siitä, että syyttäjien vastauksista ei ilmennyt pidetäänkö tätä painopistealuetta enää ajankohtaisena.

Kuva 14 ETL 15 §:n mukaiset ennakoilmoitukset alle 18 –vuotiaiden osalta

Taulukko 13 ETL 15 §:n mukaiset ennakoilmoitukset alle 18 –vuotiaiden osalta

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	Yhteensä
2004	83	185	131	75	474
2005	21	10	104	25	160
2006	2	7	98	11	118
2007	7	20	12	19	58

Taulukosta 13 ja kuvasta 14 voidaan todeta jälleen, että vuosi 2004 oli ”huippuvuosi”, jonka jälkeen ennakoilmoitusten määrä on lähtenyt tasaiseen laskuun. Vuonna 2004 68,2 prosenttia kaikista piirisyyttäjille tehdyistä ennakoilmoituksista koski

nuorten asiaa oli vastaava luku vuonna 2007 50,4 prosenttia. Vuonna 2007 tehtiin enää 58 ennakkoilmoitusta nuorten osalta, joka on tasaisesti koko vuodelle jaettuna vain noin 1 viikossa. Tästä voi päätellä sen, että pyrkimys nuorten rikosasioiden kokonaisvaltaiseen ja nopeutettuun käsittelyyn on ainakin tältä osin epäonnistunut. Tutkijalle jäi epäselväksi, kuka nykyään vastaa syyttäjien puolelta nuorten rikosasioiden kokonaisvaltaisesta ja nopeutetusta käsittelystä?

5.7 Tulevaisuuden näkymät ja kehittämisehdotuksia

Poliisien näkemyksiä

Poliisin ja syyttäjän yhteistyön tulevaisuuden näkymistä oli monenlaisia ajatuksia. Joidenkin mielestä yhteistyö oli jo nyt pitkälle vietyä ja ”vaarana on, että syyttäjät alkavat johtamaan esitutkintaa.” Toisaalta ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaiset esitutkinnan rajoittamisesitykset oli ”tullut jäädäkseen” ja esitysten määrä tulee lisääntymään. Vielä pitemmälle vietynä esitutkinnan rajoittamisessa nähtiin, että ”rosvo” voittaa ja asianomistajan oikeusturva ei välttämättä toteudu. Lisäksi yksi vastaaja koki, että on epäoikeudenmukaista rajoittaa esitutkintaa ja samalla automaattinen liikenteenvalvonta ”sakottaa” kansalaisia nopeusrajoituksen rikkomisesta. Muutama vastaajat arvioivat Helsingin mukaisen mallin leviävän valtakunnalliseksi. Mitä sitten uudistuvan pakkokeinolainsäädäntö tulee vaikuttamaan poliisin takavarikoimien tavaroiden säilytykseen ja hävittämiseen, sekä miten poliisin ja syyttäjän välisen kaksisuuntainen palautejärjestelmä alkaa toimimaan pohdittiin yhdessä vastauksessa. Yhtenäistä vastauksissa oli positiivinen tulevaisuudennäkymä poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä ja kova usko oli, että prosessiin saadaan entistä enemmän tehoa.

Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa piirisyyttäjäprojektin kehittämiskeinoiksi haastatellut poliisit olivat maininneet asenteisiin vaikuttamisen, koulutuksen lisäämisen syyttäjyhteistyön tavoitteista ja toimintamuodoista sekä siitä kokonaisuudesta, johon projekti liittyi. Tämän lisäksi oli mainittu, että vastuusuhteiden nykyistä tarkempi selvittäminen ja jako edesauttaisivat projektin tehokasta toteuttamista, samoin kuin piirisyyttäjäille poliisin tiloihin järjestettävät sihteerit tai tutkintasihteerit. Tutkimushenkilöt olivat korostaneet sitä, että jatkossa kannattaisi erilaisten projektien suunnitteluun ja toteutukseen ottaa mukaan myös käytännön työtä tekeviä henkilöitä eli tutkijoita ja kenttämiehiä. Tämä olisi hedelmällistä sen takia, että yhteistyön tehostaminen

edellyttää nimenomaan käytännön työtä tekevien toimijoiden tietoa projektin mahdollisuuksista. Tehokkaan toiminnan aikaansaamiseksi ei nähty riittäväksi, että tutkinnanjohtajat olivat tietoisia toimintamalleista ja mahdollisuuksista, vaan myös tutkijoiden ja tietyissä tapauksissa myös kenttäpartioiden tulisi tiedostaa mahdollisuudet ja perusteet tilanteista, joissa voitaisiin käyttää esimerkiksi pikahaastetta tai ETL 4 § 3 momentin mukaista esitutkinnan rajoittamista.

Hakaniemen ja Savolaisen työn keskeisimpiä kehittämisehdotuksia olivat poliisien toive siitä, että syyttäjän läsnäolo ja tutkinnan suuntaaminen, sekä sarjajuttujen käsittely muodostuisi jokapäiväiseksi osaksi normaalia esitutkintatyötä.

Sekä Hakaniemen ja Savolaisen että Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa vastaajien esiin tuomat kehitysehdotukset olivat monelta osin kauas katsovia ja vastaajilla oli hyvä käsitys poliisin ja syyttäjän yhteistyön eteenpäinviemisestä. Jos vastauksia vertaa tämän päivän toimintaan voi todeta, että monilta osin nykyinen poliisin ja syyttäjän yhteistyö sisältää vuonna 2004 ja 2006 esitetyt kehitysideat.

Nyt tekemässäni tutkimuksessa kehitysideana esitettiin REK:ssä yökäyttöä varten tehdyn syyttäjän nimikirjoituksin varustetun haastepohjan käytön laajentamista myös päivisin käytettäväksi. Tällöin käyttökynnyksestä saattaisi tulla paljon matalampi ja poliisiystävällisempi sekä samalla asiakaslähtöisyys korostuisi ja odotusajat pienenisivät entisestään. Tekniset kehitysideat liittyivät kirjaamistilanteisiin, joissa hylätyistä esitutkinnan rajoitusesityksistä ei tule merkintää tilastoihin sekä Patja –rekisteriin esitettiin toimintoa voimassaolevista keskittämispäätöksistä. Myös koulutuksen tärkeyttä korostettiin sekä ehdotettiin koulutuskierron käyttöönottoa.

Syyttäjien näkemyksiä

Vastaajien tulevaisuuden näkymät olivat positiiviset ja suunta on heidän mukaansa oikea. REK:in toiminnan aloittaminen, ylläpitäminen ja kehittäminen olivat vastaajien mukaan suuri harppaus kohti entistäkin parempaa ja hedelmällisempää yhteistyötä. Konkurenssirajoittamisten käytön sekä ylipäättänsä esitutkinnan rajoittamisen jo poliisiipiireihin lähetettyjen juttujen osalta arveltiin lisääntyvän. Yhteistyön uskottiin tiivistyvän tulevaisuudessa myös vaativissa jutuissa, jotka edellyttävät ETL 15 §:n mukaisen ilmoituksen tekemistä. Yhteistyön avulla katsottiin mahdolliseksi kohdentaa

molempien osapuolten resursseja entistä paremmin ja takaamaan vielä laadukkaampi lopputulos rikosasioille.

Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa syyttäjät mainitsivat kehittämisehdotuksiksi juttujen keskittämisen kehittämisen poliisissa sekä sen, että yhteistyö syyttäjän ja poliisin välillä tulisi saada epämuodollisemmaksi ja joustavammaksi. Henkilösuhteisiin tulisi panostaa, sillä hyvät ja huolella rakennetut henkilösuhteet ovat edelleen kaiken a ja o. Myös toimijoiden positiivinen asenne ja motivaatio yhteistyöhön katsottiin tärkeäksi. Realististen tavoitteiden asettaminen, kentän väen kuuntelu ja riittävästi aikaa toiminnan kehittymiselle katsottiin kehittämistä vaativiksi asioiksi. Hakaniemen ja Savolaisen työssä esitettiin rutiinitoimenpiteeksi epäiltyjen taustojen kartoittamisen nimenomaan pikahaastamista ajatellen.

Syyttäjien aikoinaan esittämät kehittämissideat ovat toteutuneet pääsääntöisesti, joka on hyvin positiivinen asia. Tämä kertoo siitä, että kenttää kuunnellaan sekä poliisien että syyttäjien puolella, kun uusia prosesseja luodaan. Tässä tutkimuksessani syyttäjät näkivät käyttöä järjestelmälle, joka ilmoittaisi, jos henkilöllä on jo käynnissä juttujen keskittäminen. Patja -sovellukseen esitettiin toimintoa, jolla konkurrensiperusteista esitutkinnan rajoittamista voitaisiin tehostaa. Kehittämistä havaittiin myös tutkinnanjohtajien esitutkinnan rajoittamisesityksissä, entistä tarkempaa tarkkailua toivottiin ennen syyteharkintaa lähettämistä.

”REK:in toiminta olisi saatava resurssoinniltaan vastaamaan todellista tarvetta, niin että REK:in toiminta esikäsittely-yksikkönä olisi riittävän laajaa. Nyt REK joutuu esikäsittelemään juttuja valikoivasti, jolloin tosiasiansa osa esikäsittelestä suoritetaan edelleen piireissä. Olisi mielestäni tarkoituksenmukaista, jos pääosin kaikki esitutkinnan rajoittamiset, pikahaasteet, sovitteluun ohjaamiset, sovittelun tulosten odottamiset ja keskittämiset olisi mahdollista tehdä REK:issä. Olisi myös järkevää jos esimerkiksi REK:in päälliköllä olisi valtuudet määrätä keskittämispaketille yksi tutkinnanjohtaja, niissä tapauksissa kun se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Tällöin tutkinnanjohtajalla ja syyttäjällä olisi paremmat edellytykset yhdessä ”perata” juttukasasta sopiva paketti, mikä tutkitaan ja toimitetaan syyttäjälle. Keskittämisten osalta olisi tarpeen myös kehittää ns. ”jälkiseuranta-järjestelmä”, jolloin samaan pakettiin olisi mahdollista lisätä myös keskittämispäätöksen päivämäärän jälkeen tulleet saman vastaajan uudet rikokset. Nyt tällaiseen seurantaan ei ole ollut resursseja.” V12

6. YHTEENVETO

Piirisyyttäjäprojekti ehti toimia viisi vuotta, ennen kuin se lakkautettiin ja tehtävät siirrettiin helmikuussa 2008 perustettuun Rikosten esikäsittely-yksikön syyttäjille. Vaikka REK:n tuomat muutokset ovat merkittäviä Helsingin poliisilaitoksen massarikostutkinnalle sekä Helsingin syyttäjävirstolle, ei alun perin vuonna 2002 ja myöhemmin vuonna 2004 tarkennetut piirisyyttäjäprojektin tavoitteet ole juurikaan muuttuneet. Jatkovaa tehostamisen tarvetta on ja keinoja etsitään jatkuvasti kaikista keskeisimpiin asiakohtiin, joita ovat:

- syyttäjän antamien syyttäjähasteiden lisääminen, jotta tiedoksianto-ongelmista johtuvat pääkäsittelyjen peruuntumiset saataisiin vähenemään,
- saman vastaajan juttujen keskittäminen, jotta Helsingin vuosikymmeniä kestänyt, valtakunnallisesti arvioiden huomattavan korkean saman vastaajan juttujen pirstaloituminen saataisiin vähenemään,
- nuorten alle 18 -vuotiaiden rikoksenteijöiden juttujen läpivirtauksen kokonaiskestoajan lyhentäminen lisäämällä syyttäjän antaman haasteen käyttöä ja keskittämällä asiat piirisyyttäjälle
- turhan esitutinnan rajoittaminen ETL 4 §:n 3 ja 4 momentin avulla.

Aineistoa kerätessäni pyrin hankkimaan Helsingin poliisilaitoksen, syyttäjänviraston ja käräjäoikeuden tilastoja, jotka kuvaisivat poliisin ja syyttäjän yhteistyölle määriteltyjen asiakohtien osalta tilannetta. Tarkoitukseni oli selvittää määrällisen tuloksen lisäksi projektin vaikuttavuutta viranomaisten väliseen konkreettiseen yhteistyöhön. Tarkoitukseni oli tehdä määritellyistä seurattavista asiakohdista tilastollinen otos seuranta-ajalta (1.3.2008 - 30.11.2008) ja verrata sen lukuja edellisten vuosien vastaavien vertailu-ajanjaksojen (1.3.- 30.11.) lukuja.

Suoritin tilastollisen vertailun poliisin Patja -järjestelmän ja kihlakunnansyyttäjien tilastoista. Minulla oli etukäteen tiedossa, ettei virastojen välinen vertailu tilastollisesti ole mahdollista erilaisen tilastointikäytäntöjen ja tilastointitarkkuuden vuoksi. En suorittanut itse tilastollisen aineiston hakua ja koontaa, joka lisää tutkimukseni realibiliteettiä. Tilastotiedot keräsi ja toimitti minulle Helsingin poliisilaitoksen atk-vastaava sekä

syyttäjänviraston virkailija. Tällä menettelyllä olen eliminoinut mahdolliset omat virheet, jotka olisivat saattaneet sattua, jos olisin itse kerännyt tiedot tietokannoista, joiden käyttöön en ole erikoistunut.

Poliisin tilastoissa havaittiin vuoden 2008 osalta positiivisia muutoksia. ETL 4 §:n 3 ja 4 momentin osalta positiivinen kehitys oli alkanut jo vuonna 2007. Osassa seurattavia asiakohtia oli suuria prosentuaalisia vaihteluja eri vuosien välillä, mutta lukumääräisesti vaihtelut eivät aina olleet kovin suuria, sillä lähtötilanne oli monen seurattavan asiakohdan osalta hyvin alhainen. Tilastomateriaalin perusteella voin todeta, että projektille määriteltyjen seurattavien asiakohtien osalta määrällistä tehostumista on seuranta-ajalla tapahtunut runsaasti verrattaessa vuoteen 2005. Tilastojen valossa REK:n toiminta sekä poliisin ja syyttäjän yhteistyö ovat kaikkien REK:ssä seurattavien tilastojen osalta lähteneet hyvin käyntiin. Toisaalta moni piirisyyttäjäprojektin aikana tilastoitu asia lopetettiin piirisyyttäjäsiirryttyä REK:öön.

Taulukko 14 Kooste tutkimuksen korrelaatiokertoimista

Vertailtavat tilastot	Vuosi	Korrelaatiokerroin
ETL 4 § 3 ja 4 mom. mukaiset esitykset ja piirisyyttäjätöimintaan käytetty työaika	2004, 2005, 2007	-0,68
ETL 4 § 3 ja 4 mom. mukaiset esitykset ja yhteistyöpalaverit	2004, 2005, 2007	1
Keskittäminen ja ETL 4 § 3 ja 4 mom. rajoittamispäätökset	2005-2008	0,93
Piirisyyttäjätöimintaan käytetty työaika kokonaistyöajasta ja pikahaasteet	2004-2007	0,94
Yhteistyöpalaverit ja piirisyyttäjätöimintaan käytetty työaika kokonaistyöajasta	2004-2007	-0,28
Pikahaasteet / peruuntuneet istunnot	2005-2008	-0,35

Laskin korrelaatiokertoimen osaan seurattavana olevien asiakohtien välille. Taulukosta 14 voi nähdä, että lineaarinen yhteys toisten asiakohtien välillä on voimakas, kun taas toisten asiakohtien välillä sitä ei ole havaittavissa lähes ollenkaan. Poliisin syyttäjälle tekemien ETL 4 §:n 3 ja 4 momentin mukaisten esitutkinnan rajoittamisesitysten sekä poliisin ja syyttäjän välisten palavereiden lukumäärän välillä on korrelaatiokertoimen mukaan havaittavissa voimakas lineaarinen suhde. Tästä voi tehdä korrelaatiokertoimen osalta sen johtopäätöksen, että näillä kahdella muuttujalla on riippuvuus toisiinsa. Korrelaatiokertoimesta ei kuitenkaan pysty päättelemään kumpi tekijöistä muuttaa toista tekijää, eli siitä ei selviä johtuuko tulosten paraneminen ETL 4 §:n 3 ja 4 momentin mukaisten esitutkinnan rajoittamisesitysten lisääntymisestä vai siitä, että yhteistyöpalavereita on ollut enemmän.

Taulukko 15 Poliisin tilastoista tehty tiivistelmätaulukko

	2002	2003	2004	2005	2007	2008
ETL 4 § 3 ja 4 mom. ennakkoilmoitukset						
Yhteensä	140	256	223	172	533	1314
Muutos vuoteen 2003			-13 %	-33 %	108 %	413 %
Muutos vuoteen 2005					210 %	664 %
Muutos vuoteen 2007						147 %
ETL 4 § 3 ja 4 mom. momentin mukaiset päätökset						
Yhteensä	145	202	355	206	714	920
Muutos vuoteen 2003				2 %	253 %	355 %
Muutos vuoteen 2005					247 %	347 %
Muutos vuoteen 2007						29 %
ETL 15 § ennakkoilmoitukset						
Yhteensä	564	578	1155	846	763	706
Muutos vuoteen 2003				46 %	32 %	22 %
Muutos vuoteen 2005					-10 %	-17 %
Muutos vuoteen 2007						-7 %

Poliisin tilastoista tehdystä tiivistelmätaulukosta voi selvästi huomata, että suoritteiden määrä on noussut vuonna 2008 ETL 4 §:n 3 ja 4 momentin esitysten ja päätösten osalta verrattuna aikaisempiin vuosiin. Ennakkoilmoitusten ja rajoittamispäätösten määrien ero saattaa johtua siitä, että samassa ennakoilmoituksessa voi olla useita rikoksesta epäiltyjä ja rikosnimikkeitä. Vuoden 2003 ja 2008 osalta tämä ei kuitenkaan päde, sillä päätösten määrä on alhaisempi kuin tehtyjen ennakoilmoitusten määrä. Tilastollinen poikkeama voidaan osittain selittää poliisin kirjauskäytännöllä, jossa osa jutuista päätetään henkilöpäätöksinä ja osa tapauspäätöksinä, jotka voivat sisältää useita henkilöpäätöksiä ja tilastoihin tulee merkintä vain yhdestä päätöksestä. Mahdollista on myös, että vuosina 2003 ja 2008 ennakoilmoitukset eivät ole johtaneet läheskään kaikilta osin syyttäjän tekemiin rajoittamispäätöksiin. Syyttäjien tilastoissa jokainen henkilö kirjautuu yhtenä merkintänä tilastoihin, joten tältä osin niiden tutkiminen on mielekkäämpää. Ainoa tässä taulukossa oleva asiakohta, josta on nähtävissä laskua

vuonna 2007, on ETL 15 §:n mukaiset ennakkoilmoitukset. Syy tähän saattaa löytyä huhtikuussa 2004 piirisyyttäjäjärjestelmän tavoitteiden tarkennuksessa, jossa ETL 15 § mukaisten ilmoitusten lisääminen jäi alkuperäisestä vuonna 2002 laadituista keskeisissä asiakysymyksissä pois. Toisin sanoen, ETL 15 § ennakkoilmoitusten lukumäärän ei katsottu enää olevan ”tehokkuuden” mittari. Lisäksi on huomioitava, että vuonna 2008 huomattavasti lisääntyneet yhteistyöpalaverit sekä REK:n toiminnan käynnistyminen ovat johtaneet siihen, että ennakkoilmoituksen piiriin kuuluvista jutuista keskustellaan palavereissa ja virallinen tilastoitava ennakkoilmoitus jää kirjaamatta.

Taulukko 16 Syyttäjänviraston tilastoista tehty tiivistelmätaulukko

ETL 4 §:n 3 ja 4 mom.
mukaiset päätökset

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	REK	Yhteensä
2003						352
2004	170	101	87	105		463
2005	86	32	79	145		342
2006	44	70	59	240		413
2007	108	342	82	388		920
2008	146	204	101	304	978	1733
Muutos vuoteen 2003						392 %
Muutos vuoteen 2005	70 %	538 %	28 %	110 %		407 %
Muutos vuoteen 2007	35 %	-40 %	23 %	-22 %		88 %

Syyttäjän haasteet eli ns.
pikahaasteet

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	REK	Yhteensä
2003						91
2004	6	110	50	14		180
2005	8	94	17	11		130
2006	15	75	7	7		104
2007	42	10	3	1		56
2008					215	215
Muutos vuoteen 2003						136 %
Muutos vuoteen 2004						19 %
Muutos vuoteen 2005						65 %
Muutos vuoteen 2006						107 %
Muutos vuoteen 2007						284 %

Poliisin ja piirisyyttäjien

yhteistyöpalaverit	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	Yhteensä
2004	25	9	14	3	51
2005	16	10	5	16	47
2006	7	1	6	8	22
2007	52	20	2	35	109

ETL 15 § mukaiset ilmoitukset
piirisyyttäjille

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	Yhteensä
2004	202	217	169	107	695
2005	35	20	134	64	253
2006	15	9	117	38	179
2007	21	23	19	52	115

Keskittämistarpeiden
selvittämiset ja toteutuneet

keskittämiset	2005	2006	2007	2008
---------------	------	------	------	------

Keskittämistarpeiden

selvittämiset	8	17	13	
Toteutuneet keskittämiset	2	11	10	151
Toteutuneet keskittämiset % selvittämisistä	25 %	65 %	77 %	

Piirisyyttäjätoimintaan käytetty
työaika kokonaistyöajasta

	Pasila	Keskusta	Itäkeskus	Malmi	Keskiarvo
2004	40 %	35 %	20 %	30 %	31 %
2005	20 %	20 %	20 %	25 %	22 %
2006	22 %	10 %	20 %	20 %	18 %
2007	20 %	15 %	15 %	15 %	16 %

Syyttäjänviraston tilastoista tehdystä tiivistelmätaulukosta 16 selviää samanlainen suuntaus kuin poliisin tilastoista. Lähes jokaisesta asiakohdasta löytyy plus -merkkinen prosenttiluku verrattaessa vuoden 2007 tai 2008 lukuja vuoteen 2005. Joistain asiakohdista löytyy tietoja vuodelta 2003 asti, joka antaa paremman käsityksen todellisesta suuntauksesta koko piirisyyttäjäprojektin ajalta sekä REK:n ensimmäisestä vuodesta. Poliisin tilastoista, kuten myös syyttäjänviraston tilastoista, voi havaita, että tehostumista on tapahtunut juuri vuonna 2007 ja 2008. ETL 15 § ennakoilmoitukset ovat huomattavassa laskusuunnassa, kuten olivat myös poliisien tilastoissa. Piirisyyttäjätoimintaan käytetty työaika on myös laskenut kaikkien poliisipiirien osalta melko tasaisesti vuodesta 2004 lähtien, joka viittaisi samaan päätelmään, mihin Kallio ja Pasterstein vuonna 2006 tekemässään tutkielmassa päätyivät –”laskusuuntaus saattaa

johtua väsymisestä, sillä projektit vaativat jatkuvaa ylläpitoa motivoidakseen toimijoita yhä parempiin suorituksiin.”

Kolmessa keskeisimmässä asiakohdassa, ETL 4 § 3 ja 4 momentin mukaisten päätösten määrissä, keskittämisisä ja pikahaasteissa on kaikissa sekä määrällisesti että prosentuaalisesti erittäin voimakasta kasvua kun vuotta 2008 vertaa aikaisempiin vuosiin.

6.1 Johtopäätökset

Tutkimukseni on seurantatutkimus poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä Helsingissä, jossa selvitetään toteutuivatko vuonna 2002 laaditun selvitystyön sekä vuonna 2004 tehtyjen tarkennusten pohjalta yhteistyön tehostamista koskevat suunnitelmat, sovellettiinko keskeisiksi määriteltyjä lainkohtia, tehostuiko yhteistyökumppaneiden välinen yhteistoiminta, millä tavoin yhteistyö tehostui ja mitä ongelmia yhteistyössä ilmeni seuranta-ajanjaksolla.

Toisin kuin Kallion ja Pastersteinin vuonna 2006 tekemässä tutkielmassa tilastollisen seurantamateriaalin ja haastattelujen löydökset olivat tässä tutkimuksessani yhteneväiset. Tilastojen analysointi sekä haastatteluista saadut vastaukset täydensivät lähes kaikilta osilta toisiaan. Johtopäätöksien tekeminen pelkästään haastattelujen perusteella ei olisi ollut kuitenkaan uskottavaa lopputuloksen kannalta, koska haastatteluotos oli kohtalaisen pieni rajoitetun toimijoiden määrän takia. Vaarana on, että yksittäiset vastaukset saattavat luoda koko otoksen mielipiteen, jos muista vastauksista ei löytynyt kattavia vastauksia. Pysin huomioimaan tämän tutkimuksen johtopäätöksiä tehdessäni, mutta haluan kuitenkin korostaa, että johtopäätöksistä ei tulisi tehdä yleistyksiä liian laajasti.

Tutkimuksessani selvisi, että piirisyyttäjäprojektissa oli vuonna 2008 huomattava noususuuntaus ETL 4 §:n 3 ja 4 momentin mukaisissa esitutinnan rajoittamisesityksissä ja päätöksissä. Kallion ja Pastersteinin tutkimuksessa vastaajat nostivat negatiivisina asioina esiin piirisyyttäjiä vaihtuvuuden ja sijaisjärjestelyt, jotka ovat ilmeisesti aiheuttaneet viivettä päätösten saamisessa ja sitä kautta turhautumista. Tässä tutkimuksessani saamistani vastauksissa tällaista ongelmaa ei havaittu. Mikä sitten johti voimakkaaseen tulosten paranemiseen? Selitys löytyy käytäntöjen vakiintumisesta, syyttäjiä vaihtuvuuden vähenemisestä ja heidän linjaustensa paremmalla tuntemisella. Vuoden 2006 loppupuolella voimaantulleen ETL 4 § 4 momentin mukaiset päätösten

määrä kokonaisuudesta on myös merkittävä ja omalta osaltaan selittää tulosten paranemista. Toisaalta pelkkä lain voimaantuleminen ei tuskin olisi tuottanut näin paljon suoritteita, ilman toimivaa poliisin ja syyttäjän yhteistyötä. Yksi tärkeä syy parantuneisiin tuloksiin löytyy REK:n aloittamisesta. Toiminnan alusta lähtien syyttäjät ovat työskennelleet fyysisesti samoissa tiloissa poliisin kanssa Pasilan poliisitalossa, jossa arkipäivinä on pidetty poliisin ja syyttäjän yhteispalaveri muun muassa esitutinnan rajoittamista koskevista tapauksista sekä juttujen keskittämistä. Keskittämisten ja esitutinnan rajaesitysten välillä on korrelaatiokertoimen mukaan voimakas lineaarinen yhteys. Tämä tarkoittaa sitä, että juttujen keskittämistä on ilmaantunut esimerkiksi konkurrenssiperusteella rajoitettavia tapauksia. Mitä enemmän on keskittämisperiaatetta sovellettu, sitä enemmän on myös tehty esitutinnan rajoitusesityksiä. Myös yhteistyöpalaverien ja esitutinnan rajaesitysten välillä on voimakas lineaarinen yhteys, joka tukee REK:ssä käytössä olevaa poliisin ja syyttäjän palaverikäytäntöä. Ei voida myöskään pois sulkea, yhtenä selityksenä parantuneille tuloksille, Kallion ja Pastersteinin tekemää poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä koskenutta tutkielmaa, joka valmistui keväällä 2006. Tutkimuksessa todetuista huonohkoista tuloksista virinnyt keskustelu on saattanut omalta osaltaan vaikuttaa siihen, että tutkimuksen julkaisemisen jälkeen tulokset ovat lähteneet kasvuun.

ETL 15 §:n mukaisia ennakoilmoitusten määrä on laskeva vuodesta 2004 alkaen. Vuonna 2007 tehtiin 38,9 prosenttia vähemmän ennakoilmoituksia syyttäjille kuin vuonna 2004. Syy tähän saattaa löytyä huhtikuussa 2004 piirisyyttäjäjärjestelmän tavoitteiden tarkennuksessa, jossa ETL 15 § mukaisten ilmoitusten lisääminen jäi alkuperäisestä vuonna 2002 laadituista keskeisissä asiakysymyksissä pois. Toisin sanoen, ETL 15 § ennakoilmoitusten lukumäärän ei katsottu enää olevan ”tehokkuuden” mittari. Lisäksi on huomioitava, että vuonna 2008 huomattavasti lisääntyneet yhteistyöpalaverit sekä REK:n toiminnan käynnistyminen ovat johtaneet siihen, että ennakoilmoituksen piiriin kuuluvista jutuista keskustellaan palavereissa ja virallinen tilastoituva ennakoilmoitus jää kirjaamatta.

Poliisien vastauksista aisti, että nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely oli jäänyt muun muutoksen ”jalkoihin”. ETL 4 § 3 ja 4 momentin sekä ETL 15 § mukaisia ennakoilmoituksia ei vastaajien mielestä ole näiden osalta lisääntyneet vaan päinvastoin vähentyneet, tämä piti tilastojen mukaan paikkansa.

Nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely oli kuitenkin edelleen vuonna 2004 annetun piirisyyttäjäjärjestelmän tavoitteiden tarkennuksessa yksi neljästä erityisen tärkeäksi katsottu asia. Selvityksen mukaan nuorten alle 18 –vuotiaiden rikoksenteekijöiden juttujen läpivirtauksen kokonaiskestoajaa pitäisi lyhentää lisäämällä syyttäjän antaman haasteen käyttöä ja keskittämällä asiat piirisyyttäjälle. Vaikka REK:n syyttäjille ja tutkinnanjohtajille nuorten rikosasioiden kokonaisvaltainen ja nopeutettu käsittely ei vuonna 2008 annetun tutkinnan tehtäväjaon pysyväsuhjeen mukaan kuulu, on se edelleen poliisipiirien yksi tutkinnassa huomioitava painopistealue. Mihin asia on unohtunut? Onko asia jätetty tarkoituksella pois vai onko käynyt niin, että asia on vain pikku hiljaa jäänyt taka-alalle kun sitä ei ole aktiivisesti pidetty ”esillä”.

Tutkimukseni mukaan toteutuneiden keskittämisten määrän on noussut erittäin huomattavasti vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin. Tilastossa ei ole huomioitu poliisin sisäisiä keskittämisiä vaan ainoastaan tapaukset, joissa yhden tekijän jutut on lähetetty keskitetysti yhdelle syyttäjälle. Tilastoihin kirjautuu yksi merkintä yhden henkilön kaikista syyttäjälle keskitetysti kootuista jutuista. Verrattaessa ETL 4 § 3 ja 4 momentin esitutkinnan rajoittamisesityksien määrää (taulukko 4) ja toteutuneiden keskittämisten määrä (taulukko 9), havaitaan että niiden välillä on vuosina 2005-2008 voimakas lineaarinen yhteys korrelaatiokertoimen ollessa 0,93. Tästä voi tulla siihen tulokseen, että keskittämisten lisääntyessä esitutkinnan rajausesitysten määrä nousee lähes samassa suhteessa. Tätä tukevat myös kyselyistä saadut vastaukset. Käytännössä juttuja keskitettäessä pystytään esimerkiksi konkurrenssi –perusteella rajaamaan sellaiset rikoksiin syyllistyneen henkilön jutut pois, jotka eivät olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään. Kallion ja Pastersteinin tutkielmassa havaittiin päinvastaisia tuloksia, sillä keskittämistarpeiden selvittäminen ei vaikuttanut rajoittamispäätösten tekemiseen, vaikka näin olisi voinut luulla. Tässä tutkimuksessa havaituista tuloksista voi päätellä, että REK:n toiminta on voimakkaasti edesauttanut keskittämispäätösten määrän lisääntymiseen ja toiminnan tehostumiseen. Onnistunut keskittäminen vaatii koordinoijan, joka selvittää keskittämistarpeen, antaa keskittämismääräykset poliisipiireihin ja valvoo ketjun jokaisen toiminnon siihen asti, että tutkittavat jutut ovat syyttäjällä. Mikäli yksikin ketjun lenkeistä ei toteudu, keskittämisen tavoitteet jäävät toteutumatta.

Tutkimuksessani ilmeni, että peruuntuneet Helsingin käräjäoikeuden rikosistunnot ovat vähentyneet vuodesta 2006 alkaen huomattavan paljon. Poliisin antamien pikahaasteiden määrä vuonna 2008 oli 215, joka on vielä aika vaatimaton määrä, jos niitä vertaa peruuntuneisiin rikosistuntoihin, mutta toisaalta kasvua pikahaasteiden määrässä on edellisiin vuosiin huomattavasti. Syyttäjien vastauksissa todetaan, että pikahaasteissa on vielä runsaasti tehostamisen varaa. Suuntausta tukee vertaus rikosistuntojen peruutusten osuus kaikista rikosistunnoista (taulukko 11) ja pikahaasteiden määrää (taulukko 10) vuosina 2005 – 2008. Korrelaatiokertoimen $-0,34$ mukaan voidaan todeta niiden välillä olevan erittäin lievä negatiivinen lineaarinen yhteys. Mitä enemmän vastaajia saatiin pikahaastettua, sitä vähemmän rikosistuntoja peruuntui, mutta ei läheskään samassa suhteessa. Hyvin kehittyneistä pikahaastetuloista huolimatta ”vastaajaa ei saatu haastettua” oli edelleen vuonna 2008 merkittävin yksittäinen rikosistunnon peruuntumisen syy.

6.2 Lopuksi

Tutkimuksessa selvisi, että kuusi vuotta käynnissä ollut poliisin ja syyttäjän yhteistyön tulokset olivat vuonna 2008 noususuunnassa. Lähes kaikki tilastot osoittivat tulosten paranemista. Kallion ja Pastersteinin samasta aiheesta tehdyssä tutkielmassa vuonna 2006 todettiin, että vuoden 2005 laskusuuntaus saattaa johtua väsymisestä, sillä projektit vaativat jatkuvaa ylläpitoa motivoidakseen toimijoita yhä parempiin suorituksiin. Tässä tutkimuksessani ei samankaltaisia merkkejä ollut havaittavissa vuoden 2008 osalta. Mikä sitten johti voimakkaaseen tulosten paranemiseen? Selitys löytyy käytäntöjen vakiintumisesta, syyttäjien vaihtuvuuden vähenemisestä ja heidän linjaustensa paremmalla tuntemisella. Yksi tärkeä syy parantuneisiin tuloksiin löytyy REK:n aloittamisesta. Toiminnan alusta lähtien syyttäjät ovat työskennelleet fyysisesti samoissa tiloissa poliisin kanssa Pasilan poliisitalossa, jossa arkipäivinä on pidetty poliisin ja syyttäjän yhteispalaveri muun muassa esitutkinnan rajoittamista koskevista tapauksista sekä juttujen keskittämistä. Tällaisen yhteistoiminnan todettiin sekä poliisien että syyttäjien vastauksissa yksimielisesti vaikuttaneen viranomaisten väliseen yhteistyöhön positiivisesti. Yhteydenottokynnyksen todettiin laskeneen, yhteinen tavoite oli selkeä ja päivittäinen yhteistyö parempaa. Yhteistyön koettiin tiivistyneen ja käytännön työn helpottuneen. Myös yhteistyön laadun koettiin edelleen parantuneen, mikä näkyi keskittämispäätösten, esitutkinnan rajoittamispäätösten sekä pikahaasteiden määrän ja

kirjallisen menettelyn käytön selkeänä kasvuna. Lisäksi REK:in toiminnan aloittamisen vuoksi poliisi ja syyttäjä ovat henkilötasolla lähentyneet toisiaan ja yhteistyö on muuttunut entistä luontevammaksi.

LÄHDELUETTELO

- Hannus, Jouko: Prosessijohtaminen. Ydinprosessien uudistaminen ja yrityksen suorituskyky. Jyväskylä 2000.
- Hakaniemi, Jussi – Savolainen, Marko: Piirisyyttäjäprojekti. Poliisiammattikorkeakoulu 2004.
- HE 131:1996 Suomen hallitusmuodon ylintä syyttäjää koskevien säännösten muuttamisesta sekä laiksi yleisistä syyttäjistä.
- He 14:1985 Esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi.
- HE 82:1995 Rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.
- HE 48:1997.
- HE 271:2004.
- Helminen, Klaus – Lehtola, Kari – Virolainen, Jyrki: Uusi esitutkintalainsäädäntö. 2. uudistettu painos. Helsinki 1990.
- Helminen, Klaus – Lehtola, Kari – Virolainen, Pertti: Esitutkinta ja pakkokeinot. Jyväskylä 2002.
- Helminen, Klaus: Suomen Poliisilehti. No 11-12. 1986.
- Helsingin kihlakunnan poliisilaitos: Muistio esitutkintatyön kehittämiseksi 20.4.2004.
- Helsingin kihlakunnan poliisilaitos: Muistio esitutkintatyön kehittämiseksi 4.5.2005.
- Hietaniemi, Tuija: Totuuden jäljillä. Suomalaisen rikospoliisin taival. Helsinki 1995.
- Hirsjärvi, Sirkka - Remes, Pirkko - Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita. Helsinki 1997.
- Ignatius, Kaarlo: Virallisen syyttäjistön kehittyminen, organisatio ja syyteoikeus. Helsinki 1900.
- Jokela, Antti: Uudistuva rikosprosessi. 2. uudistettu painos. Helsinki 1998.
- Jonkka, Jaakko: Rikosprosessioikeuden yleisistä opeista. Helsinki 1992.
- Jonkka, Jaakko: Syytekynnys. Tutkimus syytteen nostamiseen vaadittavan näytön arvioinnista. Vammala 1991.
- Jääskeläinen, Petri: Syyttäjä tuomarina. Helsingin yliopisto 1997.
- Kainulainen, Heini: Rikosprosessuaalinen vangitseminen tuomioistuinkäytännössä. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki 1998.
- Kalske, Jorma – Nissinen, Matti – Tuhkanen, Matti: Syyttäjän käsikirja. Helsinki 1990.
- KM 1901:8-11: Ehdotukset oikeudenkäyntilaitoksen uudistamiseksi.
- KM 1925:16: Ehdotus oikeudenkäyntilaitoksen uudistamiseksi.
- KM 1964:B 58: Esitutkintatoimikunnan mietintö.
- Koljonen, Eero: Poliisin ja syyttäjän yhteistyö. Tampereen yliopisto 2002.
- Koljonen, Eero: Yhteistyö poliisin ja syyttäjän voimavarana. Tampereen yliopisto 2005.

- Kosonen, Heino: Syyttäjän ja poliisin yhteistyö talousrikosten esitutkinnassa. Poliisiammattikorkeakoulu 2001.
- Laamanen, Kai – Tinnilä Markku: Prosessijohtamisen käsitteet. Tampere 2002.
- LaVm 11:2003 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta.
- LaVm 20:1996 Suomen hallitusmuodon ylintä syyttäjää koskevien säännösten muuttamisesta sekä laiksi yleisistä syyttäjistä ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi.
- LaVm 9:1997 Rikosasiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisesta alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.
- LaVM 8:2001 Hallituksen esitys ehdollista vankeutta koskeviksi rikoslain säännöksiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Lindstedt, Jukka: Esitutkinta keskisuudessa nimismiespiirissä. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 1990.
- LVK 1909:3: Ehdotukset oikeudenkäyntilaitoksen uudistukseksi III. Helsinki 1909.
- LVK 1947:2: Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle esitutkintalaiksi ja laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta.
- Marttunen, Matti: Nuorisoprosessi Lasten ja nuorten tekemien rikosten viranomaiskäsittelyn arviointia. OPTL:n julkaisuja 193/2002.
- Niemi–Kiesiläinen, Johanna: Johdatus esitutkinta- ja pakkokeinolakeihin. Helsinki 1997.
- Niemi, Hannu: Esitutkinta keskisuudessa kaupungissa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 1991.
- Nissinen, Matti: ”Käy päälle kuin yleinen syyttäjä” –vaarantuuko oikeusturva? 1997.
- Oikeuskanslerin virasto: OLJ 1/1993. Rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen. Työryhmän mietintö.
- Ojanperä, Jenni: Poliisin ja syyttäjän yhteistyö. Lapin yliopisto 2002.
- Pöyry, Mikko: Esitutkinta uudistuvassa rikosprosessissa. Poliisimies 6/1994.
- SM –ohje 1999. Dnro 8/011/99.
- SM –ohje 2008. Nro SM-2008-01595/Ri2.
- SPL 1/1994.
- Suominen, Arto: Riskienhallinta. Helsinki 2001.
- Syyttäjä ja esitutkinta. Syyttäjäsanommat 3/1997.
- Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. FSD@uta.fi. Tampereen yliopisto.
- Talousrikossyyttäjien sijoitus ja työnjako. Syyttäjäsanommat 1/1997.
- Tesch, Renata: Qualitative Research: analysis types and software tools. New York 1990.
- Tirkkonen. Tauno: Suomen rikosprosessioikeus I. 2. uusittu painos. Porvoo 1969.
- Tolvanen, Matti: Esitutinnan uusi työnjako: Poliisi johtaa, syyttäjä ohjaa. Oikeus 1/2004.
- Vesterbacka, Esa: Rikosprosessi kokonaisuutena – keskipisteenä ihminen. Haaste 3, 2001.
- VKSV 2001:1: Syyttäjän toimenkuvan kehittäminen. Työryhmän mietintö 1.6.2001.

VKSV 2005:1: Poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinta 9.6.2005.

VKSV 2007:2: Esitutkinnan rajoittaminen 17.1.2007.

Violainen, Jyrki: Lainkäyttö. Jyväskylä 1995.

Violainen, Jyrki: Rikosprosessioikeus I. Pandecta Oy. Rovaniemi 1998.

Violainen, Jyrki: Rikosprosessioikeus. Jyväskylä 1998.

Violainen, Jyrki & Pölönen, Pasi: Rikosprosessin osalliset. Rikosprosessioikeus II. Helsinki 2004.

LIITTEET

Hei, teen Pro gradu -työtä Tampereen yliopistossa. Vaikka Piirisyyttäjäprojekti päättyi kun Rikosten esikäsittely-yksikkö aloitti toimintansa 27.2.2008, ovat Piirisyyttäjäprojektille aikoinaan asetetut tavoitteet edelleen voimassa. "Piirisyyttäjiä" työtä jatkavat Rikosten esikäsittely-yksikössä työskentelevät 3 syyttäjää.

Tavoitteenani on keskittyä poliisin ja syyttäjän väliseen yhteistyöhön, jossa syyttäjävirsto on sijoittanut syyttäjiä Helsingin poliisilaitoksen Rikososaston Rikosten esikäsittely-yksikköön. Uuden yksikön tarkoituksena on luoda toimiva ja käytännönläheinen yhteistyömuoto poliisin ja syyttäjälaitoksen välille. Vastaava tutkimus on tehty kahdesti aikaisemmin (1.3.2003 - 30.11.2003 ja 1.3.2005 - 30.11.2005). Tarkoitukseni on tehdä seurantatutkimus ja tuottaa Helsingin kihlakunnan virastojen käyttöön tietoa poliisilaitoksen, kihlakunnansyyttäjänviraston (ja käräjäoikeuden) välisen yhteistyön tuloksista vuodelta 2008. Lisäksi tarkoitukseni on selvittää, onko toisen tutkimusajankohdan päättymisen jälkeen tapahtunut pysyviä käytännön muutoksia

Toivoisin, että Teillä olisi aikaa vastata alla oleviin kysymyksiin mahdollisimman kattavasti. Kysymyslomake on lähetetty ennalta määritellylle 17 henkilön kohderyhmälle. Tutkimuksen kohderyhmän ollessa näinkin pieni, toivoisin jokaisen vastaavan esitettyihin kysymyksiin tutkimuksen luetettavuuden ja kattavuuden aikaansaamiseksi. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksella, eikä Pro gradusta voi tunnistaa vastauksien antajan henkilöllisyyttä.

Toivoisin vastaukset 30.1.2009 mennessä lähtökohtaisesti sähköpostilla dennis.pasterstein@poliisi.fi tai halutessanne kirjeitse osoitteeseen:

Dennis Pasterstein/JLE

Pasilanraitio 13

00240 Helsinki

Etukäteen kiittäen

Dennis Pasterstein

040-548 4248

komisario

Vastaajan tiedot

YHTEISTYÖ

- Mitä mielestäsi tarkoitetaan syyttäjän ja poliisin välisellä yhteistyöllä?
- Millaista yhteistyötä on poliisin ja käräjäoikeuden välillä ja miten se koetaan (Laamanni+TJ)?
- Mitkä ovat poliisin ja syyttäjän välisen yhteistyön johdosta vuonna 2008 saavutetut positiiviset asiat ja onnistumiset?
- Mitä ovat poliisin ja syyttäjän välisen yhteistyön johdosta vuonna 2008 mahdollisesti esille tulleet negatiiviset asiat ja epäonnistumiset?

TEEMOJEN HAHMOTELMAT

ETL 4 § 3 ja 4 MOMENTIN KÄYTÖN TEHOSTAMINEN OIKEUSTURVAA HEIKENTÄMÄTTÄ

- Sovelsitko ylipäätään ETL 4 § 3 ja 4 momentin lainkohtaa tämän vuoden aikana?
- Sovelsitko vuonna 2008 ETL 4 § 3 ja 4 momenttia useammin kuin edellisinä vuosina?
- Jos et soveltanut ETL 4 § 3 ja 4 momenttia, oliko olemassa esteitä pykälän käyttämiselle?
- Uskotko syyttäjien sijoittelun poliisipiireihin vaikuttaneen vuonna 2008 tekemiesi ETL 4 § 3 ja 4 momenttia koskevien esitysten määrään?
- Tehostuiko ETL 4 § 3 ja 4 momenttiin liittyvissä asioissa yhteistyökumppaneiden välinen yhteistoiminta vuonna 2008 ja miten? Jos ei, niin miksi?
- Mikä on yleisin ETL 4 § 3 ja 4 momentti mukainen rajoitusperuste ja miksi?

ETL 15 § MUKAISTEN ILMOITUSTEN LISÄÄMINEN

- Tekivätkö tutkinnanjohtajat mielestäsi vuonna 2008 enemmän vai vähemmän ETL 15 § mukaisia ilmoituksia verrattuna aiempiin vuosiin?
- Millaisia seikkoja otat huomioon arvioidessasi ETL 15 § mukaisen ilmoituksen tekemistä?
- Tunnetko toukokuussa 2008 käyttöön otetun ETL 15 §:ää koskevan ilmoitusten luokittelun?

NUORTEN RIKOSASIOIDEN KOKONAISVALTAINEN JA NOPEUTETTU KÄSITTELY

- Sovellettiinko mielestäsi nuoriin rikoksenteijöihin (alle 21-vuotiaat) ETL 4 § 3 ja ETL 15 § enemmän vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin?
- Tehostuiko nuorten rikosasioiden kokonaisvaltaiseen ja nopeutettuun käsittelyyn liittyvä yhteistyö vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin? Jos tehostui, millä tavalla?
- Ilmeniikö nuorten rikosasioiden kokonaisvaltaiseen ja nopeutettuun käsittelyyn liittyvässä yhteistyössä ongelmia vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin? Jos ilmeni, minkälaisia?

KESKITTÄMISPERIAATTEEN KATTAVA TOTEUTTAMINEN

- Toteutettiinko keskittämisperiaatetta vuonna 2008? (Keskittämisperiaatteella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että saman tekijän kaikki jutut keskitetään yhdelle tutkinnanjohtajalle)
- Miten Rikosten Esikäsittely-yksikön perustaminen on vaikuttanut keskittämisperiaatteen kattavaan toteuttamiseen?
- Ilmenikö keskittämisperiaatteen kattavan toteuttamisen yhteistyössä ongelmia tai tehostumista vuonna 2008? Jos ilmeni, millaisia?

VAIKEASTI TAVOITETTAVIEN HENKILÖIDEN HAASTAMISEN TEHOSTAMINEN

- Tehostuiko vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastamiseen liittyvä yhteistyökumppaneiden välinen yhteistyö vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin? Jos tehostui, millä tavalla?
- Onko kirjallisen menettelyn mahdollistaminen parantanut epäiltyjen haastamista? Jos on miten ja miksi?
- Ilmenikö yhteistyössä ongelmia? Jos ilmeni, millaisia?

SYYTTÄJÄALOITTEISEN RANGAISTUSVAATIMUKSEN KÄYTÖN LISÄÄMINEN

- Esititkö syyttäjälaitteista rangaistusvaatimusta oikeudenkäynnin sijaan useammin vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin?
- Tehostuiko syyttäjälaitteisen rangaistusvaatimukseen liittyvä yhteistyökumppaneiden välinen yhteistyö vuonna 2008? Jos tehostui, millä tavalla?
- Ilmeniö yhteistyössä ongelmia vuonna 2008? Jos ilmeni, millaisia?

TOIMINTAMALLIT

- Miten uskot, että poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyö kehittyy tulevina vuosina?

KEHITTÄMISAJATUKSIA (TULEVAISUUTTA VARTEN)

Hei, teen Pro gradu -työtä Tampereen yliopistossa. Vaikka Piirisyyttäjäprojekti päättyi kun Rikosten esikäsittely-yksikkö aloitti toimintansa 27.2.2008, ovat Piirisyyttäjäprojektille aikoinaan asetetut tavoitteet edelleen voimassa. "Piirisyyttäjien" työtä jatkavat Rikosten esikäsittely-yksikössä työskentelevät 3 syyttäjää.

Tavoitteenani on keskittyä poliisin ja syyttäjän väliseen yhteistyöhön, jossa syyttäjävirsto on sijoittanut syyttäjiä Helsingin poliisilaitoksen Rikososaston Rikosten esikäsittely-yksikköön. Uuden yksikön tarkoituksena on luoda toimiva ja käytännönläheinen yhteistyömuoto poliisin ja syyttäjälaitoksen välille. Vastaava tutkimus on tehty kahdesti aikaisemmin (1.3.2003 - 30.11.2003 ja 1.3.2005 - 30.11.2005). Tarkoitukseni on tehdä seurantatutkimus ja tuottaa Helsingin kihlakunnan virstojen käyttöön tietoa poliisilaitoksen, kihlakunnansyyttäjänvirston (ja käräjäoikeuden) välisen yhteistyön tuloksista vuodelta 2008. Lisäksi tarkoitukseni on selvittää, onko toisen tutkimusajankohdan päättymisen jälkeen tapahtunut pysyviä käytännön muutoksia

Toivoisin, että Teillä olisi aikaa vastata alla oleviin kysymyksiin mahdollisimman kattavasti. Kysymyslomake on lähetetty ennalta määritellylle 17 henkilön kohderyhmälle. Tutkimuksen kohderyhmän ollessa näinkin pieni, toivoisin jokaisen vastaavan esitettyihin kysymyksiin tutkimuksen luetettavuuden ja kattavuuden aikaansaamiseksi. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksella, eikä Pro gradusta voi tunnistaa vastauksien antajan henkilöllisyyttä.

Toivoisin vastaukset 30.1.2009 mennessä lähtökohtaisesti sähköpostilla dennis.pasterstein@poliisi.fi tai halutessanne kirjeitse osoitteeseen:

Dennis Pasterstein/JLE

Pasilanraitio 13

00240 Helsinki

Etukäteen kiittäen

Dennis Pasterstein

040-548 4248

komisario

Vastaajan tiedot

YHTEISTYÖ

- Mitä mielestäsi tarkoitetaan syyttäjän ja poliisin välisellä yhteistyöllä?
- Mitkä ovat poliisin ja syyttäjän välisen yhteistyön johdosta vuonna 2008 saavutetut positiiviset asiat ja onnistumiset?
- Mitä ovat poliisin ja syyttäjän välisen yhteistyön johdosta vuonna 2008 mahdollisesti esille tulleet negatiiviset asiat ja epäonnistumiset?

TEEMOJEN HAHMOTELMAT

ETL 4 § 3 MOMENTIN KÄYTÖN TEHOSTAMINEN OIKEUSTURVAA HEIKENTÄMÄTTÄ

- Sovelsitko ylipäätään ETL 4 § 3 ja 4 momentin lainkohtaa tämän vuoden aikana?
- Sovelsitko vuonna 2008 ETL 4 § 3 ja 4 momenttia useammin kuin edellisinä vuosina?
- Jos et soveltanut ETL 4 § 3 ja 4 momenttia, oliko olemassa esteitä pykälän käyttämiselle?
- Uskotko syyttäjien sijoittelun poliisipiireihin vaikuttaneen vuonna 2008 tekemiesi ETL 4 § 3 ja 4 momenttia koskevien päätösten määrään?
- Tehostuiko ETL 4 § 3 ja 4 momenttiin liittyvissä asioissa yhteistyökumppaneiden välinen yhteistoiminta vuonna 2008 ja miten? Jos ei, niin miksi?
- Mikä on yleisin ETL 4 § 3 ja 4 momentti mukainen rajoitusperuste ja miksi?

ETL 15 § MUKAISTEN ILMOITUSTEN LISÄÄMINEN

- Tekivätkö tutkinnanjohtajat mielestäsi vuonna 2008 enemmän vai vähemmän ETL 15 § koskevia ilmoituksia verrattuna aiempiin vuosiin?
- Tunnetko toukokuussa 2008 käyttöön otetun ETL 15 §:ää koskevan ilmoitusten luokittelun?

NUORTEN RIKOSASIOIDEN KOKONAISVALTAISEN JA NOPEUTETTU KÄSITTELY

- Sovellettiinko mielestäsi nuoriin rikoksenteijöihin (alle 21-vuotiaat) ETL 4 § 3 ja ETL 15 § enemmän vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin?
- Tehostuiko nuorten rikosasioiden kokonaisvaltaiseen ja nopeutettuun käsittelyyn liittyvä yhteistyö vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin? Jos tehostui, millä tavalla?
- Ilmeniö nuorten rikosasioiden kokonaisvaltaiseen ja nopeutettuun käsittelyyn liittyvässä yhteistyössä ongelmia vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin? Jos ilmeni, minkälaisia?

KESKITTÄMISPERIAATTEEN KATTAVA TOTEUTTAMINEN

- Toteutettiinko keskittämisperiaatetta vuonna 2008? (Keskittämisperiaatteella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että saman tekijän kaikki jutut keskitetään yhdelle tutkinnanjohtajalle)
- Miten Rikosten Esikäsittely-yksikön perustaminen on vaikuttanut keskittämisperiaatteen kattavaan toteuttamiseen?
- Ilmenikö keskittämisperiaatteen kattavan toteuttamisen yhteistyössä ongelmia tai tehostumista vuonna 2008? Jos ilmeni, millaisia?

VAIKEASTI TAVOITETTAVIEN HENKILÖIDEN HAASTAMISEN TEHOSTAMINEN

- Tehostuiko vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastamiseen liittyvä yhteistyökumppaneiden välinen yhteistyö vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin? Jos tehostui, millä tavalla?
- Onko kirjallisen menettelyn mahdollistaminen parantanut epäiltyjen haastamista? Jos on miten ja miksi?
- Ilmenikö yhteistyössä ongelmia? Jos ilmeni, millaisia?

SYYTTÄJÄALOITTEISEN RANGAISTUSVAATIMUKSEN KÄYTÖN LISÄÄMINEN

- Esititkö syyttäjälaitteista rangaistusvaatimusta oikeudenkäynnin sijaan useammin vuonna 2008 verrattuna aikaisempiin vuosiin?
- Tehostuiko syyttäjälaitteisen rangaistusvaatimukseen liittyvä yhteistyökumppaneiden välinen yhteistyö vuonna 2008? Jos tehostui, millä tavalla?
- Ilmenikö yhteistyössä ongelmia vuonna 2008? Jos ilmeni, millaisia?

TOIMINTAMALLIT

- Miten uskot, että poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyö kehittyy tulevina vuosina?

KEHITTÄMISAJATUKSIA (TULEVAISUUTTA VARTEN)